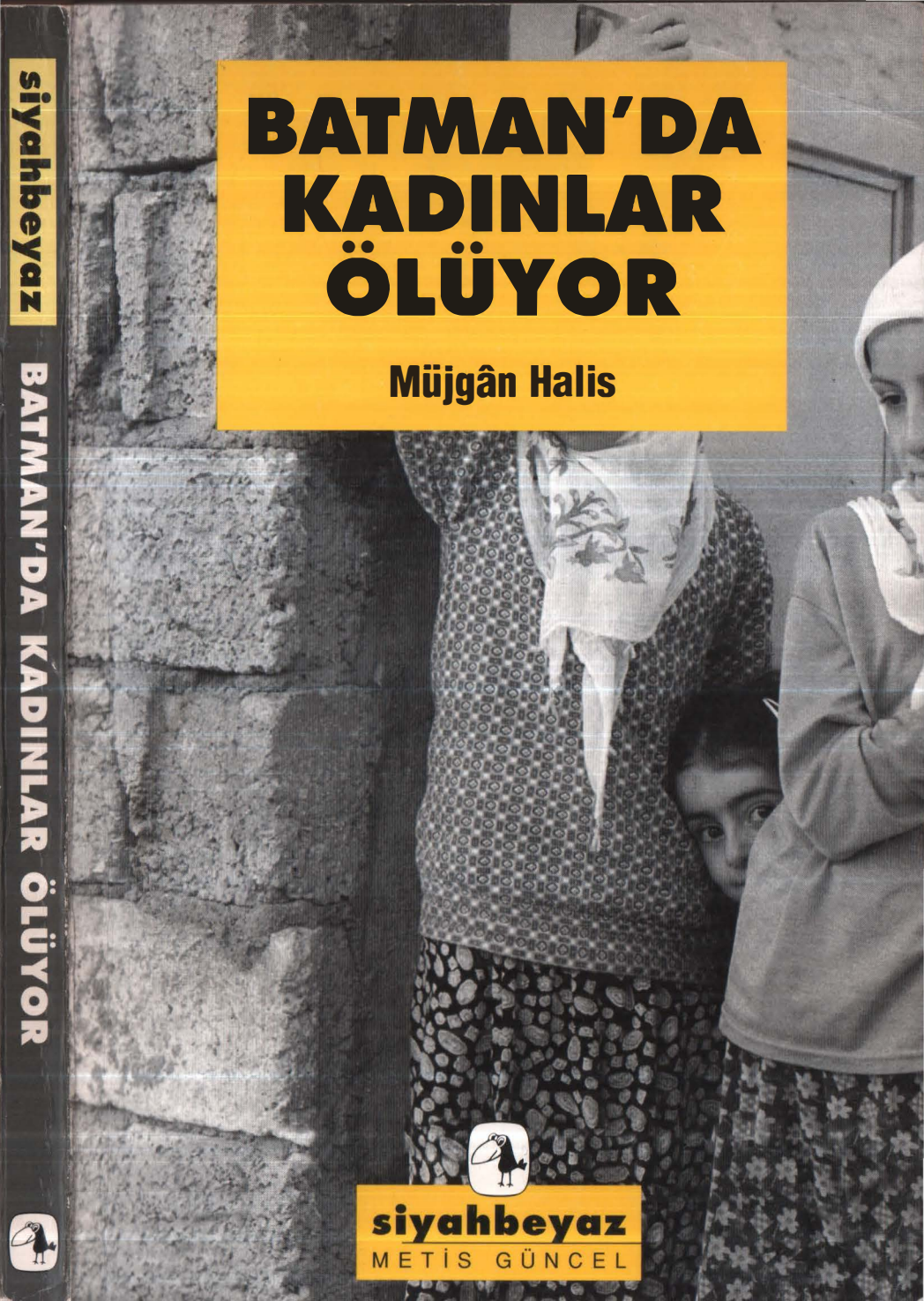

BATMAN'DA KADINLAR ÖLÜYOR
Müjgân Halis
siyahbeyaz
METİS GÜNCEL
siyahbeyaz
BATMAN'DA KADINLAR ÖLÜYOR

BATMAN'DA KADINLAR ÖLÜYOR

Müjgân Halis

Müjgân Halis, 1971'de Elazığ'da doğdu. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi'ni bitirdi. 1995 yılında gazeteciliğe başladı. *Evrensel, Radikal, Aktüel* ve Kanal D'de çalıştı. Halen serbest muhabirlik yapıyor.

Siyahbeyaz Dizisi, özerk, bağımsız ve araştırmacı gazeteciliği teşvik etmeyi, medyanın genelinde haber olamayan ya da medyaya eksik, yanlış veya çarpıtılmış bir şekilde yansıyan kişi, olay ve temalara, kendilerini kamu önünde ifade olanağı yaratmayı, ve bu yolla toplumun haber alma hakkını ve olanaklarını geliştirecek katkılarda bulunmayı amaçlamaktadır. Kelimenin gerçek anlamıyla hayatın her alanına el atmayı hedeflemektedir. Kitaplar geleceğe taşınan belge ve başvuru kaynaklarıdır aynı zamanda; bugünün güncelliğine bakış biçimimiz, yarının yakın tarih bilinci olacaktır.

Metis Yayınları
İpek Sokak 9, 80060 Beyoğlu, İstanbul

Siyahbeyaz Dizisi 18
BATMAN'DA KADINLAR ÖLÜYOR
Müjgân Halis

© Müjgân Halis, 2001
© Metis Yayınları, 2001

İlk Basım: Mayıs 2001
İkinci Basım: Aralık 2002

Dizi Yayın Yönetmeni:
Ruşen Çakır

Yayıma Hazırlayan:
Haldun Bayrı

Kapak Fotoğrafı: Manuel Çıtak
Kapak ve Grafik Tasarım: Semih Sökmen

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Metis Yayıncılık Ltd.
Kapak ve İç Baskı: Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Cilt: Sistem Mücellithanesi

ISBN 975-342-314-4

BATMAN'DA KADINLAR ÖLÜYOR

Müjgân Halis

siyahbeyaz
METİS GÜNCEL

O topraklarda bereketin adını taşıyan ırmaklar
kadar coşkulu kızım Diclesu'ya.
Yoğun çalışma sırasında gürültü yapmamaya
çalışarak yazıp getirdiği sevgi notları ve annesini
bir bilgisayar ekranıyla paylaşacak kadar
yüce gönüllü olduğu için...

İçindekiler

Batman'da Kadın İntiharları 7

İkinci Basıma Önsöz 13

Sunuş 15

Giriş 21

Öldüler 33

Kurtuldular 53

L.'nin İntiharı; Babası, Kız Kardeşi ve Bir Arkadaşının Anlattıkları 61

Batman "Geliyorum" Dedi: Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Bölümü'nün 1997 Tarihli Raporu 74

"Güneydoğu Durkheim'ı Yalancı Çıkardı": Doç. Dr. Aytekin Sır'la Raporu Üzerine Söyleşi 87

"Burada Ölüm Estetize Ediliyor": Batman Belediyesinin Danışmanı Av. Bengi Yıldız ile Röportaj 93

"Batman Bir Bataklık Değil": Batman Valisi İsa Parlak ile Röportaj 99

"Politikleştik Ama Sosyalleşemedik": HADEP Batman İl Başkanı Murat Ceylan ile Röportaj 104

ÇATOM'lar Çözüm mü? 110

"Dört Duvara İsyan": Batman Baro Başkanı Av. Sabih Ataç ile Röportaj 114

Baro Araştırması: Üç Ayrı Batman 123

Aile Kurumu Batman'da 135

Diyanet Ne Dedi? 145

Sonsöz Yerine 153

Batman'da Kadın İntiharları

1- **R.B.:** 6 Ocak 2000 tarihinde intihara teşebbüs etti. Karın ağrılarından dolayı girdiği bunalım neticesi tarım ilacı içerek yaşamına son vermek istedi. 1971 doğumlu. 5 çocuklu bir ailenin ilk çocuğu. Bekâr ve ev kadını. Okula hiç gitmedi. Babası asgari ücretli. Aylık gelirleri 100 milyon civarında. Yavuz Selim Mahallesi'nde oturuyor. Dosya no. 2000/32.

2- **L.O.:** 1983 doğumlu. 3 Mart 2000 tarihinde babasının ölümünden etkilenerek girdiği bunalım sonucu intihara teşebbüs etti. Bekâr. Batman'a bağlı Yeniköy'de oturuyor. Dosya no. 2000/929.

3- **S.Y.:** 1982 doğumlu. 20 Mart 2000 tarihinde, aile içi sorunlar nedeniyle intihara teşebbüs etti. Bekâr. Dosya no. 2000/1114.

4- **S.E.:** 1972 doğumlu. Evli ve imam nikâhlı. 31 Mart 2000 tarihinde eşinin resmi nikâh yapmaması nedeniyle ilaç içerek intihara teşebbüs etti. Çamlıca Mahallesi'nde oturuyor. Dosya no. 2000/1875.

5- **F.D.:** 19 Nisan 2000 tarihinde intihara teşebbüs etti. Dosya no. 2000/2460.

6- **A.Ö.:** 1982 doğumlu. 20 Nisan 2000 tarihinde, annesi arkadaşları ile ilişkisini kesmesi yönünde baskı yaptığı için ilaç içerek intihara teşebbüs etti. Bekâr. Petrol Mahallesi'nde oturuyor. Dosya no. 2000/2474.

7- **M.İ.:** 1983 doğumlu. 26 Nisan 2000 tarihinde intihara teşebbüs etti. Kayıtlara psikolojik sorunlu olduğu ve bir anlık bunalım sonucunda ilaç içerek yaşamına son vermek istediği bilgisi geçti. Hürriyet Mahallesi'nde oturuyor. Bekâr. Dosya no. 2000/2629.

8- **H.K.:** 1978 doğumlu. 11 Mayıs 2000 tarihinde, sağır ve dilsiz olduğu için bunalıma girerek intihara teşebbüs etti. Petrol Mahallesi'nde oturuyor. Dosya no. 2000/2777.

9- **L.T.:** 1975 doğumlu. 7 çocuklu bir ailenin ikinci çocuğu. Evli ve ev kadını. Aylık gelirleri 200 milyon civarında. 12 Mayıs 2000 tarihinde amcasının kızı ile yaptığı bir tartışmayı gerekçe gösterip ilaç içerek intihara teşebbüs etti. Dosya no. 2000/2794.

10- **E.I.:** 1985 doğumlu. 24 Mayıs 2000 tarihinde, ekonomik sıkıntı nedeniyle intihara teşebbüs etti. Bekâr. Petrol Mahallesi'nde oturuyor. Dosya no. 2000/3412.

11- **N.K.:** 1978 doğumlu. 15 Haziran 2000 tarihinde düğüne gitmek için beklerken, arabanın gecikmesi nedeniyle bir anlık bunalıma girerek intihara teşebbüs etti. Evli. Dosya no. 2000/3180.

12- **H.A.:** 1975 doğumlu. Kocasının kazara oğlu tarafından vurulması sonucu bunalıma girerek, 27 Haziran 2000 tarihinde intihara teşebbüs etti. Dul. Dosya no. 2000/3290.

13- **L.Y.:** 1978 doğumlu. 30 Haziran 2000 tarihinde aile içi sorunlar nedeniyle intihara teşebbüs etti. Dosya no. 2000/3327.

14- **E.T.:** 1981 doğumlu. Bekâr ve lise mezunu. 10 Temmuz 2000 tarihinde komşusunun oğluyla konuştuğu ve bunun babasının kulağına gitmesinden korktuğu için ilaç içerek ve bileklerini keserek intihara teşebbüs etti. 10 çocuklu memur bir babanın ilk çocuğu. Aylık gelirleri 300 milyon civarında. Dosya no. 2000/3463.

15- **C.A.:** 1987 doğumlu. 14 Temmuz 2000 tarihinde intihara teşebbüs etti. Dosya no. 2000/3511.

16- **S. E.:** 1981 doğumlu. 23 Temmuz 2000 tarihinde girdiği bunalım sonucunda intihara teşebbüs etti. Dosya no. 2000/3620.

17- **R.B.:** 1980 doğumlu. 25 Temmuz 2000 tarihinde şiddetli baş ağrısı gerekçesiyle intihara teşebbüs etti. Dosya no. 2000/3649.

18- **E.Ö.:** 2000 yılında intihara teşebbüs etti. Dosya no. 2000/3626. Dosyası bulunamadı.

19- **E.C.:** 1982 doğumlu. 4 Ağustos 2000 tarihinde geçirdiği bunalım sonucu intihara teşebbüs etti. Dosya no. 2000/3746.

20- **E.Ş.:** 1982 doğumlu. 4 Ağustos 2000 tarihinde psikolojik sorunlu olduğu için bir anlık bunalım sonucu intihara teşebbüs etti. Dosya no. 2000/3752.

21- **S. E.:** 1973 doğumlu. 10 Ağustos 2000 tarihinde intihara teşebbüs etti. Dosya no. 2000/3811.

22- **M.Y.:** 22 Ağustos 2000 tarihinde intihara teşebbüs etti. Dosya no. 2000/3978.

23- **S. B.:** 1976 doğumlu. 22 Ağustos 2000 tarihinde intihara teşebbüs etti. Dosya no. 2000/3927.

24- **H. İ.:** 1977 doğumlu. 1 Eylül 2000 tarihinde intihara teşebbüs etti. Dosya no. 2000/4051.

25- **G.A.:** 1972 doğumlu. 7 Eylül 2000 tarihinde intihara teşebbüs etti. Dosya no. 2000/4105.

26- **N.O.:** 1955 doğumlu. 7 Eylül 2000 tarihinde, kocasının başka bir kadınla evlenmesi üzerine girdiği bunalım sonucunda intihara teşebbüs etti. Dosya no. 2000/4108.

27- **N.T.:** 1983 doğumlu. 8 çocuklu bir ailenin dördüncü çocuğu. İlkokuldan terk. Babası işsiz. Maddi durumları çok kötü. 100 milyondan az gelirleri var. 11 Eylül 2000 tarihinde ilaç içerek intihara teşebbüs etti. Dosya no. 2000/4129.

28- **L.Y.:** 1973 doğumlu. 27 Eylül 2000'de girdiği bunalım sonucu evinde eşine ait av tüfeği ile kalbine ateş ederek intihar girişiminde bulundu. Şafak Mahallesi'nde oturuyor.

29- **M.D.:** 1981 doğumlu. 5 Ekim 2000 tarihinde intihara teşebbüs etti. Dosya no. 2000/4362.

30- **B.Ç.:** 1981 doğumlu. 2 Kasım 2000 tarihinde intihara teşebbüs etti. Dosya no. 2000/4637.

31- **N.A.:** 1980 doğumlu. 6 Kasım 2000 tarihinde intihara teşebbüs etti. Dosya no. 2000/4084.

32- **Ş.G.:** 1974 doğumlu. 6 Aralık 2000 tarihinde intihara teşebbüs etti.

33- **G.Y.:** 1985 doğumlu. 13 Aralık 2000 tarihinde intihara teşebbüs etti.

34- **A.K.:** 12 Aralık 2000 tarihinde intihara teşebbüs etti.

35- **G.K.:** 1984 doğumlu. Ailesinin sevdiği gençle evlenmesine izin vermemesi nedeniyle, 27 Şubat 2001'de, tütün ekiminde kullanılan Bazodin adlı ilacı içerek intihara teşebbüs etti. Yavuz Selim Mahallesi'nde oturuyor.

36- **A... (28):** Beş çocuklu. Böcek ilacı içti ama kurtarıldı. Batman Emniyeti'nde yarım yamalak Türkçe'siyle sevgi ve şevkat eksikliğini anlatabildi. Saygı görmediğini düşünüyordu.

37- **H.B.:** 1984 doğumlu. Aydınlıkevler Mahallesi'nde oturuyor. Ani bir bunalım sonucu evde bulunan ilaçlardan bol miktarda alarak intihar etmek istedi, kurtarıldı.

38- **R.T.:** 1970 doğumlu. 13 yıllık evli ve iki çocuk sahibi. Kendisini sürekli döven kocasından kurtulmak için üç kez intihara teşebbüs etti. Şimdi kocasından boşanarak hayata yeniden başlamak istediğini söylüyor.

39- **A.B.:** 1984 doğumlu. Okuma isteğine karşı çıkan babasını ikna etmek için, ilaç içmek suretiyle üç kez intihar girişiminde bulundu.

40- **S.N.:** Çocuk yaşta geçirdiği kaza sonucu bekâretini kaybeden

genç kız, evlenmek üzere olduğu gencin düğüne birkaç gün kala evlenmekten vazgeçmesi üzerine ilaç içerek intihar etmek istedi.

41- **S.O.:** 1982 doğumlu. Babasından sürekli dayak yediği için üç kez intihara teşebbüs etti. Her defasında kurtarıldı. Genç kız, son çareyi evden kaçmakta buldu. S.O.'dan o günden sonra haber alınamadı.

42- **H.A.:** Batman'ın Sason ilçesine bağlı Kaleyolu köyünde yaşayan H.A., 18 Nisan 2001'de girdiği bunalım sonucu kocasına ait kalaşnikofla kafasına ateş ederek intihar etmek istedi. Batman Şifa Hastanesi'ne kaldırılan genç kadın, tedavi altına alındı.

43- **F.Y.:** 18 Nisan 2001'de intihara teşebbüs etti. Batman'ın GAP Mahallesi'nde oturan 17 yaşındaki F.Y.'nin neden ve hangi yöntemle ölmek istediği öğrenilemedi.

44- **Ö.G.:** 18 Nisan 2001'de intihar girişiminde bulunan 15 yaşındaki Ö.G.'nin de intihar yöntemi ve intihar sebebi belirlenemedi.

45- **A.K.:** Dosyası bulunamadı.

İkinci Basıma Önsöz

Güneydoğu'da 20 yılı bulan çatışmalı ortamın bitmesinin ardından Batman'da başlayan ve "bulaşıcı" özelliğiyle giderek bölgenin tamamına yayılan kadın intiharları hâlâ sürüyor. Ve hâlâ bu konuda ciddi bir devlet ve toplum politikası oluşturulabilmiş değil. Yoksulluk ve "yoksunluk"la atbaşı giden bu sorun, Avrupa Birliği'nin kapısını aşındıran ülke yöneticilerinin dikkatini çekmeyi başaramıyor.

Kadın intiharları; 2001 yılında ilk baskısı yayınlanan bu kitabın ardından, –bir dönem için– daha çok aydın kadınların gündemine girdi. Güneydoğu kadınının sorununa dikkat çekmek amacıyla bir araya gelen bir grup kadının örgütlediği "kadın buluşmaları", yerel düzeyde birtakım sivil kadın girişimlerinin, çeşitli dayanışma merkezlerinin, kadın örgütlülüklerinin oluşumunu hızlandırdı. Daha çok bölge kadınını evlerinden çıkarmayı, sokağı tanıtmayı, üretimin içine sokmayı ve en önemlisi sorunlarını sesli bir şekilde anlatmayı amaçlayan bu girişimler, maddi yetersizlikler, altyapı sorunları ve bölgenin feodal-dinci-baskıcı mekanizmaları nedeniyle istenen düzeyde değil.

Öte yandan Doğu ve Güneydoğu'da son 20 yılın ürünü olan aşırı politize ortamda her dönem başı çeken bölge kadını, şaşırtıcı bir şekilde kadın olmaktan kaynaklanan sorunlarını dillendirmemeyi sürdürüyor. "Önce demokrasi, sonra kadınların sorunları" şeklindeki bu ertelemeci anlayış, politik organizasyonlarda aktif olarak yer alan kadınlarda "erkekleşme"yi beraberinde getirirken, evlerinden iki adım ötesini bilmeyen binlerce kadının da yok sayılmasına neden oluyor. Politik özgürlüklerin yanı sıra talep edilmesi gereken eğitim, çalışma, bağımsız örgütlenme hakkı ve en önemlisi "hayır" deme hakkı gibi olmazsa olmazların Doğu ve Güneydoğu'daki kadın çalışmalarının gündemine gelmesi, doğaldır ki bugünden yarına çözülecek bir sorun değil. Ancak burada akılda tutulması gereken üç nokta var: Bunlardan ilki, çözümün dışarı-

dan reçeteler üreterek ve insan kaynağı ithal ederek mümkün olmadığı. İkincisi, Doğu ve Güneydoğu'nun Cumhuriyet tarihine yayılan "üvey"liğinin artık son bulması gerektiği. Üçüncüsü ise, kamu ile sivil toplumun bu konuda ciddi bir dayanışma içinde kurumsal politikalar oluşturması ve bunları bir an önce hayata geçirmesi gerektiği.

Dileğim tarihini kadınlarının intiharıyla yazan bir coğrafya olmanın utancını, daha geniş bir kesimin duyması.

Müjgân Halis
Taksim, Aralık 2002

Sunuş

Batman'ı önce petrolüyle tanıdık. Ardından 20 yılı bulan çatışma ortamında faili meçhuller kenti olarak girdi gündemimize. Hizbullah'ın doğup palazlandığı kent olarak kazındı hafızalarımıza. Peşi sıra "ölüm evleri", "domuz bağları" geldi. PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye getirilip tutuklanmasıyla birlikte, önce çatışmalar dindi, ardından tüm bölgede olduğu gibi Batman'da da görece bir huzur ortamı yaşanmaya başlandı. Hizbullah'a yönelik yürütülen operasyonlarla birlikte ise, faili meçhul cinayetler dönemi sona erdi.

Ancak "huzur" kavramının gölgede kalması, kentin yeniden olumsuz şeyler çağrıştırması için uzun bir zaman geçmesi gerekmedi; Batman bir süreden beri "kadın intiharlarının başkenti" diye anılır oldu.

Önceleri hiç kimsenin haberi olmadı, yiten genç yaşamlardan. Rakamlar dünya ortalamasının üstüne çıkınca ve yine bizden önce, dünya kamuoyunun dikkatini çekince, Türkiye gündemine de mecburen girdi. Batman'da bir şeyler oluyordu, sanki birileri düğmeye basmıştı ve "artık yaşamaya değmez" denmişti.

Batmanlı kadınların intiharları, toprak koktuğu için, "Ora" koktuğu için baş tacı ettiğim bir "eski" dostun klavyesinden dökülen satırlarla girdi gündemime. Klavyenin yanı başında duran –artık içemediği– buzlu kolasını yudumlarken yazdığı ve "soldan sağa altı harfli, Doğu'da bir petrol kenti" cümlesiyle biten makale ile, kentin girişindeki petrol pompası bir kez daha canlandı hafızamda. "Dışarıda gürül gürül akan hayata perde arasından bakan Batmanlı genç kızlar", o satırlardan sonra bir vicdan azabı gibi dikildi karşımda.

Gazete haberlerinden bir okuyucu olarak izlediğim Batman intiharları, birkaç ay sonra kafamda bir kitap projesi olarak şekillendiğinde, ne kadar zor bir işe kalkıştığımın farkında değildim. Projenin ilk aşamasında, konuyla ilgili çıkan bütün haberleri incelemeye soyundum.

Günlerce gazetelerin internet sayfalarında, içinde "Batman" sözcüğü geçen her haberi tek tek okudum. 2000 yılının Eylül ayından itibaren medyada yer almaya başlayan haberlerin, büyük ölçüde yol gösterici olduğunu söylemem gerek.

Gazete haberlerini incelerken, bir yandan notlar aldım, görüşmem gereken ilgili kişi ve kurumların listesini çıkardım. Öte yandan, haberlerin tarafsızlıktan uzak ve "çarpıcı" olmaya çalışan tarzını da gözden kaçırmamaya çalıştım. Bir süre sonra yüz yüze yaptığım görüşmeler, gazetelerin intiharları ele alma yönteminden rahatsız olmakta haklı olduğumu gösterdi. Batmanlılar da, haklarında çıkan haberlerden hiç memnun değildi. Onlar da, "kadın" ve "ölüm" temalarının yan yana geliş şeklini birer "magazin" malzemesine dönüştüren medyadan şikâyetçiydi. Yayımlanan her haberin, intiharı modaya dönüştürdüğünden ve ölümlerin bu yüzden arttığından yakınıyorlardı. Gerçekten de, gazetelerde yer alan her ölüm haberinin, hayatlarında bir kez bile olsa "ses getirmek", "fark edilmek" isteyen genç kızların ölüme daha kolay yönelmelerine sebep olduğunu bizzat gözlemledim.

Medya organları, bölgenin yıllardır süren ihmal edilmişliğini, sadece çatışmalara ve faili meçhul cinayetlere konu olan öznelliğini göz ardı ettiler. Bölge insanının ilk kez özel hayatıyla gündeme geldiği gerçeğini ihmal ettiler. Kadınların ve genç kızların birer namus simgesi olduğunu, intiharın bölge için "ayıp", "günah" ve "utanç" olarak algılandığını unuttular. Kurcaladıkları her özel yaşam, deşifre ettikleri her yeni isim, listeye yeni isimlerin eklenmesini de beraberinde getirdi. Savaş psikolojisini, yoksulluğu, sürgünü ve yıllarca sadece hayatta kalabilmek için verilen mücadeleyi hiçe sayan haberler, bölge insanının ölümden korkmak bir yana, ölümü kurtuluş olarak gördüğü gerçeğinin yok sayılmasının sonucuydu.

Medya mensupları turist kafileleri gibi doluştukları kentte, mikrofonlarını, teyplerini uzattıkları her yeni insanın ilk defa önemsendiği zannına kapıldığını akıllarına bile getirmedi. Batmanlılar, değişir zannettikleri yaşamlarının bir-iki gazete haberiyle değişmeyeceğini çok geçmeden anladılar ve eski kapalı kutularına geri döndüler. Batman intiharları ise, önce gazetelerin birinci sayfalarından üçüncü, dördüncü sayfalarına, ardından da kısa haber sütunlarına düştü.

Projenin önemli ayaklarından birini intiharlarla ilgili araştırma yapan kurumların çalışmalarına ulaşmak oluşturdu. Üç yıl önce ilk araştırmayı yapan Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin yanı sıra Başbakan-

lık Aile Araştırma Kurumu, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Batman Barosu'nun çalışmaları belge niteliği taşıdığından, önemli bölümlerine kitapta yer verdik. Dicle Üniversitesi öğretim üyeleri tarafından yapılan Diyarbakır ölçekli araştırma, konuyla ilgili yapılan ilk ve tek bilimsel çalışmaydı. 1997'de Diyarbakır kent merkezinde yaşanan intiharların dosyaları incelenerek ortaya çıkarılan verilerin, Güneydoğu'daki intiharların habercisi olduğu ortaya çıktı. Ne var ki, araştırma ancak Batman intiharları kamuoyuna yansıyınca hatırlandı ve tozlu raflardan indirilerek tartışmaya açıldı.

Batman'la ilgili ilk resmi çalışmayı, Batman Valisi İsa Parlak'ın çağrısıyla kente gelen Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu uzmanları yaptı. Batman'daki resmi ve sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan görüşmeler sonucu hazırlanan rapor kamuoyunda ses getirdi. Özellikle polis ve askerlerle kurulan duygusal ilişkilerin intiharların nedenlerinden biri olduğu yönündeki saptama, bir devlet kurumundan beklenmeyecek kadar cesurdu. Ancak Aile Araştırma Kurumu'nun çalışması, kitabın tamamlandığı şu günlerde hâlâ rapor aşamasındaydı.

Batman'ı konu alan ikinci araştırma, bir uzman heyetini Batman'a gönderen Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yapıldı. Bir yandan bilimsel görüşler içeren Diyanet araştırması, diğer yandan intihar gerekçeleri arasında sıraladığı bölge insanının din mefhumundan uzaklaşması gibi tespitlerle, kendisiyle çatışan içeriğiyle dikkat çekti. Çalışma, gençlere dine ve Allah'a yönelme çağrısıyla son buldu.

Son ve dikkate değer bir araştırma ise Batman Barosu'ndan geldi. Çoğunluğunu Batmanlı avukatların oluşturduğu Baro Kadın Komisyonu tarafından yapılan çalışma, intihar mağdurlarıyla birebir görüşülerek ve ayrıca konu ile ilgili resmi belgeler incelenerek yapılan tek araştırma. Sosyolojik bir araştırmanın avukatlar tarafından yapılmasının ilginçliği bir yana, Baro kadın intiharlarını en ciddiye alan ve takip eden kurum durumunda. Batman'ı son yarım yüzyılıyla tahlil eden araştırmada, kentin coğrafi ve sosyolojik yapısına da ayrıntılarıyla yer verildi.

Gazete haberleri ve araştırmalardan sonra, projenin ikinci aşamasında Batman'la yoğun telefon trafiği başladı. İstanbul'da yaşayan Batmanlı dostlarla uzun süren görüş alışverişleri, İstanbul'da Batman'ı yaşamamın ilk adımını oluşturdu.

Bu çalışma için bir süre Batman'da kaldım. Yukarıda sözünü ettiğim araştırmalara yansımayan kadın psikolojisini gözlerimle gördüm. Hayatından memnun erkekler ve hayatı reddetmeye dünden hazır ka-

dınlarla konuştum. Ve Batman'ın kadın-erkek, genç-yaşlı demeden ölümü kanıksadığını dehşetle izledim. Kafeteryalarda el ele tutuşan gençleri gördüğümde duyduğum mutluluk, düzgün Türkçelerini işittiğimde ve Batman Meslek Yüksek Okulu'nun Batı bölgelerinden gelen öğrencileri olduğunu anladığımda hayal kırıklığına dönüştü. Birileri tarafından bittiği söylenen savaşın ve sağlandığı iddia edilen huzur ortamının, daha derinleşip evlerde yeni cepheler açtığını anladım.

Çalışma sırasında, Kürt olmanın ve Kürtçe bilmenin avantajlarından söz etmem gerek. Ancak konuşacağım kadınların da özel yaşamlarını anlatmadaki ketumluğuyla ünlü Kürt kadınları olması, çalışmanın önemli bir zorluğunu da oluşturacaktı. Bu zorluğu Batmanlı dostlarımın referanslarıyla aştım. Kapılarını çaldığım bütün aileler, yaşadıkları gerçeği dillerinin döndüğü kadarıyla anlatmaya çalıştı. İntiharların fazla kurcalanmasını istemeyen aileler ve kurumlara ise bir dokunduk bin ah işittik. İçeri alınmadığım evleri dışarıdan gözlemekle yetindim. Gözleri kapalı bile hissedilen yoksulluk, çarpık kentleşme, kadınlara yasak sokaklar, sadece erkeklerin oturduğu kafeteryalar, birer ibadethaneye dönüşen parti büroları, ince belli bardaklarda sunulan kaçak çayların eşliğinde yapılan sohbetler, intihar atmosferini solumama yardım etti.

Ağızlarını PKK ile açıp Hizbullah'la kapatan her Batmanlı için ölüm, elini uzattığında ulaşabileceği kadar yakındı. Batmanlı öğretmenler, 8-9 yaşlarındaki öğrencilerinin sokak ortasında tanık oldukları cinayetleri anlattı. İntiharları durdurmak için canla başla çalışan Batmanlı avukatların bir yandan yardım çığlıkları atarken, diğer yandan intihar teşebbüsünde bulunan kız kardeşlerinin öykülerini anlatmamayı tercih etmesi ilginçti. Batmanlı aileler, "özgür Kürdistan" hayallerinin söndürülmesinden yakındılar. Batmanlı politikacılar, topu yine Ankara'ya attılar. Batmanlı erkekler sokaklarda, internet kafelerde, kahvehanelerde erkek erkeğe muhabbet edip, hayallerindeki kadınları ararlarken; Batman'ın mülki ve idari erkânı güvenlik güçlerine borçlu olduklarını söyledikleri huzur ortamının memnuniyetini yansıttılar. Batman'ın "kurtarılmış" genç kızları ÇATOM'larda halı, kilim dokurken yaşadıkları sanal mutlulukları ezberden anlatır gibiydiler. Batman'ın aydınları "Vizontele"yi izlemek için Diyarbakır'a gittiklerini gururla karışık bir buruklukla anlatırken, yeni açılan Bahar Kültür Merkezi'ni dolduran Batman'ın hızlı-politize gençliği intihar edenlere uzak bir iklimde büyük bir coşkuyla 2001 Nevroz'una hazırlanıyordu.

Tüm bunlar olurken, Batmanlı genç kadınlar hayatın diğer yüzünü

televizyonlarda izlemeye devam ediyordu. Batman'ın tek caddesi olan Tekel Caddesi'nde yürüme şansı olanlar, sabah bu yoldan okula giden ve akşam yine aynı yolu kullanmak zorunda olan öğrenci kızlar ile resmi kurumlarda çalışan kadınlardı. Bunun dışında sokaklarda "dişi" bir ize rastlamadığımı söylemem gerek.

Tüm bunlar olurken, Batman'ın kenar mahallelerinde yeni intihar senaryoları yazılıyordu. "Mutlu"yu oynayanlar, küçük-güzel evlerinde kocalarının eve dönüşünü bekleyip, evcilik oyununa kaldıkları yerden devam ederlerken; artık oyun oynamaktan yorulanlar eski kanlı sokakları özlüyorlardı. Gidilecek dağ düşü kuranlar Medya TV'nin "Ey Raqip"le biten son dakikasına kadar uzaktan kumanda ile bütünleşirken, Brezilya dizilerinde yaşanan aşkları birer beyaz atlı prense dönüştürdükleri polis ve subaylarla yaşayacaklarını sananlar, ertesi günkü kaçak randevunun düşlerini kuruyordu. Lise önlerinde "sota"da bekleyen asker cipleri yeni "yalan" aşkların yolunu çizerken, bir yandan da yeni namus cinayetlerinin kapısını aralıyordu.

Tüm bunlar olurken, Batman Devlet Hastanesi'nin morguna yeni kadın cesetleri geliyordu. Evli-bekâr, genç-yaşlı, çocuklu-çocuksuz, esmer-kumral kadın cesetleri. Kimi silahla, kimi kendisini asarak, kimi ilaçla son verilen yaşamlar morgun soğuk dolaplarında otopsi için sırasını bekliyordu.

Tüm bunları gözlerken, İstanbul'da yaşayan bir Kürt kadını olmaktan yakınmalarımı anımsadım. Ve ilk defa o günlerde işsiz bir gazeteci olmaktan, böyle bir kitap yazmama neden olduğu için memnun oldum. Tanık olduklarımın hayal ettiğimin çok ötesinde olduğunu gördüğümde, bir kez daha hayatını bizlerin eğitimine adayan babam İsmail Halis'e ve hayatı boyunca üstünden çıkarmadığı şalvarıyla ömrünü bize vefa eden annem Makbule Halis'e minnet duydum. Onların özverisi olmasaydı, Doğu'nun, Güneydoğu'nun intihar kurbanı kızlarından biri olabileceğim ihtimali bir kez daha canlandı kafamda. İlk kitap olmanın bütün amatörlüklerini içeren bu çalışmayı, doğup büyüdüğüm ve beni yetiştiren topluma vefa borcumu ödemenin ilk adımı saydım.

Mekânın Güneydoğu, kahramanların Kürt, konunun intihar olması çalışmanın en önemli dezavantajlarını oluşturdu. Düne kadar kanla, "terör"le, cinayetlerle eşdeğer tutulan bir coğrafyada, insanların –hele kadınların– özel yaşamlarına girmeye çalışmak, gerçekten zordu. Aşklarını "ayıp"lanarak yaşayan, özlemlerini hiçbir zaman dile getirmeyen genç kadınlar, kendilerine onyıllardır belletilen özgürlük düşünün pe-

şinde olduklarını söylediler. Birçoğu yaşadıkları sıkıntıları kendileri bile çözemezken, "birey" olmanın arifesinde olduklarını yarım-yamalak Türkçe'leriyle, utana sıkıla anlattılar. Okula gitmek istediklerini, çalışmak istediklerini, sokaklarda "damgalanmadan" dolaşmak istediklerini anlatırlarken bunun doğru olup olmadığından hâlâ emin değillerdi. Kitapta yaşam öykülerini bulacağınız genç kadınların isimlerini, geride bıraktıkları ailelerini düşünerek ve bundan sonrası için örnek teşkil etmesinden kaygı duyduğumuz için yayımlamadık. Unutulmaması gereken isimler değil, her biri birer trajediyi anımsatan yaşamlardı.

Bu satırlar yazıldığı sırada, Batman 2001 yılının dördüncü ayında 39 intihar girişimi ve 13 intiharla yine başı çekiyordu. Üstelik son intihar eden 11 yaşında ilköğretim öğrencisi bir çocuktu. Kafasına dayadığı kalaşnikofla son verdi yaşamına.

Bu kitap, Batman'da ve Güneydoğu'nun diğer bütün illerinde akan bir başka "kan"ın durmasına küçük bir katkı olması için hazırlandı. Yıllarca çatışma ikliminde yaşayan bölge halkının, daha güzel ve özgür yaşamları hak ettiğine duyulan inançla yazıldı. Umarım, yıllarca dağlarda-sokaklarda yiten genç yaşamlardan sonra, şimdi evlerde-mahallelerde süren "savaş", bütün toplum kesimlerinin desteğiyle bir an önce biter. Umarım, bu konuda kimin üstüne ne görev düşüyorsa, geç olmadan gereğini yapar.

Son olarak, bu ilk kitap çalışmamda beni yüreklendiren ve sürekli uyaran tavrıyla Metis Yayınları editörü Ruşen Çakır'a, o güzel günlerde yazdığı satırlarla bu kitaba esin kaynağı olan Kadir'e, Evin ve Şahin'e, ilişki kurmamda yardımlarını esirgemeyen Hadi Bey'e, benden daha çok heyecanlanan Sabahat'e, dostlarını seferber eden Bayram'a, referansıyla işimi kolaylaştıran Hayrettin'e, Batman Barosu Başkanı Sabih Ataç'a, Batman HADEP İl Başkanı Murat Çelik'e, Batman Belediye Başkanı Danışmanı Bengi Yıldız'a, çalışmalarını kullanmama izin veren Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Diyanet İşleri Başkanlığı, Batman Barosu'na ve Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyesi Doç. Dr. Aytekin Sır'a ve adlarını bu sayfaya sığdıramadığım ancak yaşama sımsıkı sarılmalarını dilediğim Batmanlı kadınlara teşekkür ediyorum.

Müjgân Halis
Ümraniye, Nisan 2001

Giriş

Batman, Raman Dağı'nın eteklerinde çıkarılan petrolle tanınıyor. Kent; İluh adı ile ovaya hâkim bir tepe üzerine kurulu küçük bir köy iken, 1948 yılında Raman Dağı'nda petrolün bulunmasıyla hızla büyüyerek Alman, Amerikalı ticari şirketlerin uğrak yeri haline geldi. 1955 yılında belediye, 1957 yılında ilçe, 1990 yılında da Türkiye'nin 72. ili oldu. 1950'li yıllarda küçücük bir köy olan Batman, şimdilerde olağanüstü şartların zorlaması ile büyük bir kent durumunda.

Politik arenada önce PKK kurucularından Mahsum Korkmaz ve 17 Ocak 2000 tarihinde öldürülen Hizbullah lideri Hüseyin Velioğlu gibi isimlerle anılan Batman, bir dönem de silahları sır eden valisi Salih Şarman'la gündemde kaldı. Batman, 17 yıldır bölgede yaşanan çatışma sürecinde aşırı uçtaki örgütlerin üs olarak kullandığı bir kent olarak tanındı.

Örgütlerin ve devletin baskısı arasında sıkışıp kalan bölge halkının çoğu, köylerden Batman kent merkezine göçe zorlandı. Yoğun göç sonucunda büyüyen varoşlar, beraberinde çarpık kentleşmeyi getirirken, sosyal hayatı da altüst etti. Batman'ın nüfusu son sayıma göre 256 bin kişiye ulaştı. Zengin üretim kaynakları, hızlı kentleşmesi, sosyal yaşamdaki canlılık gibi nedenlerle bir dönem "Güneydoğu'nun Parisi" unvanını almış olan Batman, uzun bir faili meçhul cinayetler döneminin ardından, bu kez de kadın intiharlarının yaşandığı bir döneme girdi. Batman artık, genç kız ve kadınların "bulaşıcı intihar" salgınına yakalandıkları kentti.

Güneydoğu'da Kadın Olmak

Batman'la ilgili ayrıntılara girmeden önce, Güneydoğu'da kadın olmanın zorluklarına rakamların yardımıyla bakalım. Araştırmalar,

Türkiye'nin doğu ve güneydoğusunda kadınların 12-13 yaşlarında evlenip, 35 yaşında yaşlandığını ortaya koyuyor. Her iki bölgede de evlilik kararları genellikle aile büyükleri tarafından alınıyor. Bu oran kentlerde yüzde 29 iken, kırsal alanda yüzde 40'a kadar çıkıyor. Türkiye'nin 1986'da taraf olduğu, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) evliliklerin tarafların hür iradeleriyle yapılmasını önerirken, bölgede 1994-1998 yılları arasında yapılan evliliklerin yüzde 55'ine aileler karar verdi. Bu evliliklerin yüzde 20'sinde kadının rızası bile alınmadı.

Bölgede hâlâ birçok erkek, kadın ve çocuğun nüfus kâğıdı yok. Kan bedeli karşılığı evlenme, imam nikâhı, akraba evliliği, başlık parası, çokeşlilik, çokçocukluluk ise oldukça yaygın. Sadece imam nikâhıyla evlenenlerin oranı kentte yüzde 14, kırda ise yüzde 31 iken, kırsal alanda kadınların yüzde 52'sinin, kentte ise yüzde 39'unun kocalarıyla aralarında akrabalık bağı bulunuyor. Türkiye'nin başka bölgelerinde zayıflamasına rağmen töre olarak halen süren başlık parası uygulamasına ise kentteki evliliklerin yüzde 47'sinde, kırsalda ise yüzde 70'inde rastlanıyor.

Kız çocuklarının okula gitmek yerine, çok küçük yaşta ev işlerini yüklendiği bölgede, şiddet de yaygın olarak görülüyor. Şiddete uğrayan kadınların oranı kırsal kesimde yüzde 54, kentte ise yüzde 44'lere varmış durumda. Kadınların boşanması ve mirastan pay alması hâlâ ender görülen bir durum; berdel ve namus cinayetleri ise hâlâ sürüyor. Doğu ve Güneydoğu'da kadınların düzenli gazete okuyanlarının oranı yüzde 13.6 iken, radyo yaygın bir şekilde dinleniyor. Okuryazarlık oranı ise yüzde 44.77 düzeyinde.

Araştırmalar, kırsal alanda kadınların yüzde 64'ü, kentte ise yüzde 50'sinde sağlık sorunlarının yaygın olarak görüldüğünü, ayrıca kadınların yüzde 26'sının hastaneye yaşamları boyunca hiç gitmediğini ortaya koyuyor. Doğum, düşük ve bebek ölümlerinin oranı çok yüksek. Çalışma hayatında ise kadın, daha çok tarım işkolu ile sosyal ve kişisel hizmetler işkolunda kendisine yer bulabiliyor.

İntihar Gerçeği

Doğu ve Güneydoğu'da kadınlar istatistiklere bu rakamlarla geçerken, Batman'da intiharlar sessiz ama derinden yaşanmaya başlandı. Ve 2000 yılında 40 intihar girişimi ve 28 ölüm olayı ile artık gizle-

nemez boyutlara ulaştı. Geçtiğimiz yıllarda da küçümsenmeyecek oranda intihar olaylarının yaşandığı kentte, geçmişe ait intihar girişimlerinin kesin sayısı belirlenebilmiş değil. Bugün bile ne devletin, ne de sivil toplum kuruluşlarının elinde, geçmiş yıllara ait ciddi bir araştırma yok. Konuya önem vermesi gereken kurumlar sağır ve dilsizler diyaloğundan bir perde sergileniyormuş gibi, izleyici olmayı tercih etti. Güneydoğu'da yaşamın diğer alanlarında olduğu gibi, intihar nedenlerinin de açığa çıkmasını istemeyen gizli bir elin gölgesi hep hissedildi. Bu konuda Valilik ve Belediye kelimenin tam anlamıyla sınıfta kaldı.

Diyarbakır Kadın Platformu'nun bölge kadınları üzerinde yaptığı sınırlı bir araştırmaya göre, sadece 2000 yılının Kasım ayında 303 kadın veya genç kız intihara teşebbüs etti, bunların 16'sı yaşamını yitirdi. Toplumsal bir depresyonun yaşandığı açıkça gözlenen bölgede, geçmiş yıllarda intiharların bu yoğunlukta yaşanmaması ise ilginç bir ayrıntı olarak göze çarpıyor. DİE'nin raporlarına göre 1998'de Güneydoğu'da toplam 121, Batman'da ise sadece 6 intihar vakası yaşandı. Bunlardan 5'i hastalık, biri ise duygusal sorunlardan kaynaklanıyordu. Aynı yıl içinde Doğu Anadolu'daki intihar sayısı nispeten daha fazlaydı. Doğu'da toplam 149, bu bölgede son dönemlerde artan intihar vakalarıyla dikkat çeken Muş'ta ise sadece 6 intihar vakası yaşanmıştı. Bunlardan ikisi hastalık, biri geçim zorluğu, ikisi ise duygusal ilişkiden kaynaklanıyordu. Muş'ta 1979'da 3, 1980'de 3, 1985'te 2, 1987 ve 1988'de de 12'şer intihar olayı yaşandı. Güneydoğu'da ilk 4 sırayı aile geçimsizliği (47), hastalık (29), geçim zorluğu (16), duygusal ilişki (19); D.Anadolu'da ise ilk dört sırayı hastalık (62), aile geçimsizliği (31), duygusal ilişki (26), geçim zorluğu (14) aldı.

Yıllara Göra İntihar

İntihar vakalarının toplumların sosyo-ekonomik yapısının doğrudan ürünleri olduğu kabul edildiğinde, Türkiye'nin son 30 yılındaki intihar eğrisinin oldukça ilginç bir seyir izlediği gözlerden kaçmıyor. Ülkenin içe kapanık zor ekonomik koşullar altında olduğu dönemlerde intihar vakaları nispeten azdı. Uzun kuyruklar, yokluklar ve sağ-sol çatışmalarıyla geçen 1979 Türkiyesi'nde 766 intihar vakası yaşandı. Çatışmaların doruk noktası olan 1980'de ise bu

sayı 16 azaldı. Bu görünüm uzmanlar tarafından, ekonomik gelir dengesi bakımından toplumda derin uçurumların olmayışı, bireylerin farklı statü ve rollerdeki bireylerle çok sık rastlaşmaması ve "çatışma/savaş durumlarında şiddet yabancıya yöneltildiği için intiharların azalması" kuramıyla açıklanıyor.

Çatışmaların-gergin ortamın durulduğu ve ülke yönetimindeki cuntanın hâkimiyetini pekiştirdiği 1981'de, intihar olayları olağan bir eğilim takip ederek 876'da kaldı. Ekonomide geniş halk kesimleri aleyhine birtakım düzenlemelere gidilmesi sebebiyle 1982'de intihar olaylarında ciddi bir tırmanma oldu: 1105. Dışa açılma ve gelişen teknoloji sebebiyle sonraki yıllarda bu rakam 1000'in altına hiç düşmedi: 1983'te 1149, 1984'te 1273, 1985'te 1187, 1988'de 1099, 1998'de 1890 olarak tespit edilen rakamlar sonraki yıllarda sürekli arttı. 1998'de bu rakam intihar girişimleriyle 2361, 1999'da ise yüzde 14 artarak 2683 olarak gerçekleşti.

DİE verilerinde intiharın sebepleri sıralamasında, 1998'e kadar ilk sırayı "hastalıklar" alırken, "aile bireyleri arasındaki geçimsizlik" ve "geçim sıkıntısı" ilk sırayı artan bir eğilimle zorladı. 1998 rakamlarına göre Türkiye'deki intiharlarda ilk dört sırayı şu sebepler paylaştı: hastalık (597), aile geçimsizliği (502), geçim zorluğu (277) ve duygusal ilişki (247).

Neden Batman?

Veriler ortadayken Batman'da birbiri ardına yaşanan intihar olayları herkesin aklına bir süre yanıtsız kalan bir soruyu getirdi: İntihar olayları benzer sosyo-ekonomik koşulları yaşayan iller arasında neden en çok Batman'da oluyordu? Bu soruya verilecek yanıt, aysbergin görünmeyen tarafını da ortaya çıkardı. İntiharlar sadece Batman'da değil, aslında bütün Güneydoğu'da giderek yaygınlaşan bir olguydu. Aynı dönemde Diyarbakır'da 119, Muş'ta 60, Van'da 38, Adıyaman'da 25 intihar olayının meydana gelmiş olması, bu gerçeği doğruluyordu. İntihar olaylarının Batman'la özdeşleşmesinin nedeni ise, ulusal basınla sıkı ilişkileri olan Batman basınının etkisiydi. Çünkü Batman'da güçlü bir yerel medya ağı vardı. 3'ü günlük, 11'i haftalık, 2'si aylık olmak üzere, 16 yerel yayın organına sahip olan Batman, bu olayları Türkiye gündemine taşımasını iyi bilmişti.

Aynı günlerde; Batman'ın komşusu olan Siirt'te, bir gün içerisinde 3 intihar olayı basında yer bile bulmazken, Batman'daki en küçük olay bile ulusal medyaya konu oldu. Faili meçhuller, Hizbullah olayları, kayıp silahlar, canlı bomba saldırıları, PKK eylemleri gibi birçok konuyla defalarca İstanbul basınına konu olan Batman'ın yeni kimliği, İstanbul basınına "popüler" göründü. Batman intiharları haber malzemesi olmaya devam ettikçe, intihar olaylarında artış oldu. Valilik özel bir önlem alma gereği duymadı. Sadece, intihar olayları ile ilgili olarak, kurum müdürlerine geç de olsa demeç verme yasağı getirildi. Bu da ancak 30 kişi öldükten sonra yapıldı.

Türkiye medyasında, intiharların sebeplerinden çok, olayı araştırmak üzere bölgeye gelen yabancı gazeteciler haber oldu. Olayın kendisi ve ardında yatan sebepler göz ardı edildi. Ama yine de sorunun yabancı medya üzerinden Türk basınına yansımasının işe yarayan bir tarafı vardı. Bir salgın hastalık gibi kadınlar ve gençler arasında yayılan intihar olaylarını "sıradan olaylarmış" gibi geçiştiren, araştırma yapmak isteyen sivil toplum kuruluşlarına da kolaylık gösterip yardımcı olma yerine, konu hakkında konuşma yasağı koyduran Batman Valiliği, hiç değilse meselenin ciddiyetinin farkına vardı.

Kentteki intihar furyasından sonra Batman Valiliği'nin girişimiyle Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu ve Diyanet İşleri Başkanlığı, bölgeyi mercek altına aldı. İki araştırmadan elde edilen sonuçlar hem Batman hem Türkiye geneli için önemli ipuçları taşıyordu, ancak bu çerçevede yüzeysel girişimler dışında hiçbir kalıcı önlem alınmadı.

Araştırmaların sonucunda Batman'da PKK ve Hizbullah nedeniyle ölümün diğer bölgelere göre çok daha fazla içselleştiği ve toplumsal bir paranoyanın oluştuğu konusunda uzmanlar hemfikir. Her iki araştırmada da neredeyse benzer sonuçlara ulaşıldı: Bölgenin geri kalmışlığı, feodal yapısı, TV'lerde gösterilen "zengin Türkiye", televole kültürü vs... Bunların hepsi bir yanıyla doğruydu, ama çok eksikti. Yörede hâlâ "olağanüstü hal" yasalarının hüküm sürdüğü göz ardı edilmişti. Bölge 17 yıldır "düşük yoğunluklu savaş"ın tam ortasındaydı. Durkheim'ın "savaş sonrasında intiharların artacağına" dair tezi unutulmuştu.

Batman, ikiye ayrılmış bir kent durumunda. Biri, etrafı duvar ve tel örgülerle çevrili, modern hayatın yaşandığı Batman; yani Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın (TPAO) çalışanları için kurduğu küçük cennet. Diğeri ise, duvarların dışındaki yoksul, "öteki" Batman. Petrolün bulunmasıyla birlikte kurulan ve "Site" diye anılan ilk semt, aynı zamanda Batman'ın ilk modern yerleşim yeri olma özelliğini taşıyor. Site, yıllarca üst sınıf ile alt sınıf, modern yaşam ile gecekondu yaşamı arasında belirleyici rol oynadı. Halkın büyük bir kesiminin buradaki azınlığın yaşamına duyduğu özlemin boyutları büyürken, azınlığın belirlediği kent kültürü de kimi zaman duvarların içinde kaldı, çoğu zaman ise dışına taştı.

Ancak artan nüfus ve gelişen teknoloji, giderek duvarların arkasındaki Batman'ın cazibesinin de yitmesine neden oldu. Batman'ın şehir merkezindeki bazı semtler, giderek "Site"leşmeye başlarken, Batman'ın köyleri de topraklarıyla olmasa bile diğer bütün özellikleriyle "duvarların dışı"ndaki Batman'ın alanını hızla genişletti.

Batman Barosu Başkanı Sabih Ataç, "çelişkiler kenti" dediği Batman'ı şöyle tahlil ediyor: "İki Batman var, ama ikisi de duvarların dışında ve kendi gerçekleriyle birbirinden ayrılmış. Biri, şehir merkezinden oluşan Batman, diğeri ise her gün büyüyen varoşlarıyla nüfusun önemli bir bölümünü barındıran Batman. Ve Batman daha çok genç, on sekizindeki delikanlı gibi. Şehrin bütün geçmişi 40 yıl öncesine dayanıyor. Gençler Batı'da okuyup Batman'a dönünce bir kültür çatışması başladı. Okuyan kesim şehir merkezine, köylerden göç edenler ise varoşlara, yani kendinden önce gelmiş olanların mahallelerine yerleşti. Yani, kendine yakın gördüğü ya da aynı aşiretten olanların bulunduğu mahalleleri tercih etti. Mesela, Toriler diye adlandırılan aşiret mensupları, İpragaz ve Petrolkent mahallelerine gitti. Qazi Aşireti mensupları Çay ve 19 Mayıs mahallelerine, Göçerler Aşireti Bağlar Mahallesi'ne, Boti Aşireti İluh Mahallesi'ne yerleşti. Bunlar sadece birkaç örnek. Batman'ın elit kesimindeki aileler, ekonomik durumları düzelince gecekondulardan GAP, Bahçelievler, Kültür ve Pınarbaşı gibi iyi mahallelere taşındı. Bu mahallelerdeki yaşlı insan sayısı çok az. Buralara taşınanlar kendilerini köylü değil, şehirli olarak kabul ediyor ve şehir

kültürünü de bir anlamda bunlar belirliyor. Çünkü ekonomik gücün artışı doğal olarak kültürün gelişimini de etkiliyor."

Medyaya Öfke

Batmanlılar, intiharların medyada magazinleştirilmesinden oldukça rahatsız. Bu tür haberlerin toplumda bir özenti, bir akım başlattığını söylüyorlar. Gazete sayfalarında sadece geleneksel kuralların ön plana çıkarılmasını kabul etmiyorlar. Bölge halkının belli konularda çok hassas olduğu bir gerçek, ama bütün intihar vakalarını "gizli cinsel ilişki" yüzünden oluyormuş gibi göstermek, çok daha tehlikeli ve yanlış. Çünkü bölgedeki tek sorun kadın-erkek ilişkisi değil. Baro tarafından intiharları araştırmakla görevlendirilen ekibin Adli Tıp raporlarından çıkardığı sonuca göre, ölümle sonuçlanan vakalarda bakire çıkmayan genç kız sayısı sadece iki.

Batman'da, nüfusun önemli bir kesimi, burnunun dibindeki farklı hayatın sadece seyircisi. Öyle bir hayat ki, elini uzatsa yakalayacak kadar yakın, aynı zamanda kilometrelerce uzak. Yani televizyonda, gazetelerde, internette gördükleri dünyanın bir parçası yanı başlarında, ama ulaşamıyorlar. Daha iyi bir yaşama olan özlem, bireyleri farklı biçimde etkiliyor. Bir yandan değişmeyen geleneksel kurallar ve ekonomik sıkıntılar, diğer yandan sosyal yaşamdaki çelişkiler. Tıpkı bir odanın içinde yaşayan birden fazla insandan grip salgını sırasında önce vücudu zayıf olanın hasta düşmesi gibi. Dönüp dolaşıp hep aynı noktada, yani çıkmaz sokağın başında buluyorlar kendilerini. Bu girdabın içine düşenlerden her biri, farklı bir yöntemle umuda ulaşmayı deniyor.

Batman'da çocuklarını kaybetmiş ailelere ve intihara teşebbüs etmiş gençlere yönelik bir çalışma yok. Yıllarca çatışma ortamında yaşamak zorunda kalan kentte, kişilerin birbirlerine karşı güvenleri zayıf, iletişimleri kopuk. Olağanüstü hal koşulları artık çatışma noktalarında değil, evlerde yaşanıyor.

Politikacılar Demeçle Yetindi

Batman'da kadın intiharları dünya gündeminde bile ayyuka çıkarken, kentin Meclis'e gönderdiği milletvekilleri 17 Eylül 2000 tarihli *Sabah* gazetesine verdikleri bir demeç ve İçişleri Bakanı Sadettin

Tantan'ın yanıtlaması istemiyle verdikleri yazılı bir soru önergesi ile yetindiler.

İşgüzar bir habercinin elinden çıkmış gibi görünen ve ifadelerden telefonla yapıldığı belli olan söz konusu haberde, Batman milletvekilleri intiharlara farklı teşhisler koydu. ANAP Milletvekili Ataullah Hamidi intiharları "psikolojik bozukluk" olarak açıklıyordu: "500-600 faili meçhul cinayet işlenmiş bir kentte bunalan Batmanlıların büyük bölümünde psikolojik bozukluk var. Burada insanların önce ümitleri ölüyor 5-6 yıldır. Önlem alınmazsa toplumsal bir patlama yaşanacak."

DYP'li Faris Özdemir ise yaşanan yoğun göçe işaret ediyordu: "Son yıllarda yaşanan göçlerle ildeki eğitim ve iş imkânları iyice yetersiz hale geldi. Terörle iç içe yaşamanın getirdiği yoksulluk ve unutulmuşluk psikolojisi de çok yaygın. Lüks yaşam özlemini artıran TV yayınları da ruhsal dengeyi bozuyor."

FP'li Alaattin Sever ise, ne Valiliğin, ne de Belediye'nin bu problemi çözemeyeceğini, doğrudan gençlere gidilmesi gerektiğini söylüyordu: "Batman'da okul ve öğretmen sayısı yetersiz. Şu anda 50-60 okul kapalı, had safhadaki öğretmen açığına rağmen 44 öğretmenin tayini çıktı."

İçişleri Bakanlığı'nın konuya yaklaşımı ise daha ilginçti. İçişleri Bakanı Sadettin Tantan, DYP Batman Milletvekili Faris Özdemir'in yazılı soru önergesini yanıtlarken, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde intihar olaylarında psikiyatrik hastalıkların en önemli etken olduğunu iddia etti. Tantan'ın yanıtında, intihar girişiminde bulunanların yüzde 79.6'sının, intiharı gerçekleştirenlerin de yüzde 66.4'ünün kadın olduğu belirtildi. Tantan, intihar girişiminde bulunanların yaş ortalamasının 22.1, gerçekleştirenlerin yaş ortalamasının ise 27.77 olduğunu, intihar girişiminde bulunanların ortalama eğitim yılının 4.98 olduğunu ifade etti. Gelenek ve göreneklerdeki yanlış uygulamaların da, kadınların intiharında önemli etken olduğuna dikkati çeken İçişleri Bakanı, bu açıklamayla Batman'ı bakanlığının gündeminden düşürdü.

Büyük Toplumsal Değişim

Batman, coğrafi konumu, feodalizmin ve dinin ağır etkileri gibi nedenlerle devlet tarafından pilot bölge olarak ele alınan, kapitaliz-

min hızlı ama çok çarpık bir biçimde geliştiği bir kent. Kentte, varolan feodal tutuculuk ve köylülüğün yanı sıra, medyanın etkisi, 12 Eylül politikalarının yarattığı tahribatlar, sosyal dokuda yaşanan çözülme gibi nedenlerle sosyolojik ve psikolojik anlamda bir aşınma ve düşüş yaşanıyor. Kozmopolit, özünden uzaklaşarak yabancılaşan, farklı kültürler arasında sıkışan, umutsuz ve güvensiz kişilikler Batman'da potansiyel intihar kurbanları olarak yaşamayı sürdürüyor.

Kapitalizmin girişiyle ortaya çıkan yoğun çelişkilerin yarattığı arayışlar, Batman halkının hızla politikleşmesini ve PKK'ya katılımın en yoğun olduğu yörelerden biri olmasını da beraberinde getirdi. Devlet, özellikle PKK tabanının büyümesini engellemek için çeşitli önlemler aldı ve kapsamlı politikalar geliştirdi. Dinin kentteki önemli etkisinden beslenen Hizbullah ortaya çıktı; politikleşmiş kesimler başta olmak üzere, çeşitli halk kesimlerine yönelik faili meçhul cinayetler geliştirildi ve halk üzerinde tam bir terör havası estirilerek, irade psikolojik olarak kırılmaya çalışıldı. Batman halkı için ölüm, adeta kanıksanan bir günlük yaşam gerçeği haline geldi.

Göç ettirilen kesimler; uygulanan şiddetin ağır etkisi, gelir dağılımındaki büyük dengesizliğin yarattığı ekonomik sorunlar ve faili meçhul cinayetlerin ortaya çıkardığı sonuçlarla derin bir çıkmaza sürüklendi. Tüm toplum kesimlerinde ve özellikle de gençlikte bir çözülme yaşanmaya, hırsızlık ve fuhuş vakaları artmaya başladı. Göç ettirildikten sonra kentle tanışan ve bu ortama uyum sağlamak isteyen gençlerle, geleneksel değerlerine bağlı ve dindar yaşlı kuşaklar arasındaki kültür çatışması, uyumsuzluk ve güvensizliği daha da derinleştirdi.

Devlet, Batman'da özellikle kadına yönelik olarak da çeşitli politikalar geliştirdi, ÇATOM gibi kuruluşlar aracılığıyla, el sanatları ve yetiştirme kursları adı altında bir tür "elit" kadın tabakası yaratılmak istendi. Yoğun bir baskıyla karşı karşıya kalan, geleneksel aile kurumunda sürekli küçümsenen, dışlanan, sınır ve kalıplara hapsedilen, okula gönderilmeyen, dört duvar arasında yıllarını tüketmeye mahkûm edilen kadınlar için bu kuruluşların vaatleri ve TV'deki renkli hayatlar adeta bir kurtuluş umudu oldu. Dört duvar arasından çıkışın arayışı içerisine giren kadınlar, hayatlarında ilk kez yüz yüze geldikleri "gerçek" dünyanın sorunları ile, tutucu bir toplumsal yapının asla kaldıramayacağı arayışların içine girdi. Bu-

nun sonucunda birçok kadında psikolojik dengesizlikler ve bunalımlar baş göstermeye başladı.

Kadın üzerinde uygulanan tüm bu politikaların yanı sıra, Kürt olmanın zorlukları, kapalı toplum yapısı, ataerkil aile yapılanması, aile içi şiddet, feodalizm ve dinin ağır etkileri, geleneksel değer yargılarının katı uygulanışı ve geleneksel bakış açısı nedeniyle kadında yaşanan güvensizlik, umutsuzluk derinleşti ve kadın çaresizliğe sürüklendi. Başlık parası karşılığında veya istemediği halde zorla evlendirilme, okula gönderilmeme; her an düşünsel, fiziksel ve cinsel baskılarla karşı karşıya kalma; dar ilişkilere ve kapkaranlık bir yaşama mahkûm edilme, kadına ölümü tercih ettirmeye başladı. İçine girilen derin çıkmaz karşısında çözüm gücü olamayan, ya da başka bir yaşam alternatifi olmayan kadın, aslında aile, toplum ve sistem tarafından ölüme sürüklendi. Kadın artık bu tarz bir yaşamı kabul etmedi ve erkek egemen karakterli ataerkil aile ve toplum yapısına karşı isyanı yaşamından vazgeçerek gösterdi.

Geleneksel değer yargılarındaki tutuculuk, son elli yılda yaşanan hızlı değişim ve dönüşümle birleşince, farklı kültürel arayışlara kapılan, uyumsuz, güvensiz, umutsuz bireylerin artmasına neden oldu. Bu evrim, giderek toplumdan ve toplumsal çıkarlardan soyutlanan insanların kendi doğasına yabancılaşması ve özgürlük arayışından vazgeçmesi sonucunu doğurdu. Yaşanan toplumsal güdükleşme, kimlik, kişilik ve kültür savrulmasıyla birleşince, benlikte çarpık bir şekilde büyütülen arayışların da tükenişi ve dolayısıyla yaşamdan vazgeçişle sonuçlandı.

Savaşta da, Barışta da Kadın Kaybediyor

İntihar istatistiklerini her geçen gün yükselten bölge halkının toplumsal gerçeği, yaşanan toplumsal güdükleşmenin, tek tek bireylerde patlama noktalarına yol açması ve bu patlamaların ağırlığını bizzat kendi bedenlerine yönelerek bertaraf etme çabasından başka bir şey değil. Bu patlamanın, ilk elden bölgenin en zayıf halkası olan "kadın"da tezahür ettiğini söylemek yanlış olmayacak. İntiharlar, yaşamdan uzaklaştırılan, salt bir mülk konumunda olan kadınların bölgedeki tarihsel ve toplumsal şekillenişinin bir sonucu.

Etkisiz, bilinçsiz, konuşma ve tartışma gücü bile olmadığı düşünülen kadın, tarihinin hiçbir noktasında kendi sorununa kendisi

çözüm bulabilecek olanaklara, yöntemlere ve en önemlisi güce sahip olamadı. Yaşadığı özgül sorunları "ulus" bilinciyle birleştiren kadınlar, gücü dağa çıkmakta bulurken, geride kalanlar 15 yıllık çatışma ortamında ya hemcinslerinin peşinden gittiler ya da onların varlığının yarattığı "özgür" ortamda sorunlarıyla yüzleşmeden bugüne geldiler. Gelinen nokta ise, HADEP Batman İl Başkanı Murat Ceylan'ın da ifade ettiği gibi, bölge halkının sadece siyasallaştığını, ama sosyalleşemediğini ortaya çıkardı. "Barış" ortamı, yeniden yazıldığı sanılan tarihin, eskisinden de beter bir şekilde yaşandığını ortaya çıkardı. İradesizleştirilen, hiçleştirilen, çaresiz-umutsuz ve kaderci kılınan kadının, ailesinde ve toplumdaki "düşkün" konumu devam etti.

Dünyanın ve Türkiye'nin hemen hemen tamamında farklı-modern-özgür kadınlar çoğalırken, Doğu ve Güneydoğu'da kadının rolü "savaş"la da değişmedi. Düşüncesi, fiziği, duyguları bastırılan, mülk konumundaki kadına, içinde bulunduğu konum ve yaşam biçimi bir kader olarak benimsetilmeye devam ediliyor ve adeta dipsiz, karanlık bir kuyuda yaşamaya mahkûm ediliyor. Ancak bu zorlama, kadınlarına bunu dayatan bir toplumun ne kadar geri bıraktırıldığının ve toplumdışı-dünyadışı yaşamaya zorlandığının da ipuçlarını veriyor.

Basit Açıklamalar

Yapılan araştırmalarda bazı çarpıcı sonuçlara ulaşılsa da, intihar nedenleri en çok şu biçimlerde açıklandı: "Sevdiğine varamadı... Bekâretini yitirmişti... Namus infazından kurtulmak için intihar etti... Hiç arkadaşı olmadı... Okula gönderilmediği için bunalıma düştü... Aile baskısına dayanamadı... Kuşak çatışmasına kurban gitti..."

Açıklamalar böyle ama, nedenler bu kadar basit mi? Yaşanan trajedi hafife alınabilir mi? Masa başlarında izahla yetinilebilir mi? Nedenleri yeterli ve doğru anlaşılmazsa, sonuçları önlenebilir mi? Ya da salt nedenleri, sonuçları izah edip bununla yetinmekle, basit önlemler almakla intiharlara dur denilebilir mi? Bu kadınların seslendirdikleri çarpıcı gerçeklere, ilgili ve sorumlu kesimler başta olmak üzere herkes doğru anlamlar yükleyebiliyor mu? İntiharları engellemek için gerekli olan sosyal, siyasal, psikolojik, ekonomik

vb. çözümlere ulaşılabiliyor mu? Bu faciayı önlemek için amansız bir çaba içerisine girilebiliyor mu? Yaşam, yaşanılacak bir düzeye getirilebiliyor mu? Hayır!

18 yaşındaki G., ölmeden önce bıraktığı son mektupta, "Hayat yaşamaya değmez. Yaşamak için hiçbir neden yok..." diyordu. G., böylece Batman'da intihar eden tüm kadınların son sözlerini dillendiriyordu. Daha 15 yaşındayken evlendirilen, bir çocuk annesi G.'nin intiharının ve son sözlerinin anlamı da, izahı da sanıldığı kadar basit değil. Bu sözler çarpıcı bir gerçeği ifade ediyor. Tarihsel ve toplumsal bir yaraya, bir kördüğüme parmak basıyor. Bir trajedinin son perdesinin nihai sözleri oluyor. Bir kadının öfkesini, isyanını ve reddini olduğu kadar, umutsuzluğunu ve yılgınlığını da ifade ediyor. Batmanlı G. ve onun gibi daha nice yitmiş kadın için, yaşamın her ânı ölümden daha beter. Arayış ve dolayısıyla da yaşam bitmiş. Hayat, yaşanmaya değmeyecek kadar katlanılmaz bir hale gelmiş. Böyle bir yaşama evet demektense, kendisini asarak, yakarak veya vurarak ölümü tercih ediyor.

Kadının bu karşı çıkışı ya da çıkmazı aslında demokratikleşmeyen sisteme, son derece geri bıraktırılan yaşam düzeyine, ağır ekonomik sıkıntılara karşı da bir reddediş. Batman kadınlarının intihar trajedisi ya da faciası, genelde varolan, ama bazı özgün yanları itibariyle daha fazla açığa çıkan ve patlak veren bir toplumsal yaranın en uç simgesi olma durumunda. Bu yaranın iyileştirilmesi için, bir demokrasi mücadelesine, bir yeniden yapılandırmaya ihtiyaç var. Güvensizlik ortamının değiştirilmesi ve olağanüstü hal koşullarının yarattığı davranış biçimlerinin rehabilitasyonu ilk elden yapılması gereken şey. İnsan iradesini en özgür biçimde açığa çıkaran sistemin inşası, Batmanlı, Güneydoğulu kadınları yeniden hayata kazandıracak.

Sevdiğine Varamadı, Kendini Yaktı

N.Ç. (22): Beşiriliydi. Ailesiyle birlikte; ağaçlarla çevrelenmiş bir bahçede, büyük, 4 odalı bir evde yaşıyordu. Evlerinin geniş salonunda duvarların dört bir yanına Arapça dualar ve sarıklı hocaların fotoğrafları asılıydı.

16 Ağustos 2000 tarihindeki ölümü, Batman Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nün kayıtlarına "22 yaşında kendini yaktı" diye geçti. İlçede yaşayan ve çevresine kıyasla lüks yaşam tarzıyla dikkat çeken bir gence âşıktı. Evlilik hayalleri kuruyordu. Ama mutaassıp ailesi bu aşka karşı çıktı. N.'yi bir başkasıyla evlenmeye zorladı. Genç kız "Ya sevdiğime varırım, ya ölürüm," diyordu ama kimse dinlemiyordu. Sonunda istemediği adamla evlenmek yerine, vücuduna bir bidon benzin döktü ve tutuşturdu. Annesi Makbule Ç., kızının intiharından günler sonra etrafını saran gazetecilere kızının neden intihar ettiğini anlamadığını söyledi. Oturduğu sedirde, tek kelime Türkçe bilmediği için, ağır ağır konuştuğu Kürtçesiyle, "Anlamadık," dedi. Ona göre Kuran okuyan, namaz kılan kızının intiharı gerektirecek hiçbir sorunu yoktu.

Sırlarıyla Gömüldü

Z.U.: Batman'da ramazan ayının sonlarına yaklaşılıyordu. 6 Aralık 2000 tarihinde, Hilal Mahallesi'nde oturan U. ailesi, iftar sofrasına hep beraber oturdu. İftardan sonra ailenin küçük kızı Z., arka odalardan birine geçti. Çok uzun süredir içinden çıkamadığı bir bunalıma düşmüştü. Sorunlarını kimseyle paylaşmıyor, kimseyle konuşmaya cesaret edemiyordu. Aklına gelen tek çıkar yolu denedi; evde

bulunan ve tütün ekiminde kullanılan "Bazodin" adlı ilacı buldu ve kafasına dikti. Fenalaşıp kendinden geçmesi uzun sürmedi. Ailesinin arka odada baygın bulduğu Z., hemen hastaneye kaldırıldı. İlk tedavisi Batman'da yapıldıktan sonra, son bir çabayla, "belki kurtulur" umuduyla Diyarbakır Devlet Hastanesi'ne sevk edildi. Ama çok geç kalınmıştı, Z. son nefesini Diyarbakır'da bir hastane odasında verdi. Ardında yanıtlanmayan sorular bırakarak Batman'da toprağa verildi. Ne ailesi, ne arkadaşları Z.'yi yaşamdan koparan o onulmaz derdinin ne olduğunu öğrenemedi. Sorulan bütün sorular havada kaldı, Batman'ın diğer bütün ailelerinde olduğu gibi, onlara göre de Z.'nin ölmesini gerektirecek hiçbir sorunu yoktu.

İşsiz Koca, Dayak ve Kuma Korkusu

G.B. (20): Batman'ın Cumhuriyet Mahallesi'ndeki yoksul evde, o gün henüz 20'sinde genç bir gelinin, G.'nin cesedi indiriliyordu asılı olduğu kancadan. Ondan geriye 5 aylık oğlu Genco kaldı sadece. G. teyzesinin oğluyla 15 yaşında evlendirilmişti. Evlenmeden önce iki genç birbirlerini çok sevmişlerdi. G., yedi kişinin birlikte yaşadığı bir evin gelini oldu. Evliliklerinin ilk dönemlerinde çalışıp eve para getiren koca, çok uzun bir süredir işsizdi. Çobanlık yaparak eve üç-beş kuruş getirmeye çalışıyordu, ama yetmiyordu. Yaşadıkları yoksulluk yetmezmiş gibi, kocası o günlerde G.'nin üstüne bir de kuma getirmeye kalkıştı. Eşinin kız kardeşi T. F., G.'nin çalışmayan, eve para getirmeyen eşi ile sık sık tartıştığını anlattı ölümünden sonra. Komşuları ise, G.'nin bazı sabahlar herkesten gizlediği morarmış yüzünden söz etti.

G. evlendikten sonra intiharı iki kez denedi, her iki girişiminde de kurtarıldı. Sonra bir mektup bıraktı ardından, "hayat yaşamaya değmez, yaşamak için hiçbir neden yok," dedi. Hayattaki son gününde eşinin ailesi ile birlikte bahçede çay demledi, hepsine çay ikram etti. Daha sonra evin kilerine geçti. Tavandaki kancaya ipi bağladı ve ilmiği boynuna geçirdi. İpi boynuna geçirmeden önce mutfak tüpünü idam sehpası olarak kullanmış ve tüpü tekmelemişti.

Kayınbiraderi, G.'nin ölümünü şöyle anlatıyor: "İki defa intihara teşebbüs etti, başaramadı. Birbirlerini çok sevdiler evlenmeden önce. Ancak kardeşim, askerden sonra iş bulamadı. Bu yüzden

sürekli tartışıyorlardı. O gün kocasıyla büyük bir kavga daha yapmıştı."

Hararetli bir tartışmanın sonrasında, karısına seslendi genç koca. Yanıt alamadı. G. yarım saattir ortalıkta görünmüyordu. Kilerin kapısını zorladı, açılmıyordu, arkadan kilitli olduğunu anladı. Genç adam, ne yapacağını bilemez bir halde polise haber verdi. Polis kapıyı kırarak açtığında, G.'nin tavanda sallanmakta olan cesediyle karşılaştılar. Henüz sıcacıktı bedeni. İki amcasını ve dayısını da intihar sonucu yitiren G., ailedeki intihar geleneğini sürdürmüştü.

G.'nin aynı zamanda teyzesi olan kayınvalidesi o günlerde mevsimlik işçi olarak fındık toplamak için başka bir kentteydi. Gelininin ölümünden sonra Batman'a dönen kayınvalide, G.'nin tek sorununun kocasının işsizliği olduğunu söyledi. "Çok ağırbaşlıydı," dediği gelininin intiharı için bulabildiği tek sebep buydu. G.'nin cenazesi Batman'da defnedilmedi, Adana'da yaşayan ailesine gönderildi. Ailesi, bu ölümden kocasını ve kocasının ailesini sorumlu tuttu. Genç gelinin intiharından sonra, kocası da Batman'ı terk etti. Geride kalan küçük Genco'ya şimdilerde halası bakıyor.

Aşkı Ölümüne Yaşadı

F.A. (17): F.A., Batman'da 15 intiharla başı çeken İluh semtinin 16'ncı intihar kurbanı olarak kayıtlara geçti. Babası S.A., Batman Ticaret Odası'nda çaycılık yaparak kazandığı 200 milyon maaşla dokuz çocuğunu büyütmeye çalışıyordu. Dokuz çocuğun ikincisi olan F., okula hiç gönderilmemişti. Herkesten gizlediği bir sevda yaşadığı ve Batman'ın olağanüstü koşullarına rağmen her şeyiyle kendisini bu sevdaya verdiği ancak ölümüyle anlaşıldı.

İluh Mahallesi'ndeki 18 Nisan Polis Karakolu'nda görevli bir komiser, F.'nin intiharı ve sonrasına dair gözlemlerini şöyle anlattı: "İfade alırken F.'nin annesi çok üzgündü. Kocası S.'ye öfkeyle bakıyordu. Baba donuktu. F.'yi halasının oğluna verip, karşılığında hala kızını kendi oğullarına takas yapacaklardı. İntihardan bir gün önce ailede büyük bir tartışma çıkmış. F.'yi dövmüşler. Kız bir başka genci seviyordu. Otopside, bakire olmadığı ortaya çıktı."

Evinin kapısında babası ve kardeşleri ile konuşurken, annesi konuşulanları öfkeli ve suskun bir inatla dinliyordu. Türkçe bilme-

mesini gerekçe gösteriyordu kocası. Komşuları F.'nin ölümünden aileyi sorumlu tutsa da, A. ailesi "ezberlemiş" gibi kızlarının ölümünü TV ve cehalete bağlamakta kararlıydılar. Babanın durgunluğuna inat, ağabeyi M. yaşananları gülümseyerek anlatıyordu. Olması gereken bir sonu anlatır gibiydi. "Bütün fotoğraflarını attık, bir daha görmeyelim istedik," diyordu. F. çamaşır ipini boynuna geçirmeden önce hiçbir not bırakmamıştı ardından, çünkü okuma yazması yoktu.

Zorunlu Göç Kurbanı

N.K. (50): N.K., bir göç kurbanı. Çatışmaların yoğun yaşandığı dönemlerde, köyü boşaltılmış ve ona da Batman yolları görünmüştü. Kocası iki eşliydi. Kendisinin altı, kumasının beş çocuğu vardı. Bağlar Mahallesi'ndeki ahırdan bozma evinde on dört nüfus bir arada yaşamaya çalışıyorlardı. Tek gelirleri, Licki köyünün hayvanlarını güden çoban kocasının 30 milyonluk maaşıydı. Okula hiç gitmemişti N. Maddi durumları hep çok kötüydü. 10 milyonu kiraya verdikten sonra, kişi başına günlük 70 bin lirayla yaşamaya çalışıyorlardı. Ölene kadar tam üç kez intihara teşebbüs etti, her defasında kurtarıldı. En son, Siirt'te misafirliğe gittiği evde 5 Aralık 2000 günü kendisini asarak yaşamına son verdi.

Ölmeden önce gazetelere yaşamını anlattı ve ölmekteki kararlılığını defalarca yineledi. Yaşamın onu isyan ettirdiğini anlatırken, asgari insafın bile sığmadığı o viranede, ruh ve beden sağlığını bozan o mekânda hayatta kalmanın imkânsızlığından bahsetti. Buzdolabı, televizyon istediğini söyledi. Hayatı sevmek, hayattan memnun olmak gibi kavramlara ne kadar uzak olduğunu tekrarladı. "Gözümü ölüme diktim," dedi. Psikoloğa gittiğini ve doktorun bile derdine derman olamadığını söyledi. "Maddi durumun düzelirse bir şeyin kalmaz. Hiçbir şeyin yok ki," diyen psikoloğun kendisiyle alay ettiğini sandığını ekledi. "Kararlıyım. Hayattan soğudum, ümidim yok, çocuklarım büyüyecek, kocam iş bulacak, düşünemiyorum bile."

Tam altı yıl boyunca intiharı denedi N. Üç kez intihar girişiminde bulundu, her defasında yakınlarının müdahalesi sonucu ölümden döndü. Ölmeden üç ay önce kendini astı, komşuları kurtardı. Bu girişiminden bir ay sonra böcek ilacı içti, midesi yıkandı.

Sonraki günlerde ise Batman Çayı'na atladı, bu defa da kuması yetişip çekti onu sulardan.

Geçim sıkıntısı nefesini kesti N.'nin. Sürekli isyan etti. Ölmeye büyük bir kararlılıkla sarılan N., on yıl önce terk ettiği köyünü özlediğini anlatırken, "Köyden göçtüm. Gitmem yasak. Köyümde evim, yoğurdum, domatesim vardı. İstediğim havayı alırdım. Bu şehrin havası yok, boğuyor," dedi soranlara.

Her defasında çevredekilerin yardımıyla ölümden döndürülen N., Batman'da amacına ulaşamayacağını anlayınca, çareyi Siirt'teki yakınlarının yanına gitmekte buldu. Sonunda Siirt'te yakınlarına ait bir bahçede kendini ağaca asarak canına kıydı. N.K. Batman'da toprağa verildi.

Batman Barosu'nun raporunda 2000/2849 dosya numarasıyla yer alan N.K.'nın intihar nedenleri şöyle anlatıldı: "Köyden zorla göç ettirilme ve bir daha dönmelerine izin verilmemesi. Şehir hayatına uyum sağlayamama ve düşülen yoksulluk. Köy geçim kaynaklarıyla şehir geçiminin farklılıkları. İçinde bulunduğu maddi sıkıntıların hiçbir zaman sona ermeyeceği inancı. Çocukları ve gelecek ile ilgili hayal kuramaması. Geleceğe dair büyük ümitsizlik ve kaygı. Çevresinde gördüğü maddi rahatlığa hiçbir zaman kavuşamayacağı inancı."

Çalışmak, Pantolon Giymek İstiyordu

N.Y. (22): Altı çocuklu bir ailenin ilk çocuğuydu N. Ailesinin maddi durumu birçok yaşıtına göre oldukça iyiydi. Liseyi yeni bitirmiş, İskenderun'da bir üniversiteyi kazanmıştı. Artık hayallerini gerçekleştireceğini, istediği gibi giyinip, istediği gibi gezip, istediği gibi yaşayacağını düşünüyordu. Olmadı. Yedi katlı bir apartmanın en üstünden atladı.

Y. ailesi, Gercüş'ten yıllar önce göç etmişti. Ancak yaşadıkları hayatın köydeki hayattan hiçbir farkı yoktu. N. liseyi bitirdiği ilk yıl üniversiteyi kazanamadı ve evde oturmak yerine çalışmak istediğini söyledi. Bu dileğini gerçekleştirmesi mümkün olmadı. Çünkü evde bakılması gereken özürlü bir kardeşi vardı ve annesi işten daha çok kardeşinin bakımını üstlenmesi gerektiğini söyledi. Üstelik çalışan bir kıza çevrenin iyi bakmayacağını da hatırlattı.

Sakin, içine kapanık bir kızdı N., içten içe isyan etse de, anne-

sine karşı çıkamadı. Kendisini en iyi hissettiği yer, yaz tatillerinde gittiği Mersin'deki teyzesinin eviydi. Yakın arkadaşı olan teyzesinin kızını çok özlediğini söylüyordu.

Evde en çok kız kardeşini severdi, ailenin diğer fertleriyle yıldızı hiç barışmadı. Annesinin, büyükbabasının ve babaannesinin nefes aldırmayan baskıları, en büyük yakınmasıydı. Çalışmak istemesi, giydiği kıyafetler, dışarı çıkması hep bir kavga sebebiydi. Son zamanlarda o kadar çok üstüne geliyorlardı ki bunun sonucunda eski N. gitmiş yerine tahammülsüz, sinirli, gergin biri gelmiş gibiydi. Hele en son köye gidildiğinde "başını ört" demeleri bardağı taşıran damlalardan biri olacaktı N. için.

Ölesiye korktuğu annesi, çok sinirliydi. Bir de sevdiği, bazen iyi bazen umursamaz davranan bir genç adam vardı dershanede. Genç adama duyduğu sevgi onu hayata bağlayan tek şeydi. Hayata bağladığı kadar, hayattan koparan da o oldu.

Son günlerinde şehirde köy yaşamına zorlandığını anlattı yakın çevresine. Her şeyine karışan akrabalarından, bütün davranışlarını gözaltına alınan ailesinden yaka silktiğini söyledi. Kendisini hiç anlamayan ailesinden kurtulmak istediğini. O başka bir yaşam isterken, annesinin bildiği tek şey, evdeki işleri üstlenmesi ve kendisine yardım etmesiydi. Televizyonlarda gördüğü genç kızlar gibi rahat bir yaşam sürmek, onlar gibi pantolonlar, dar etekler giymek istedi N. Kıyamet de o gece koptu. İskenderun'da giymek için aldığı dar eteği gören ailesi, hışımla gittiler üstüne. Babası öfkesinden köpürdü. Ve N. geride aşağıdaki mektubu bırakarak, son verdi yaşamına:

"Şu anda sabahın 07.00'si ve beni uyku tutmuyor. Neden mi? Dün akşam benim cani annem, babam, H.T. sebepsiz yere beni dövdüler, sanki bir kâbusun içindeyim, üç insan bana saldırıyor, bağırıp, çağırıyorum, ellerinden çıkmam öyle zor oldu ki ben kaçtıkça onlar yine tutup dövüyorlar. Sonunda dayım duyup beni o canilerin elinden kurtardı, eve geldik. Yüzüm çok kötü şişmişti, burnumdan kan akıyordu ve boğaz kısmım morluklar içerisindeydi. Ben aynada bunları görünce gönlümce ağladım ve ben bunları hak edecek hiçbir şey yapmadım. Öyle kızgınım ki kendimi öldürmek istiyordum benim hayatım bitti artık yaşamak istemiyorum diyorum. Tek nedeni benim dar etek giymem, babam eteklerimi yaktığını söyledi ve dedi senin böyle giyinmeni istemiyorum, ben karşı

çıkınca önce annem saldırdı, sonra da diğerleri, hiçbir zaman sizi affetmeyeceğim ve o ev bana haram olsun kesinlikle onların arasına dönmeyeceğim. Öyle kötü bir akşam geçirdim ki uyumaya çalışıyordum, kafamdaki şişlikler ağrıyordu. Öyle çaresizdim ki ne yapacağımı bilemiyordum. Böyle bir aileye sahip olduğum için lanet ediyorum. Bundan sonraki hayatım onlarsız olacak ben bu derdi çekemem, benden bu kadar. Çok savaştım onlarla, ama savaşı kazanan da ben olacağım, onları öyle pişman ettireceğim ki neye uğradıklarını şaşıracaklar bugün her şey bitecek eşyalarımı almaya gideceğim, neler olacak bilemiyorum..."

Annesi kızının intiharından sonra şunları anlatıyordu: "Maddi durumumuz iyi olduğu için, hem de çevrenin dedikoduları yüzünden kızımın çalışmasını istemiyorduk. Bu yüzden evde zaman zaman tartışmalar oluyordu." Ama daha önceki intihar girişiminden ancak o öldükten sonra haberi olacak kadar ilgisizdi kızına. "Günlüğünden anladığımız kadarıyla bir yıl önce üniversite sınavını kazanamadığı için intihar etmek istemiş, fakat vazgeçmiş." Annesi, ölen kızının sürekli gergin ve sinirli olduğunu, sıkıntılarını kimseyle paylaşmadığını söyledi laf arasında.

Çok sevdiği kız kardeşine göre ise ablası bir aşk intiharının kurbanıydı: "Dershanede bir erkek arkadaşı vardı. Ancak kendisine yüz vermiyordu. Bunu bana söylemişti. Fakat annemlere söylememi istemiyordu. Ben de söylemedim. O çocuk kendisini çok üzüyordu. Bazen iyi davranıyordu, bazen de kötü." Ablasının en son anne ve babasıyla bir etek yüzünden kavga ettiğini doğrulasa da, ona göre intiharın bununla ilgisi yoktu: "İntihar ettikten sonra günlüğüne de baktık, sürekli erkek arkadaşından bahsetmiş. İntihar ettikten sonra dayımızın kızı o çocukla görüşmüş, pişman olduğunu söylemiş. Şimdi mezarına gidip geliyormuş, kıymetini anlamış."

Sessizliğini Ölümüyle Bozdu

A.Y. (30): A.Y. tam 30 yıl "ağzı var dili yok" bir şekilde yaşadı ve 30. yaşına girdiği yıl, "Hayata hayır," dedi. 40 yaşındaki kocasının ikinci karısı olarak görücü usulüyle evlendirildiğinde henüz 20 yaşındaydı. 10 yıl evli kaldığı kocasına beş çocuk verdi. Amelelik yaparak evin yükünü sırtlayan kocasının aylık geliri, taş çatlasa 50-60 milyonu ancak buluyordu. Yaşadıkları ahırdan bozma, bakımsız

ev insaf ölçülerine sığmayacak kadar virandı. A.'nın bakımsız çocukları, sokaklarda büyüdü.

Okula hiç gitmedi. Evlendi ve hayatının tamamını evinde geçirdi. Evdeki işler, çocukları, kocası onun dünyasını dolduran yegâne şeylerdi. Görünüşe göre ne kocasıyla problemi vardı, ne de çocuklarıyla. Yaşamlarında olağanüstü hiçbir yenilik yoktu. Hep sessiz, sakin, hiç konuşmayan A. bildikleri gibiydi evdekilerin. Ara sıra dedikoducu ve hep kendisini gözetleyen çevreden yakınırdı, o kadar. Ama bunda da bir tuhaflık sezmedi kimse. Zaten o çevreye malzeme vermemek için çarşıya hiç çıkmaz, mutfak alışverişini bile kocası yapardı.

Kocası da Vanlı olan kuması da A.'nın intihar etmeye karar verdiğini hiç anlamadılar. Sağlığı da bozuk değildi ki çaresiz olsun. Gerçi hiç doktora da gitmemişti ya, neyse. "Sadece bir kez ağır bir şekilde soğuk almıştı. O zaman doktora gittik. İntihar etmesi için hiçbir sebep yoktu," diye anlatıyor kocası. "Öğlen 2'ye kadar beraberdik. Çarşıya gitmek için evden çıktım. Yarım saat sonra beni çağırdılar. Evin hemen yakınındaki ağaca kendisini asmış. Kaderi gelmişti demek, Allah'ın takdiri."

Abdest Aldı, Namaz Kıldı ve İpe Yürüdü

Z.Ş. (17): Z., altı çocuklu bir ailede büyüdü. Aynı evin içinde, evli ağabeyleriyle birlikte 14 nüfus yaşıyorlardı. Söylentilere göre birine âşıktı. 3 Kasım 2000 tarihindeki intihardan iki gün önce Z.'nin sevdiği adamın ailesi onu istemeye geldi. Ancak babası ne bu aşkı, ne de evlenme isteğini onayladı. Ölme isteği bu karşı çıkışa bağlandı. Z.'nin, köyünde bulunan askeri gözetleme kulesinde görevli astsubayla ilişkisi olduğu ve ailesinin bir askerle ilişki kurduğunu öğrenmesi üzerine ölmeye karar verdiği de iddia edildi.

Z.'nin intihar nedeni hiçbir zaman tam olarak öğrenilemedi. Ama söylentiler bir yana, gerçekler gün gibi aşikârdı. Anlatımlar, Z.'nin 14 nüfuslu bir hanede evin genç kızı olmaktan çok, hizmetçisi gibi geçen bir yaşamı ortaya koydu. Ağabeyin, yengenin, kardeşlerin, yeğenlerin, anne ve babasının bütün işlerine koşan hep Z.'ydi. Annesi, "Altı çocuğum var ama Z. evimizin direğiydi," derken bu gerçeğe işaret ediyordu.

"Evin direği" Z., hayatı boyunca köyünün dışına çıkamadı. Ev-

leri köyün dışında olduğu için, köye inmesi bile düğünde-bayramda kısmet oldu. Okula gönderilmedi. Başka dünyaları, evdeki TV'den izlemekten başka şansı olmadı. Yoğun bir dinsellikle iç içe yaşadı. Ölürken bile, en temiz giysilerini giydi, abdest aldı, namaz kıldı ve evin salonunda astı kendini.

Ş. ailesi Z.'nin ölümünden sonra çıkan bütün söylentileri reddetti. Aile, kızlarının intiharına "kader" demeyi tercih etti. Z.'nin 45 yaşındaki annesi T., kızının intihar etmek için bir sebebi olmadığında ısrarlı: "Bir sıkıntısı olsa bana anlatırdı." Anne T.Ş., olay gününü şöyle anlattı: "O gün kendimi iyi hissetmiyordum. Babası da grip olmuş yatıyordu. Akşamüstü bizim için komşudan ilaç getirdi. Sonra kardeşlerine yemek hazırlayıp birlikte yediler. Arkasından karpuz kesildi ve sonunda çay içildi. Z. her akşam işini bitirdikten sonra örgüsünü alır, televizyonun karşısına geçerdi. Örgüyü o gün bitirmişti, sadece televizyon seyrediyordu. Sonra çocuklar da yataklarına çekildiler. Sağır-dilsiz olan oğlum, kız kardeşinin odaya gelmediğini görünce merak edip salona çıkıyor ve kapıyı açar açmaz ipte sallanan cesediyle karşılaşıyor. Birden bir çığlık koptu, Hasan delirmiş gibi bizim odanın kapısına dayandı. Yataktan fırlayıp salona koştuğumuzda felaketimizle karşılaştık."

Çiftçilik yaparak geçimini sağlayan ve bir gözü görmeyen baba A.Ş. söze karışıyor: "Hemen ipi çözdüm, göğsü daha sıcaktı. Belki kurtulur ümidiyle hastaneye kaldıralım diye uğraşırken, komşular yetişti ve kızımın öldüğünü söylediler." Araya girip yeniden anlatmaya başlayan anne, "Kızımın hiçbir sorunu yoktu. Allah verdi, yine Allah aldı, ne yapabiliriz ki? Üzerinde temiz elbiseleri vardı. Meğersem abdest alıp namazını kılmış, yani bir nevi önceden hazırlık yapmış da biz farkına varamamışız," dedi hıçkırıklar arasında.

Bebeğinin Ardından Gitti

G.S. (21): Mutlu bir evliliği vardı G.'nin, ekonomik durumları da oldukça iyiydi. Batman'daki hemcinslerine göre kıskanılası bir yaşamı vardı. Batman'ın kalburüstü mahallelerinden Kültür Mahallesi'ndeki Turgut Özal Bulvarı'nda oturuyordu.

Onu ölüme sürükleyen, doğumdan üç gün sonra bebeğini kaybetmesi oldu. Hiç unutamadı bebeğini. Ona göre bebeğin ölümünde doktor hatası vardı. Bebeğinin ölümünden aylar sonra ilk önce

bileklerini kesti ve hiçbir şey olmamış gibi dolaştı evin içinde. Sonra kararını verdi ve 16 Şubat 2000 günü, oturdukları apartmanın sekizinci katından atlayarak son verdi yaşamına. Ölümünden sonra hazırlanan 2000/393 no.lu dosyada ölüm nedeni kayıtlara "yüksekten düşme" olarak geçti.

Eşi M.S.'ye göre, erken doğumla dünyaya gelen bebeklerinin doktor hatası yüzünden ölmesi eşinin dünyasını karartmıştı: "O günden sonra bizim için umutsuzluk başladı. Bebeğimiz öldü, ama doktorun hatasını kimseye anlatamadık. Eşim dayanılmaz üzüntüler içindeydi. Aynı acıları ben de çekiyordum. Birkaç ay onu teselli etmek üzere yoğun çaba harcadım ama başarılı olamadım galiba. Olay günü işe gitmek üzere sabah evden ayrıldığımda, daha önce hiç yapmadığı bir şeyi yaptı, kapıda defalarca boynuma sarıldı. Merdivenlerden indiğimde tekrar çağırıp yine sarıldı. Açıkçası ben de karımın bu hareketinden çok duygulandığım için, kötü bir şeyin olacağını hiç düşünmedim. Hâlâ anlayamıyorum, canına kıydığında 20 günlük hamileydi."

M.S. şimdi 32 yaşında, eşinin intiharını saymazsak diğer Batmanlılara göre biraz daha şanslı. Çünkü onun çalıştığı, para kazandığı bir işi var. Aile yaşantısı ve ekonomik durumu birçok kişiye göre daha iyi. Normal bir eğitim seviyesine sahip, ama ne kendisi ne de eşi mutlu olmuş: "Eşim, sürekli bana layık olamadığını, beni mutlu edemediğini söyleyip dururdu. Açıkçası daha çok yeniydik ve onu mutlu edebilmek için elimden geleni yapıyordum. Onun da bana karşı görevlerini yerine getirdiğini rahatlıkla söyleyebilirim," diyor, ama bebeklerinin ölümüyle her şeyin bittiğini anlatıyor. Kendisinin de birçok kez intihar etmeyi düşündüğünü ama vazgeçtiğini ekliyor.

M.S., Batman'da yaşamayı şöyle açıklıyor: "Birey kendisine, Batman dışarıya, aileler de sokağa kapalı. Sorunlar hep içeride birikiyor, bir önlem alan yok, yol gösteren yok. Koca şehir olmuş koca bir hapishane. Gençlerin oyalanacakları, müzik dinleyecekleri, kendilerini ifade edecekleri bir alan yok."

Kaza Sonucu Bekâretini Kaybetmişti

F.E. (20): Karşıyakalı F., Batman gibi katı kuralların, törelerin uygulandığı bir yerde tam 19 yıl "bekâretini kaybetmiş bir kız" olarak

yaşadı. İçinde tuttuğu ve büyüttüğü bu gerçek, onu kemirdi durdu. Arkadaşı olamadı, dışlandı. Ev işleriyle uğraşarak geçirdi günlerini. 19 yaş, küçük yerde evlilik için geldi de geçiyor yaşıydı. Ama F.'nin talibi çıkmadı. En son yolda gördüğü bir kadın, "Seni oğluma alacaktım ama öğrendim ki bakire değilmişsin," dediğinde, F.'yi dibi belli olmayan bir kuyuya atıverdi. Sonrası çok hızlı oldu. 2000 yılının bir mart gününde F. eve geldi, temizlik yaptı, yemeğin yapılmasına yardım etti. Akşam çayı içmek için bir araya gelen aile, kızlarının odada olmadığını anladığında, F. mutfağın tavanındaki demire eşarbıyla kendini asmıştı.

Çarşı Mahallesi'ndeki evleri, beyaz badanalı, kerpiç sıvalı, taş duvarlı. Tahta kapının eşiğinden içeri girilince koyu bir sessizlik çarpıyor yüze. Tek katlı gecekondudan geniş avlulu, üç katlı apartmana dönüştürülen evin kapısı açık. F.'nin annesi H.E. Türkçe bilmiyor. Küçük kızı S., F.'nin öyküsünü Kürtçe anlatan annesinin yerine geçiyor. F.'nin son yemeğini ve onu bu sona taşıyan 19 yıllık yaşamı dinliyoruz: "Ablam çevresinde çok sevilen birisiydi. Sakindi, sessizdi. İlkokulu bitirmiş, Ceyhan'da nakış kursuna gitmişti. Bazen suskunluk yaşardı ama geçerdi. Bazı sorunları vardı."

F., küçükken geçirdiği bir kaza sonucu bekâretini kaybetmişti. Bütün ailenin bildiği bu sorun, onda evlenecek yaşa vardığında "takıntı" haline geldi. Bunu sadece aile büyükleri değil, komşular da biliyordu. "Hiç derdi yoktu," diyor kardeşi S. "Bir tek bakire değildi." Batman'da küçük yaşta bekâretini kaybetmiş olmak, ölüme götürdü F.'yi.

Sarı-Kırmızı-Yeşil Saçbağıyla Gitti Ölüme

G.Ş: Anlatılanlara göre G. neşeli bir kızdı. Anne ve babasının Diyarbakır'da olduğu bir gün, küçük kardeşini bakkala ekmek almaya gönderdi ve evdeki tüfeği başına dayadı. Bulunduğunda kanlar içindeydi. Öldüğünde, elinde sarı-kırmızı-yeşil renkli bir saç bağı tutuyordu.

Bol çocuklu-bol sinekli İluh Mahallesi'nde, tek gözlü bir gecekonduda yaşamıştı. Altı çocuklu babası A., işsiz yüzlerce babadan biriydi. Elindeki tatlı tablasıyla, sokak sokak gezerek tatlı satıyordu. Evin geçimini böyle sağlamaya çalışıyordu. Anne S. ise, çocuklarını küçücük odada yere serili sünger yatakta büyüttü.

G. ailenin en büyük çocuğuydu. Okuma-yazmayı öğrendikten sonra okula gitmek istemedi. Sabahın altısından karanlık basana dek, gündelikçi olarak pamuk topladı tarlalarda. 100 kilo pamuk topladığında kazandığı üç milyonu, getirip ailesine verirdi. Biriktirebilirse bazen kendisine bir etek aldığı olurdu. Televizyon izlemeyi hep sevdi, kavuşamayan aşklar hep hüzünlendirdi onu. Ablasının anlatımına göre, kavuşmak istediği bir sevdiği hiç olmadı. Ama Şiwan Perver'den de vazgeçmedi.

Ölmeye karar verdiği 2000 yılının bir ağustos gününde, önce İstanbul'daki ablasını aradı ve onun hemen Batman'a gelmesini istedi. Kocasından ayrılıp Batman'a babaevine dönen abla H., kız kardeşiyle yaptığı telefon konuşmasını şöyle aktarıyor: "G. beni aradığında Batman'a dönmemi istedi. O dönem kocamla yaşadığım sorunlar artmıştı. G. ile bu sorunları zaman zaman paylaşırdım. O da sıkıntılarını bana anlatırdı. Ama ciddi bir problemi olduğunu hiçbir zaman söylemedi. O gün ısrarla Batman'a dönmemi isteyince, ben de 15 gün sonra gelebileceğimi söyledim ve babamızın parasız olduğunu hatırlatarak konuşmayı kısa kesmesini istedim. 'Öyleyse hakkını helal et,' diyerek telefonu kapattı."

Ablasının Batman'a gelmesini isteyen G.'nin ısrarları sonuç vermedi. Hemen arkasından annesini aradı: "Eve gel," dedi. Annesi Diyarbakır'a bulgur zamanı gitmişti, kardeşine yardım etmenin karşılığında çocukları için biraz bulgur alıp dönmeyi planlıyordu. Annesi, iki gün sonra gelebileceğini söyledi. G., telefonu kapatmadan önce ablasıyla olduğu gibi annesiyle de helalleşti. Mahalle bakkalından ekmek almak üzere evden çıkan 6 yaşındaki S., geri döndüğünde ablasının kanlar içindeki cesediyle karşılaştı. Olaydan sonra eve gelen polis ekibi, telefonun açık olduğunu görecekti.

Annesine, G.'nin arkadaşları olup olmadığını, dışarı çıkıp çıkamadığını soruyorum. Doyurucu cevaplar veremiyor. Ama yine de cevaplarında, yoksulluğun ve değişmeyen geleneksel kuralların etkisi hissediliyor: "İlaç alacak paramız yoktu. G. uzun süredir aşırı derecede terliyordu. İş olduğunda mahalledeki kızlarla pamuk çapalamaya giderdi. Bir seferinde o kadar terlemiş, o kadar sıkılmış ki, Batman Çayı'na girip serinlemek istemiş ama amelebaşı boğulur diye izin vermemiş. Hastaneye götürdüm, doktor böbreklerinden sorunu olduğunu ve aşırı derecede üşüttüğünü söyledi. İlaçları alamadık. G., mahalleden birkaç kız arkadaşıyla görüşürdü hepsi o

kadar. Dışarıya çıkmasına izin vermiyorduk, fakat o da gitmek istemiyordu zaten."

Diğer bütün aileler gibi, Ş. ailesi de G.'nin neden intihar ettiğine anlam veremedi hiçbir zaman. Ablası H., arada bir dertleştiği kız kardeşinin böyle bir şeye kalkışacağını aklının ucundan bile geçirmediğini söyledi.

Onlar anlayamadıklarını söyleseler de, her ölümden sonra ortalıkta gezen iddialar, G.'nin ölümünden sonra da ayyuka çıktı. Anlatılanlara göre, kimse bilmese de G. biriyle zorla nişanlanmıştı ve onunla evlenmektense ölmeyi tercih ettiğini birkaç kez dile getirmişti. Diğer bir idḍia ise, çok istemesine rağmen evlerine Medya TV'yi izlemelerini sağlayacak olan çanak antenin alınmamasıydı. Pamuk tarlasında saçına bağladığı sarı-kırmızı-yeşil saç bağı yüzünden patronundan azar işitmesine inat, o saç bağını elinde sımsıkı tutarak tüfeği başına dayamıştı. Ailesi bu ayrıntıları hiç anlatmasa da, politik bilinci olan bir genç kızdı G. HADEP'in bütün eylemlerine ve etkinliklerine katılıyordu. Komşuları tanıdıkları G.'yi, "Bu mahallede fazla özgür değildi, ama yine de kendi bildiğini okumaya çalışırdı," diye anlatıyor. Aynı kişiler, G.'nin eve en son bir arkadaşıyla geldiğini anlatıyorlar. Adı sır gibi saklanan bu genç kızla teyp çalıp oynuyorlar bir süre. Daha sonra arkadaşı evine dönmek istiyor, ama G. bırakmak istemiyor arkadaşını, yalnızlıktan korkar gibi.

Anne S., kızının intiharını anlatırken gözyaşlarını tutamıyor. "G.'yi okutamadık, çünkü imkânımız yoktu. Bu iki çocuğu bile daha ne kadar okutabiliriz bilemiyorum."

Ş. ailesi, bir yandan kızının acısını yaşarken, bir yandan da devletin kendilerinden istediği 40 milyon liralık cezayı nasıl ödeyeceklerini düşündü aylarca. İntihar silahı, dededen kalma eski bir ruhsatsız çakar almaz av tüfeğiydi. G.'nin ölümünün ikinci günü eve gelen polisler, 40 milyon liralık cezayı tebliğ etmişlerdi.

Kitaplardaki Hayatı Bulamadı

N.A. (23): N., 10 çocuklu kalabalık bir ailede büyüdü. Dindar bir ailenin üçüncü çocuğuydu. 19'una geldiğinde "artık gelin olma çağın geldi," denildi ve yine kendileri gibi dindar bir ailenin oğluyla evlendirildi. Evlendikten sonra, kendisi ve kocası için din yol gösteri-

ci olmaya devam etti. Dini değerlere bağlılıklarını büyük bir inançla sürdürdü genç çift. Bütün çabaları iyi birer Müslüman olmaktı. Evliliklerinin dördüncü yılıydı. İki kız çocuğu sahibi oldular.

N. ortaokulu bitirebilen şanslı kadınlardı. Dışarıdan bakıldığında hiçbir sorunu yokmuş gibi görünüyordu. Eşiyle de, eşinin ailesiyle de sorunsuz bir iletişimi vardı. Eşi mevsimlik işler yapıyor, kıt kanaat geçindirmeye çalışıyordu evini. Ekonomik durumları her zaman kötüydü, ancak yoksulluk onun için yakınılacak bir şey değildi.

Bütün enerjisini İslam'ı gerçek anlamda yaşamaya verdiğini söylüyordu çevresindekilere. Ancak ellerinden geleni yapsalar da, bir türlü gerçek bir Müslüman gibi yaşadıklarına ikna olmuyordu. Hayatlarında bir sürü eksik vardı ve bunu bulmalıydı. Bu dürtüyle sarıldı din kitaplarına. Eline her geçeni yutar gibi okuyordu. Okudukça kafası daha çok karışıyordu. Okuduklarında herhangi bir sistematik yoktu. Değişik din adamları tarafından yazılan kitapları ne yapıp edip ediniyor ve sürekli okuyordu. En son ilgi alanı tasavvuftu. Son günlerinde sürekli, "Ben çok günahkârım, affa layık değilim," demeye başladı.

Eşi ve ailesi, N.'nin giderek kronikleşen davranışlarını erken fark etti. Söylediği sözler psikolojisinin giderek bozulduğunun belirtileriydi. Sürekli gözlem altında tutulmaya, yalnız bırakılmamaya başlandı. İntihar etmeden iki ay önce Diyarbakır'da bir psikiyatra götürüldü. Kocası, "Diyarbakır'daki doktorun tavsiyesiyle ilaç tedavisine başladık," diye konuşuyor. Ancak tedavi sonuç vermedi. Yaşamdan kopuşu hızlandı. Artık intiharı doğrudan telaffuz eder oldu: "Bana cinler musallat oldu, kendimi asmazsam, zaten cinler beni asacak," dediği günlerdi o günler. Bu sözleri o kadar sık söylemeye başladı ki, N.'nin canına kıymasından korkan eşi, karısını elinden geldiğince yalnız bırakmamaya çalıştı. Ama yine de çalışmak ve eve iki kuruş para getirmek zorundaydı. N., yalnız kaldığı o anlardan birinde önce çocuklarının karnını doyurdu. Daha sonra da onların gözlerinin önünde boynuna geçirdiği bir örtüyle yaşamına son verdi. Öldüğünde 23 yaşındaydı.

Batman Barosu'nun intiharlara ilişkin raporunda N.'nin intiharının sebebi olarak, Batman'da günlük hayatın bütün zerrelerine olanca katılığıyla nüfuz eden ve bir "dogma" gibi yaşandığı öne sürülen din gösterildi. Rapora göre hayattan beklentilerini yitiren genç kadın dört elle dine sarılmış ve bu yönelim aklını yitirmesine

neden olmuştu. Bilinçsiz bir şekilde okuduğu kitaplar, onda rehabilitasyona yol açmak yerine, önü alınamayan saplantılara kapı aralamıştı. Rapor, N.A.'nın gözünün önünde akıp giden hayatın, kitaplardaki mükemmel hayata hiç benzemediğini ve bu yüzden dinin yasakladığı intihar eylemini gözünü kırpmadan yerine getirdiğine dikkat çekti.

Rapora göre, idealize ettiği yaşam ile yaşadığı toplum arasındaki uçurumları içine sindiremeyen genç kadın, doğru algılamadığı değerleri yaşama aktaracak gücü bulamamış ve geriye kalan son seçeneği uygulamıştı. Değiştiremediği hayatını, sonlandırmıştı.

Kazara Öldü Denildi

B.Ş. (20): B.Ş., 2001 Şubat ayının 23'ünde yaşamına pompalı bir tüfekle son verdi. Bu kitabın ön araştırması için Batman'da olduğumuz günlere rastladı intiharı. 20 yaşındaydı ve üç yıllık evliydi öldüğünde. Bütün çabalarına rağmen çocuğu olmuyordu. Kendisi de, kocası da yörede "Koçerler" olarak anılan göçebe ailelerden birine mensuptu. Yakınları tarafından kocasıyla hiçbir problemi olmadığı, ama imam nikâhlı olmayı da içine sindiremediği dile getiriliyordu. Henüz sıcak olan bedeni, diğer göçebeler tarafından getirildi hastaneye. Hastanede ne kocası, ne de kocasının ailesinden biri vardı. Sanki ölen onlardan biri değildi.

Ölümünün bir kaza olduğu söyleniyordu. İddia şuydu: Hayvanları güderken, 13 yaşındaki S.Ş.'nin elindeki pompalı tüfek patlamış ve her nasılsa B.'ye isabet etmişti. Kimse inanmadı iddialara, ama ortada "ben yaptım" diyen 13 yaşındaki bir genç kız vardı.

Korucu Babasının Silahıyla Son Verdi Yaşamına

G. Ş. (13): 13 yaşındaki G., korucu bir babanın kızıydı. Tam 15 kardeşi vardı. Batman'ın Sason ilçesine bağlı bir köyde yaşıyorlardı. Tek geçim kaynakları, babasının korucu maaşıydı. Evin temizliği, yemekleri, çocukların bakımı, kısacası her şeyden o sorumluydu. Artık gelinlik çağındaydı. Birine sevdalı mıydı, kimse öğrenemedi. Sorunlarını kimseye anlatmadı. Bilenler ise suskun kalmayı tercih etti. Evde yengesinin ve yeğenlerinin de olduğu bir anda, babasının korucu silahını kafasına dayayarak son verdi yaşamına. Kolayca

kabullenildi ölümü, arkasından söylenen son sözler "Allah'ın takdiri" oldu.

Son Sözlerini Kınalı Ellerine Yazdı

X: Farklı bir aileydi X.'in ailesi. Batman'ın en kitlesel partisinin önde gelen üyelerinden biriydi. Ailecek bütün politik etkinliklere aktif olarak katılırlardı. "Özgürlük ve demokrasi" adına çok bedeller ödemişlerdi, daha da ödemeye hazır olduklarını her defasında söylerlerdi. Baba bütün politik eylemlerde kızlarıyla görülürdü. Hep takdir toplardı bu davranışları. Aile politikayla yatıp politikayla kalkarken, ailenin büyük kızı Siirt'ten göç eden bir gence âşık oldu. İki gencin aşkı çevrede hemen duyuldu. Ve "demokrat" babadan beklenmeyen bir tepkiyle karşılaşıldı. Kızının işsiz-güçsüz biriyle evlenmesine şiddetle karşı çıkan baba, gençlerin evlenme yönündeki isteklerine yanaşmadı. Çaresiz kalan gençler, kaçıp aileyi etkileyebileceklerini düşündükleri bir tanıdıklarının evine sığındılar. Oralarda âdetti, kız kaçırıp getiren gence sahip çıkmak. Sığınılan aile, kaçan gençlere sahip çıktı ve genç kızın babasını uzun bir ayak direyişin sonunda ikna etmeyi başardı. Ancak babanın evliliği onaylamak için tek şartı vardı: "Evlensinler ama gözüm görmesin onları. Batman'ı derhal terk etsinler." Buna da razıydılar, evlendiler ve Siirt'e yerleştiler.

Genç gelin, çok geçmeden ailesini özlemeye başladı. Sürekli annesini ve kardeşlerini arıyor, özlem gideriyordu. Fakat evdekiler korkuyla açıyorlardı telefonu. Genç kadını, "Baban aradığını duyarsa, hepimizi öldürür," diye uyarıyorlardı. Bir yandan ailesine duyduğu özlem, bir yandan babasının tepkileri, bir yandan da kaynana baskısı genç kadını evliliğinin üçüncü haftasında isyanın eşiğine getirdi. Evliliğine, kocasına ve yaşamına doymadan, daha ellerindeki kına çıkmadan avucuna yazdığı "Hayatın bu kadar acımasız olduğunu bilmiyordum," şeklindeki son bir notla yaşamına son verdi.

Babası, kızının intiharından sonra, neden bu kadar anlayışsız ve katı davrandığı yönündeki soruları, "Haklarında bir sürü dedikodu çıkmıştı. Razı olsaydım, toplumun yüzüne bakamazdım. Üstelik çocuğun işi yoktu," diye yanıtlayacaktı.

S.Ö: 17 Mart 2001'de ölümü seçen S.Ö. 2001'in dokuzuncu intihar kurbanı olarak kayıtlara geçti. 13 çocukluydu. 30 Mart 2001 tarihli *Hürriyet* gazetesinde Gülden Aydın imzalı haberde S.Ö.'nün ölümü şöyle anlatıldı: "17 Mart sabahı herkes uykudayken mutfağa gitti. Sicimi ilmikleyip boynuna geçirdi ve sandalyeyi tekmeledi."

S.'nin büyük oğlu M. annesinin ölümünü şöyle anlattı gazeteci Aydın'a: "Bir rüya görmüş. Rüyasında evimize baskın yapılmış, çocukların hepsi öldürülmüş. O rüyadan sonra şok geçirdi."

S.Ö., Batman'ın Kozluk İlçesi'ne bağlı Pınarhisar Köyü'nden. S.'nin kocası N.Ö.'nün evi, ırmağı kuşbakışı gören bir yamacın kıyısında. "Onlarca plastik sandalye ve sehpa, karşılıklı dizilmiş. İki imam, gelenleri karşılıyor. Her yeni gelenle birlikte imamlar dini konuşma yaptıktan sonra dua ediliyor. Ortalıkta tek kadın yok. S.Ö.'nün bugün 7'si. Tüm akrabalar mezarlığa gitmişler," diye tasvir ediyor Aydın tanık olduklarını.

Aydın'ın N.Ö. ile konuşmasından kırık dökük de olsa S.'nin öbür dünyaya göçmesinin nedenleri ortaya çıktı. Ö. ailesi, şimdi oturdukları köye 35 kilometre ötedeki Gümüşörgü köyünde yaşıyorlarmış. Çatışmalar, ölümler, baskınlar ve 1992'de sonunda köyleri yakılıyor. N.Ö. o günleri anlatıyor, sonra köyünün güzelliklerini: "Ormanımız, dünya kadar arazimiz vardı; evimiz, bağımız, 200 küçükbaş hayvanımız. Türkiye'de bizim köy gibi güzeli var mıdır, bilmiyoruz."

Ö. ailesinin babası her gece köyünün rüyasını gördüğünü anlattı gazeteci Aydın'a. 10 yıl önce göç ettikleri Pınarhisar'a hiç alışamadıklarını, tarla kiralayıp tütün diktiklerini ama tütün kotasıyla açlığa, yoksulluğa mahkûm olduklarını: "Bu yıl 41. sıradayız. 400 kilogram hakkım var. Verilecek 800 milyonla nasıl geçineceğiz? Tarla kirası, vergi, gübre borcundan sonra geriye bir şey kalmıyor ki."

S.'nin kocası iki eşliydi. Annesinin bu dünyada bıraktığı ikiz çocuklarından H.'nin ise duymayan kulaklarını tedavi ettirecek parası hiç olmadı. Halbuki 7 yaşına kadar her iki haftada bir hastaneye götürülüp getirilmesi gerekiyordu çocuğun. "Diyarbakır'daki Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde tedavi imkânı var. Var, ama 7 yaşına kadar 15 günde bir doktora gitmesi gerekiyor. Ulaşım, ilaç, muayene parasını veremem ki." Karısını bir hafta ön-

ce toprağa veren N.Ö.'nün sesi titredi İstanbullu gazeteciyle konuşurken, sükûnetini yitirdi ve karşı yamaçlara dalıp, "Geleceğim kapkaranlık. Nere nasip olursa kaçıp gideceğiz," dedi.

S.'nin ablası Ş.U. ise, yarı ağıt yaparak şunları anlattı Aydın'a: "Evi yoktu, idaresi yoktu. Her sabah ağlıyordu, ne pişireceğim diye. Tütünden, geçimsizlikten oldu. Gücümüz yetmiyordu. Bunalmıştı."

S.'nin 18 yaşındaki oğlu M., gece baskınları, ölümler, havan topları, pencereden içeri giren kurşunlarla dolu önceki hayatlarından kaçtıklarını, ancak ölümün ve şiddetin bu yeni köylerinde de peşlerini bırakmadığını söyledi: "Orada her akşam çatışma oluyordu. Kaçtık, buraya geldik. Ama burada da üç kere aynı şeyler oldu. Heybeli Dağı'nın eteğinde iki yılda 16 kişi öldürüldü. İskeletleri hâlâ duruyor. Annem bu çatışmaya tanık oldu, aynı gün aracın sürüklediği burnu ve kulakları kesilmiş cesede zorla baktırıldı. O gün silah seslerini duyduğunda kendini yere attı. Ağlamaya başladı. Sonra yerden kaldırdılar, götürüp baktırdılar o cesede." Cesede zorla baktırıldıktan sonra o gece bir rüya gördü S., rüyasında evlerine baskın yapılmış bütün çocukları öldürülmüştü. O rüyadan sonra şok geçirdi ve oğlunun deyimiyle ilk sinyali geçen yıl verdi. M., "Eski köyümüze dönmek, orada yaşamak istiyoruz," diye özlemlerini dile getirdi. Oğlunun anlatımlarının belki de başlarına dert olacağını düşünen baba N.Ö.'nün sessizliği bozan cümleleri ise bölgedeki insan psikolojisinin en büyük kanıtı: "Bu anlattıklarımız bir şikâyet değil. Olanları anlattım sadece."

Saralıydı

G.Ö. (19): Batman'da 2001 yılının ilk intiharı onun ölümüyle gerçekleşti. 1982 doğumluydu. İlk intihar denemesiydi. Aydınlıkevler Mahallesi'nde oturuyordu. 15 Şubat 2001'de ağabeyinin Kısmet Mahallesi'ndeki evinde kendini iple tavana asarak yaşamına son verdi. Sara hastası olduğu öğrenilen G.Ö.'nün intihar nedeni anlaşılamadı. Adli Tıp Kurumu'nda otopsisi yapılan G.'nin cenazesi Batman'ın Beşiri İlçesi'nde toprağa verildi.

Kendini Astı

H.A. (18): Beşiri İlçesi Kobin Mahallesi'nde oturuyordu. 18 yaşındaydı. 22 Şubat'ta kendini asarak intihar etti.

Hastaneye Ulaştırılamadı

N. B. (21): Batman'ın Beşiri İlçesi'ne bağlı Ayrancı Köyü'nden. Üç çocukluydu. Asker eşi, iki ay sonra terhis olacaktı. 25 Şubat'ta öldü. Bozuk köy yolu nedeniyle hastaneye vaktinde ulaştırılamadı. Kayınpederi, kaynanası, görümceleri "Aniden gelen menenjit"i gerekçe gösterdi. Köylüler ise N.'nin aldığı çok sayıda ilacı yutarak öldüğünü söyledi.

"Hayat Güzeldir" Demişti

E.U. (17): Petrolkent Mahallesi'nden. 28 Şubat 2001'de boynuna geçirdiği iple ölmek istedi. Kız kardeşi kurtardı. Kendine geldiğinde çevresindekilere "Hayat güzeldir" dedi. Ama ölümden kurtulamadı. E.U.'nun ailesi, iki ay önce Hasankeyf'in Irmak Köyü'nden göçmüştü ve ekonomik zorluk içindeydi.

Tabancayla Vurdu Kendini

B.T. (15): Beşiri İlçesi Bahçeli Köyü'nün Kapaklı mezrasından. 2 Mart 2001'de evde kimsenin olmadığı bir sırada babasının tabancasıyla intihar etti.

Okul Dönüşü İntihar Etti

F.T. (11): Sason ilçesi Yolüstü Köyü İlköğretim 2'nci sınıf öğrencisi. F.T., 21 Mart 2001 günü okul dönüşü eve kapandı. Evde kimsenin bulunmamasını fırsat bilen küçük F., köy korucusu babası R.T.'ye ait Kalaşnikof marka uzun namlulu silahla intihar etti. F.'nin intihar nedeni belirlenemedi.

H.B. (18): Beşirili H.B.'nin neden intihar ettiği öğrenilemedi. Ailesine ulaşmak ise mümkün olmadı.

H.B. (18): Sasonlu H.B. de arkasında bir sır perdesi bırakarak son verdi yaşamına.

Y.E. (16): Batman'ın Beşiri ilçesinden. 5 Nisan 2001'de belirlenemeyen bir sebeple intihar etti.

Z.E.: 6 Nisan 2001'de Batman Merkez'de bulunan 17. Cadde'deki evinde intihar etti.

F.Ç. (18): Batman'ın Sason ilçesinden. Kalaşnikofla intihar etti.

Televizyon Kavgası Öldürüyordu

E.C. (19): Avucuna döktüğü hapları yutarak ölümü denediğinde 18 yaşındaydı. Üç çocuklu memur bir ailenin ilk çocuğuydu. Ekonomik olarak zorlanmadan yaşıyorlardı Batman'da. Ailesi onu el bebek gül bebek yetiştirmişti. Ne evlenmesi konusunda baskı yapmışlardı, ne de başka bir şey. "Onu çok şımarttık," diye anlatıyor annesi.

Başarılı bir öğrencilik yaşamı oldu E.'nin, liseyi bitirdikten sonra tek isteği üniversiteye gidebilmekti. Ancak ne yaptı, ne ettiyse şansı bir türlü yaver gitmedi; üniversite sınavlarını kazanamadı. O günden sonra yaşamını televizyon karşısında geçirmeye başladı. Özellikle müzik-eğlence programlarını hiç kaçırmadan izliyordu. "Sabah Şekerleri" en favori programıydı. Hep iç geçirerek izledi beyaz camın ardındaki sanal yaşamı, hep imrendi.

Yaşamının en önemli nesnesi televizyon olmakla birlikte dış dünyaya da kapalı değildi. Lisedeki arkadaşlarıyla görüşmeyi sürdürdü, akraba kızlarıyla kurduğu iyi ilişkileri devam ettirdi. O ancak elinden geldiğince, daha doğrusu izin verildiği ölçüde "sosyalleşebilen" bir genç kızdı. Batman sokakları ona yasaktı. Ailesi, "Kimseye güvenemezdik, zaman çok kötü," diye gerekçelendiriyor bu yasaklamayı. Guatr hastası annesi, hastalığın yan etkisi olarak hep öfkeyle, sinirle dolaşırdı evin içinde. Ara sıra dövdüğü de olurdu kızını. Yine de kızıyla iyi arkadaş olduğunu düşünürdü, çünkü ona göre kızı ona her şeyini anlatırdı.

Yine kendinden geçmişçesine, bütün benliğiyle TV izlediği günlerden birinde, kardeşleri bildik mızıkçılıklarından birini yaptılar. Saatlerdir sabırsızlıkla beklediği TV programını izlemesine engel oldular. Başka bir kanal izlemeye başladılar. Kan beynine sıçradı E.'nin. Bağırmaya ve kumandayı kardeşlerinin elinden kapmaya

çalıştı. Annesi o anı şöyle anlatıyor: "Olaya müdahale ettim ve sinirlenip iki tokat attım E.'ye. O öfkeyle odadan fırladı. Gidip hap içmiş. Kavga esnasında attığım iki yumruğu gururuna yediremedi herhalde. Evin tek ve ilk kızı olmasından dolayı çok nazlı yetiştirmiştik. Bu yüzden intihar girişiminde bulundu."

Batman'ın "nazlı" kızı E., o öfkeyle terk etti salonu ve odasına giderek evdeki tüm ilaçları yuttu. Annesi, sağlığında herhangi bir bozukluk olmadığını, uykusunun düzenli olduğunu ve herhangi bir kilo kaybına uğramadığını anlatıyor. Yani "Kızım sadece o anlık bir öfkeyle bunu yaptı," demeye getiriyor. E.'nin en çok kendisine ait bir eşya kaybolduğunda sinirlendiğini anlatıyor: "Çok bakımlıydı genç kızlığında, güzel giyinmeyi ve eğlenmeyi severdi."

Batman'ın en merkezi yerlerinden birinde oturuyor C. ailesi. Yine de feodal kültürün kırılamadığı çıplak gözle bile görülebiliyor. Bütün ilişkilerine akrabalık kültürü egemen. E.'nin babasından gizli yaptığımız görüşmeye annesinin ikna olması oldukça uzun sürdü. Babanın aile üzerindeki baskıcı ve otoriter yapısı, o anda evde bulunmamasına rağmen hissediliyordu. Tek korkusu, konuştuklarımızın baba tarafından duyulabilecek olmasıydı. E.'nin annesi, kızının TV yüzünden intihara teşebbüs ettiğinde ısrar etse de, sürekli gözlerini kuruladı o günleri anlatırken.

İntihar girişiminden kısa bir süre sonra, görücü usulüyle evlendi E. Doğru düzgün tanımadığı kocasını, evlendikten sonra sevdiği anlatılıyor şimdilerde.

"Durup Dururken Ağlamak İstiyorum"

N.A. (20): N., dokuz çocuklu bir ailenin altıncı çocuğu. Evli ve bir çocuk sahibi. Ailesi, Batman'ın Kozluk ilçesine bağlı Ziyaret beldesinden. Bundan 6 yıl önce koruculuğa zorlandıkları için göç ettiler. Genç kızlık döneminde hep çok sinirliydi N., en küçük bir olumsuzluk bile onu çileden çıkartıyordu. Kent yaşamına bir türlü uyum sağlayamadı ve ilaç içerek yaşamına son vermek istedi. Son anda kurtarıldı.

N., intihar girişiminden sonra doktora götürüldü ve "sinir hastalığı" teşhisi kondu. İlaç tedavisine başlandı, ancak daha sonra uyuşukluk yarattığını söyleyerek ilaç almayı kesti.

Aradan aylar geçtikten sonra neden intihara kalkıştığı sorusu-

nu, "Aslında kendimi öldürmek istemedim, bir anlık sinirdi," diye yanıtlıyor. Bir yandan da yaşamı boyunca üzerinde sürekli bir sıkıntı hali olduğunu söylüyor: "Hep sıkılıyor, yemek yiyemiyorum, durup dururken ağlamak istiyorum." N.'nin en iyi arkadaşı amcasının kızı. TV izleyip izlemediğini sorduğumuzda, "Hayır," diyor, "Teyp dinlemeyi daha çok seviyorum".

İntihar girişiminden bir süre sonra komşularının oğluyla görücü usulüyle evlendirildi. Kendisi iyi bir eğitim alamasa da, kocasının yeterince para kazandığını ve kimseye muhtaç olmadıklarını anlatıyor. Şimdilerde bütün zamanını ev işleri alıyor. Kocasıyla sorunları olup olmadığını sorduğumuzda, "Hayır kocam çok iyi ve anlayışlı. Hatta beni gezdiriyor bile," diye konuşuyor, çok olağanüstü bir şeyden bahseder gibi.

Evlendikten sonra N. artık daha sakin, eskisi gibi müzik de dinlemiyor, kalabalığa da karışmıyor. O günden sonra iyice sessizleşmiş, ne birileriyle konuşmak istiyor, ne de dışarı çıkıp gezmek, soluk almak.

Annesi, N.'nin küçüğü olan diğer kızının da psikolojik sorunları olduğunu, bir kızlarının da kalp hastası olduğunu, ancak elinden bir şey gelmediğini anlatıyor. Yoğun bir yoksulluğun göze çarptığı baba evinde, N.'ye ilişkin tek avuntu şöyle dile getiriliyor: "İyi bir evlilik yaptı. Belki düzelir. Kayınvalidesi ev işlerine karışmıyor, ama yine de N.'ye pek müdahale etmiyor."

Evlilik, Cehennemi Oldu

R.T. (31): R., 13 yıllık evli ve iki çocuk sahibi. Kaç kez intiharı denediğini kendisi bile hatırlamıyor, ama bir elin parmaklarını geçtiği muhakkak. Görücü usulüyle evlendirildiği eşi, sağlık memuru. "Annem zorla evlendirdi beni. Babam yeni ölmüştü, bir an önce evlendirelim de başımızdan defedelim," diye düşündüler. Aradan geçen onca sene bile, onu evlilik fikrine ve kocasına alıştıramamış, evlilik onun için "cehennem" demekti.

Bütün evlilik yaşamları borç içinde geçti T. çiftinin. "Kocamın çok borcu var. Bu yüzden sürekli kavga ediyoruz," diye konuşuyor, sorunlarının maddi bölümünü anlatırken. Ama R.'nin sorunları borçla sınırlı kalmıyor: "Kocam yıllarca komşulara gitmeme bile izin vermedi. Bir yere gitsem kötü kadın olduğumu söylüyordu.

ÇATOM'a gitmemi yasakladı."

Yengesi dışında ne bir dostu olduğunu anlatıyor, ne de arkadaşı, sırdaşı: "İyi biriyle tanıştığımda önce mesafe koyuyorum, daha sonra yakınlaşıyorum, güvenemiyorum çünkü. Ne başkasını üzmek istiyorum, ne de başkalarının beni üzmesini."

"Neden başka arkadaşın yok?" sorusuna, "Az ama öz arkadaşım var," yanıtını verirken, çevresine duyduğu güvensizlik bir kez daha ele veriyor kendini.

Zamanını daha çok TV izleyerek geçirdiğini anlatıyor. Sorunlarını anlatmaya başladığında ise TV'yi çoktan unutmuş görünüyor: "Kocam beni evden kaç kez kovdu hatırlamıyorum bile. Ancak polis her defasında eve geri yolladı. Kocamla kavga ettiğimde anneme geliyorum, ama daha sonra pişman oluyorum, hata yaptığımı düşünüyorum."

Rahminde iltihaplanma var R.'nin, vücudunun her yerinde kocasının attığı dayakların izleri ve ağrıları. Konuşurken elleri ve dudakları belirgin bir şekilde titriyor. Bütün bu rahatsızlıklarına karşın kimse doktora götürmedi R.'yi, kendisi de gitmeyi hiç düşünmedi. "Kocanla niye kavga ediyorsunuz?" diye sorduğumuzda, "Alkol, uyuşturucu kullanıyor. Eve getirdiği arkadaşları beş para etmez, bu yüzden," diye yanıtlıyor.

Kendisini bir anne gibi hissetmediğini, çocuklarının umurunda bile olmadığını söylerken bile öfkeli: "Onlara karşı hep sinirliyim ve varlıkları beni ilgilendirmiyor. Benim kendime bile hayrım yok." 13 yıllık evliliğe rağmen sadece iki çocuğu olmasını ise, "Böyle bir babadan daha fazla çocuk sahibi olmak istemedim. Evliliğim de sırf onların yüzünden devam etti," sözleriyle açıklıyor.

R.'nin ilk intihar girişimi, evliliklerinin beşinci yılına rastladı. O gün kocası, sık sık seyahate çıkan ev sahiplerinin eşinin kötü bir kadın olduğunu tekrarlayarak başlattı tartışmayı. "İstersem aşağı inip onunla birlikte olabilirim," dedi, karısına nispet yaparcasına. R. bu iddiaya karşı çıkıp onu engellemeye çalıştı. Buna sinirlenen kocası eline geçirdiği bıçağı rasgele sapladı R.'ye, sonra da alıp hastaneye götürdü.

R. ilk olarak bu olaydan sonra ölmek istedi. Sonra ikişer yıl arayla, yeniden denedi ölümü. Birinde ilaç aldı, diğerinde ise hem ilaç aldı, hem de tüpgazı açtı.

Evleri alçak olduğu için yüksekten atlamayı ve kana dayana-

madığı için de bileklerini kesmeyi düşünmediğini söylüyor: "Anneme gittiğimde annem, karakola gittiğimde ise polisler hep geri yolladı beni. Komşularımın ve akrabalarımın beni hatalı görmesinden çekindim yıllarca."

R.'nin yaşadığı cehennem hayatı, iki aile tarafından yıllarca görmezden gelindi, örtbas edildi. İki taraf da sorunları çözme konusunda yardımcı olmadı çocuklarına. Kol kırılıp yen içinde kalmalıydı. Ağabeyleri, R.'nin yaşadıklarını yıllar sonra öğrendi ve kız kardeşlerine destek olarak, onu boşanmaya teşvik ettiler: "Ancak kocamın akrabaları tehditler savurmaya başladı, hatta amcamın oğlunu bıçakladılar."

Şimdi nefret ettiği kocasından boşanmayı bekliyor, ama tekrar yaşama bağlanabileceğinden hiç emin değil: "Bir kez yaşama sevincim öldürüldü. Artık düzelemem. Birisi beni kırdığında anlamazlıktan geliyorum, kırıldığımda incinirim, incinmemek için bir daha o insanla bir araya gelmem. Daha fazla kırılmak istemiyorum," diye konuşuyor. Ve son sözleri şunlar oluyor R.'nin: "Neden bunca yıldır ayrılmadım? Onca emek vermeme değmedi. Hayal kırıklığına uğradım. Erkekleri sevmiyorum, tekrar evlenmeyi düşünmüyorum, onlara güvenmiyorum."

"Kabak Çiçeği" Az Daha Soluyordu

M.İ. (18): Liseli M., altı çocuklu memur bir ailenin çocuğu. Batman İmam Hatip Lisesi'ne devam ederken, okul yönetimi başını açmasını şart koştu. O da İmam Hatip Lisesi'ne başı açık gitmenin doğru olmadığını düşünerek kaydını Batman Ticaret Lisesi'ne aldırdı ve türbanını çıkardı. Olanlar da o günlerde oldu. Ailesi büyük tepki gösterdi bu karara. İ. ailesinin bütün kızları örtülüydü, M. nasıl olur da böyle "kabak çiçeği" gibi açılırdı. Yengesi bu durumu şöyle anlatıyor: "Açık saçık giyinmeye başladı. Kötü arkadaşlar edindi. Kendisiyle çok konuştuk. Çevremizde de hakkında ileri geri konuşulmaya başlanmıştı."

Her şey üst üste geldi. Bir yandan ailesi "örtün" diye baskı yapıyor, diğer yandan hiçbir zaman sevemediği temizlik hastası annesi ona evde nefes bile aldırmıyordu. Üstelik İmam Hatip'te iyi olan notları yeni okulunda giderek düşmeye başladı. Ailesi, M.'nin yeni arkadaş çevresinden de memnun değildi. Bütün arkadaşlarının

"kötü" olduğunu söylüyorlar ve onlarla görüşmesini engelliyorlardı. Onlara göre M. çok "saf"tı ve herkes onu kandırabilirdi.

Hayatını dolduran iki önemli yerde de –okulunda ve evinde– işler bir türlü yolunda gitmiyordu: Halbuki o hem arkadaşlarını, hem de annesi dışında ailenin bütün fertlerini çok seviyordu. Ama onu asıl annesi çıldırtıyordu. Hele kendi yaptığı temizliğin ardından yeniden bütün evi dezenfekte ettiğini gördüğünde öfkesinden yerinde duramıyordu çoğu kez.

Ailesinin uyarılarını dikkate almadı. M., yeni okulundan ve yeni arkadaşlarından çok memnundu. Ancak o kadar çok üzerine geliyorlardı ki, sıkıldığını ve hayattan bıktığını anlatmaya başladı çevresindekilere. Aynı dönemde ağlama krizleri başladı, durup durup ağlıyor ve gözlerinin dolmasına bir türlü engel olamıyordu. İntihara teşebbüs ettiği gün odasına kapandı, müziğin sesini sonuna kadar açtı, kahkahalar atmaya başladı. O sırada salonda oturan ailenin diğer fertleri ne olduğunu anlamadılar. Bir süre sonra odasına gittiklerinde, baygın bir vaziyette buldular M.'yi. Gecikmeden hastaneye kaldırıldı ve doktor müdahalesiyle hayata döndü.

"Tek Hayalim Okumak"

A.B. (14): Daha genç kız bile olamayacak kadar az yaşadığı ömründe A., üç kez intihara kalkıştı. Onun tek hayali okumak, Batman'dan kurtulmaktı. İlkokulu bitirdikten sonra okumakta ısrar etti. "Hayır" dedi babası. Ne ettiyse olmadı, inadı inattı babasının. "Yaşın büyüdü senin, artık örtünmen de gerek," diyor, başka bir şey çıkmıyordu ağzından. Üstelik yaşını da büyütmüştü, bu evlilik demekti Batman'da, hem de zorla, gönülsüzce. "Evliliğe hazır ol, her an seni isteyecek olan birine verebiliriz," anlamına gelen bu mesaj, genç A.'nın okuma konusundaki ısrarını daha çok yinelemesine neden oldu. Ama fayda etmedi.

Okumazsa başına geleceği biliyordu. Defalarca yaşamıyla tehdit etti babasını. Artık evden dışarı çıkmasına da izin verilmiyordu. "Çevre ne der seni sokakta görürlerse," diyorlardı buna gerekçe olarak. Üç defa hap içti, üçünde de kurtarıldı A.

Güzel gözlerinden zekâ pırıltıları saçarak anlatıyor intihar girişimlerinin nedenini. Yaşından umulmayacak kadar şaşırtıcı sözlerle ifade ediyor kendisini: "Bu bölgede kadınlar ancak okuyarak öz-

gürleşebilir," diyor. Yine de bir kutu haptan medet umduğunu anlatıyor utana sıkıla. Çocuk yaşta olmasına rağmen, "Okuyamazsam, öğrenemezsem, evlendiğimde doğuracağım çocuklarıma ne verebilirim ki?" diye soruyor. Soruyor ama onun hayatında değişen hiçbir şey yok. İçe dönük, kapalı ve kimseyle kızının durumunu konuşmak istemeyen ailede; ne A.B. ne de diğer kız kardeşlerinin ev dışına çıkmalarına izin var. Onlar da binlerce genç kız gibi aileleri tarafından çizilen kaderlerine boyun eğiyorlar.

Düğüne Hazırlanıyordu

S.N.: S.N. dedikodu yüzünden meydana gelen intihar girişimlerinden birinin kahramanı. Çocukluğunda başından geçen talihsiz bir kazanın izlerini yaşamı boyunca taşıyacak olanlardan. 7 yaşlarındayken evlerinin merdiveninden düştü. Bu düşme, kızlık zarının zedelenmesiyle, yani bekâretini yitirmesiyle sonuçlandı. Onun bu gerçeğini bütün ailesi biliyordu.

Nihayet genç kızlık çağı geldi. Kendi yaşında bir delikanlıya sevdalandı. Aileler de bu sevdaya "olur" deyince, tez zamanda düğün hazırlıklarına başlandı. Düğün günü giderek yaklaşıyordu, davetiyeler dağıtılmaya başlandı. Damat adayı tam o günlerde öğrendi sevdiği kızın bakire olmadığını. Hem de bir arkadaşından. Arkadaşı ona, "Başka kız bulamadın mı? Evlenmek üzere olduğun kız bakire değilmiş, nasıl kabul edebiliyorsun?" deyince beyninden vurulmuşa dönmüş genç adam. "Kirli" bir kızla evlenmeyi kaldıramazmış. Onu çok sevse de, genç kızın ailesine evlenmekten vazgeçtiğini bildirmiş. Sevdiği adamın evlenmekten vazgeçtiğini duyan S.'ye göre ise yapacak tek şey vardır bu noktadan sonra: Ölmek. Dener, başaramaz.

Dayaktan Kurtulmak İstedi

S.O. (18): O. ailesinin 7 çocuğundan en büyüğü olan 18 yaşındaki S., babasının ve çevrenin baskısı altında büyüdü. Daha el kadar bebekken dayak yemeye başladı babasından. İçinde bulunduğu çember sürekli daralırken, kendisine başka çıkış yolu bulamayan S., Batman'daki onlarca yaşıtı genç kız gibi intiharı denedi. İlk intihar girişimi 2000'in Temmuz ayında gerçekleşti. Evde kimsenin bulun-

madığı bir sırada kendisini tavana bağladığı iple asmak isteyen genç kız, son anda annesinin eve gelmesiyle kurtarıldı. Aradan birkaç gün geçmişti ki bu kez evde bulunan tarım ilacından içerek yaşamına son vermeyi denedi. Hastaneye kaldırılan genç kızın midesi yıkandı. 2000 yılının ağustos ayında son intihar girişiminde de tarım ilacı içti ama sonuç alamadı.

Bir türlü kendisini öldürmeyi başaramayan genç kız sonunda evden kaçmaya karar verdi. Sessiz sedasız ortadan kaybolan S., yakınlarının tüm aramalarına rağmen bulunamadı. Kurduğu baskı ve attığı dayaklarla kızının üç kez intihara kalkışmasına, sonunda da evden kaçmasına neden olan baba M.O. da olup bitenlerin ardından evi terk etti. Kızı gibi sürekli dövdüğü eşi S.O.'yu (35) çocukları ile birlikte yüz üstü bırakan M.O.'nun yeniden evlenme hazırlığı yaptığı ileri sürüldü. Anne S., "Kızımın hayatından endişe ediyorum. Ne olur başına bir iş gelmeden onu bulun," diye son çare olarak Batman Valiliği'ne başvurdu.

L.T. (19): L.T. 26 Eylül 1999 günü, evlerinin yakınındaki binanın yedinci katından kafasına bir poşet geçirerek atladı. Onun ölümünün Batman'daki intihar kervanını başlattığı söylenebilir. Büyük hayalleri vardı. Süper Lise'yi bitirmişti, üniversite sınavlarına hazırlanıyordu. Okuyacak ve Batman'dan kurtulacaktı. Lise 2'ye kadar çok başarılı geçirdiği öğrencilik yaşamında sürekli takdirnamelerle ödüllendirildi. Boş zamanlarında en büyük zevki kitap okumaktı. Evlenmesi yönünde hiçbir baskı yapılmadı. Şanslı bir genç kızdı, babası A.T. ömrünü, L. de dahil olmak üzere altı kızını okutmaya vakfetmişti. T. Ailesi Kozluk'tan Batman'a 25 yıl önce göç etmişti. Baba, çevresinden gelen bütün baskıları ve ayıplamaları bir kenara bırakarak, kızlarının okuyup "büyük adam" olmasını yaşamının ideali haline getirmişti. O güne kadar bu idealinde hep ısrar etmişti. Dershanedeki öğretmeni, L.'ye kancayı takana kadar yaşamları böyle sürdü. Fethullahçı olduğunu sonradan öğrendikleri bu kadın öğretmenin kızlarıyla ilgilenmesi, hem ailenin, hem L.'nin yaşamının akışını değiştirecekti.

Ailenin gözbebeği L. gitmiş, yerine bir yabancı, tanımadıkları sinirli ve kırıcı L. gelmişti. Sol eğilimli babasından öğrendikleri ile dershanede kendisine anlatılanlar arasında dünya kadar fark vardı ve o hangisinin doğru olduğuna bir türlü karar veremiyordu. Psikolojik durumu tam da bu dönemde, müdahale gerektirecek kadar bozuldu. Psikolojik rahatsızlıklarını, fiziksel hastalıklar izlemeye başladı. Önce tifo teşhisi kondu, ardından brusella, daha sonra da epilepsi. "Sonra kafasında bir şeyler var dediler. Ankara, İstanbul, Diyarbakır götürmediğim hastane kalmadı," diye anlatıyor o günleri baba A.T. Ona göre L.'nin bir kere "beyni çalkalanmıştı ve ar-

tık iflah olmaz"dı. Onlarca hastalık genç bedenine çöreklendiğinde, yine günlerini boşuna geçirmedi, makrame örmeye başladı. Arkadaşları ve ailesi, L.'nin çevresiyle ilişkilerinin hep çok iyi olduğunu anlatıyor. Batman'ın intihar kurbanı diğer yaşıtlarından farklı niteliklere sahip ender kurbanlardan biri L. Ne TV'de gördüğü yaşamlara özendi, ne de TV bağımlısı oldu. Sadece insan sıcaklığını çok güzel ifade eden "Süper Baba" dizisini severek izlediğini anlatıyor yakınları.

Batman'dan sıkıldığında gittiği Uşak'tan sonra, hastalıkların pençesine düştü L. Önce küçükken geçirdiği kalp romatizması nüksetti, sonra âdet düzensizlikleri, bademcik iltihaplanmaları başgösterdi. Tatilden sonra okuluna devam etse de, hastalıklarının etkisi her geçen gün yaşamını etkilemeye başladı. İçine kapandı, dışarı çıkmamaya, zorunlu olmadıkça konuşmamaya başladı. Neden böyle davrandığı sorulduğunda, "Hepimiz öleceğiz nasılsa" diyordu. Aynı dönemde geceleri halisünasyonlar görür oldu. Eline bıçak alıp, "Beni öldürmeye geldiler," diye bağırdığı gecenin sabahında, babası kızını tedavi ettirmeye karar verdi. Ankara, İstanbul ve Diyarbakır'da gitmedikleri psikiyatrist kalmadı. Onca hastalık teşhisine bir yenisi eklendi: Şizofreni. Gerekçe olarak da küçükken kafasına aldığı bir darbe gösterildi.

İlk intihar girişimi tam da o günlerde oldu. "Artık yaşamak istemiyorum" diyerek iki kutu hap içti. Aradan geçen iki yıla rağmen baba T. kızının bu davranışını "gurur intiharı" olarak yorumlamak istiyor. "Üniversiteyi kazanamayan bir genç kızın gururunun kırılması" diye gerekçelendiriyor bu yorumunu. Ona göre, ölüm ancak gururlu insanların alabileceği bir karar. Kurtarılır kurtarılmaz, "Baba beni niye kurtardın?" diye isyan ettiğini anlatıyor gözyaşlarını silerek. Ailesinin anlatımlarına göre, hastalıklar döneminde alınan hormonlu ilaçların fiziksel görüşünü hayli değiştirmesi, aldığı kiloları verememesi gururuna yediremediği ikinci şey oldu L.'nin. Batman'dan kurtulamamış, hayallerini gerçekleştirememiş, üstelik "çirkin"leşmişti.

Çevresinde güzel bir kız olarak görülen L., ilaç ve hormon tedavilerinin etkisiyle 48 kilodan 80 kiloya çıktı. Sürekli abur cubur yiyor, hayatın anlamsızlığından yakınıyordu. Aileye ayak bağı olduğuna karar verdiği günlerden birinde, tüpgazı açarak ikinci kez intihara teşebbüs etti. Başarısızlıkla sonuçlanan bu girişimden bir

süre sonra da, yüzüne naylon bir poşet geçirerek komşu apartmanın yedinci katından atladı.

L. şanslı bir ailede doğduğunun farkındaydı, lakin bu şansı kendi elleriyle teptiğini düşünüyordu. Batman'da kalmak onun ölümü olacaktı. Bu ölümü hızlandırmaya o günlerde daha kesin bir şekilde karar verdi. Baba T., kızının intiharının sebebini "gurur" olarak yorumlasa da, kentte yükselen intihar eğrisine "ekonomik sebepler ve eğitimsizlik" teşhisi koyuyor: "Düşünsenize, ben kızımı profesör de yapsam, bu halkın içinde profesörlüğü yürütebilir miydi?"

Kimileri "hastaydı" diyor genç kızın intiharına gerekçe olarak, kimileri "gurur". Hemşire olan ablası kız kardeşinin intiharını mantıklı buluyor, ilginç bir şekilde. "Yapabileceği bir şey yoktu," diyor, nedenini açıklamadan.

Bir Babanın Feryadı: "Nedir Bizim Suçumuz?"

L.T.. Batman intiharlarının ilk kahramanlarından biri. Batman Lisesi'nin en başarılı öğrencilerinden biri olan L.'yi ailesi, kentin koşullarına göre oldukça özgür büyüttü. İstediğini giyebilen, istediği kişiyle görüşebilen bir genç kızdı. Ancak ailesinin ona tanıdığı bu özgürlük, çevrede hep ayıplanarak karşılandı. Batman'ın ünlü Tekel Caddesi'nden ikinci kez geçmenin, "fahişe" olmakla eşdeğer sayıldığı günlerde, hayatı sorgulamaya başladı. İki kez intihara teşebbüs etti, kurtarıldı. En son denemesini 26 Eylül 1999'da yaptı. Kafasına bir poşet geçirdi ve komşu apartmanın yedinci katından asansör boşluğuna atladı. L.'nin ölümüyle kız kardeşi B. de ruh sağlığını kaybetti. L.'nin 19 yıllık yaşam öyküsünü babası A. T. anlattı.

Kızınızın nesi vardı?

L. Süper Lise'yi bitirmişti, üniversite sınavlarına hazırlanıyordu. Dershanede Fethullahçı bir bayan öğretmen, kızıma kancayı taktı. Ben kızımı demokrat biri olarak yetiştirdim. Ama bu öğretmen

onun beynini altüst etti. L. tamamıyla değişti, hatta bir ara örtündü. Ben Batman'da altı kız büyüttüm, hepsini okuttum. Kızlarımı okutmak için çevremle mücadele ettim. Kızlarımın biri Diyarbakır Belediyesi'nde özel kalem müdürü, diğeri Diyarbakır Devlet Hastanesi'nde hemşire. Bir kızım da üniversiteye hazırlanıyor. Kızlarımı okuttuğum için halktan çok tepki aldım. Çünkü burada kızlar okutulmaz. Ergenlik çağına geldiklerinde, onlara koca aramak ve ailenin başından defetmek gibi bir anlayış vardır.

Ekonomik durumunuz nasıl?

Köy Hizmetleri'nde çalışıyorum, aynı zamanda mahalle muhtarıyım. Kendime ait bir evim var. Borçsuz-harçsız yaşıyoruz işte. Maddi durumum iyi sayılır.

L. örtününce tepkiniz ne oldu?

Hiç müdahale etmedim. Benim evimde isteyen oruç da tutar, namaz da kılar, istemeyen kılmaz. Hayatım boyunca insanların özgür bir yaşam sürmeleri gerektiğini savundum.

Sonra neler oldu?

Kafası iyiden iyiye karışmıştı. Sonraki günlerde hastalandı. İlk önce tifo dediler, sonra brusella teşhisi kondu. Ardından da sara (epilepsi). Bazı doktorlar kafasında birtakım bozukluklar olduğunu söyledi. Ankara, İstanbul ve Diyarbakır'da götürmediğim doktor kalmadı. Tedavi ettirmek için çok uğraştım.

Bir kere iki-üç kutu hap içti, yaşamak istemediğini söylüyordu. Çünkü benim kızım çok gururlu bir kızdı. Eskiden süper beyni vardı, daha sonra hastalanınca beynine müdahale edememeye başladı, beyni çalkalandı ve kendisini kaybetti, bir daha da düzelmedi.

Üniversiteyi kazanamadı değil mi?

Aslında kazanabilirdi. Girdiği bütün deneme sınavlarında ya birinci ya da ikinci oluyordu. Ama hastalandığı için sınava giremedi. İlk intihar girişimi sınava girememesinin ertesinde oldu. İntihar girişi-

minden sonra Diyarbakır'a doktora götürdüm, kendisine gelir gelmez "Baba, beni niye kurtardın?" diye çıkıştı bana. Doktorlar, ya kendisini ya da sizi öldürecek diyorlardı. Ve bu kız, 26 Eylül 1999 tarihinde yedinci kattan başına bir poşet geçirip atlayarak intihar etti.

L.'nin ve diğer kızların intihar sebeplerini çok düşündüm. Neden olabilir diye sordum kendime. Bence en önemli neden, ekonomik etkenler ve toplumun yapısı. Doğu'da, Güneydoğu'da yaşantılar çok farklıdır. Benim kızım okusa bile, çevre cahil kaldığı sürece bunalımlar hep olacak. Ben kızımı profesör de yapsam, bu halkın içinde profesörlüğü yürütemeyecekti.

Kızınızın size yönelttiği bir eleştiri var mıydı?

Hayır bizim ailede bir sorunumuz yoktu. Her evde olan gerilimler bizde de yaşanıyordu tabii, ama bunlar önemli şeyler değildi. Hiçbir kızıma baskı yapmadım. Ne giyim konusunda, ne de başka bir konuda.

Kızınızın intihar etme sebebi hastalıkları mıydı sizce?

Bence hastalıklarıydı. Beyin hücreleri eksikti. Bir türlü iyileşemedi, kilo aldı. Haplar çok fazla yemek yemesine yol açıyordu.

Küçük kızınız da mı hasta?

O da psikiyatri hastası.

Ablasının ölümünden etkilenmiş olabilir mi?

Burada özgür bir genç kız olarak yaşamak çok zor. Küçük kızımın adı B. Liseye giderken sürekli yolları kesiliyordu, tehdit ediliyordu. Lise 2'ye giderken, okuldan almak zorunda kaldım. Çünkü ya okuldan alacaktım, ya da tehdit edenleri öldürüp cezaevine girecektim. B.'yi okuldan alınca, Diyarbakır'daki ablasının yanına gönderdim. O da orada sıkıntı ve bunalımdan, psikolojik bir vaka haline dönüştü. 2-3 senedir hasta. İleri geri konuşuyor, uykusuzluk çekiyor.

Daha önce de büyük kızım liseye giderken, Hizbullahçılar yü-

züne kezzap atmakla tehdit ettiler. İki sene onunla birlikte okula gidip geldim. 21. asırdayız, ama Batman'da üzerimize kara bulutlar çökmüş durumda. Kızlarımı okuttuğum için bana dinsiz, kâfir, komünist denildi.

Sorunlarınızla ilgilenildiğini düşünüyor musunuz?

Kimse buradaki genç kızların sorunlarıyla samimi olarak ilgilenmiyor. Gazeteciler, bakanlık yetkilileri, baro, insan hakları örgütleri hepsi gelip bizimle konuşup kasetlerini doldurup gittiler, bizi malzeme olarak kullandılar. Ama şu güne kadar Batman'daki intiharların gerçek sebepleri yazılmadı. Hiç kimse Batman için kılını kıpırdatmadı. Bir büro kurulmadı örneğin, bir psikiyatr getirilmedi. Bugün 18 yaşındaki bütün kızlarımız intiharın eşiğindedir, bunun sonu nereye gidecek? Burada yaşananlar Batı'da olsaydı, hayvanlar dahi böyle akın akın intihar etseydi, dünya onların üzerine yıkılmıştı. Peki bizim suçumuz ne? Bir kız intihar ettiği zaman benim yüreğim yanıyor.

Bir baba olarak sizce Batman'da anne-babalar kızlarına baskı yapıyorlar mı?

Anne-baba ister istemez baskı yapıyor. Herkes evladını sever. Ama yine de bir güvensizlik var. Kız dışarı çıktığı zaman, anne-babası niye çıkıyorsun, kiminle görüştün diye soruyor. Çünkü buradaki insanlara güvenilmiyor, büyük bir çoğunluğu eğitimsiz. Batman halkının yüzde 50'si lise mezunu, yüzde 40'ı da üniversite mezunu olacak ki, durumlar düzelsin.

Batman öyle bir yer ki, evli olan kızım bile kocasıyla dışarı çıktığı zaman dedikodu oluyor ve bana gelip senin kızı bir adamla gördük diyorlar. Kızımın evli olması bile dedikoduların kesilmesine yetmiyor.

Bir kız sürekli evdeyse, dışarı çıkmazsa, hiçbir şey olmazsa sıkıntıdan ölür. Ama bu kadar çok genç kızın çalışabileceği bir iş alanı da yok Batman'da. Bizim zenginlerimiz gidip Batı'ya yatırım yapıyor. Buradaki kızlar, parasızlıktan bir yere çıkamıyor, ailelerine de söz geçiremiyor. Bizim buradaki hacılar-sofular dört tane karı getirir, kızı başını pencereden çıkardığı zaman da, hemen "orospu" der.

Arkadaşın Şaşkınlığı

L.T.'nin sınıf arkadaşı olan ve adının yayımlanmasını istemeyen genç kız, iki yıl önce ölen arkadaşı hakkında çekinerek konuştu. Bildiği çok şey vardı, ama ona göre yaşananlar mahremdi, özeldi ve bir yabancıya anlatılması sakıncalıydı. Sorularımızı yanıtlarken, kimliğini deşifre edecek bilgiler vermekten özellikle kaçındı. Ölümlere o kadar çok alışmıştı ki, bir intiharın öyküsünü anlatmak ona abes geldi. İntiharın zayıflık olduğunu ve üzerinde konuşulmaya bile değmeyeceğini düşünen genç kızla, bu psikolojiyle konuştuk ve ondan tanıdığı L.'yi anlatmasını istedik.

L.T.'yi nereden tanıyorsunuz?

Liseden arkadaşımdı. 1995'ten beri tanışıyorduk.

Sizin tanıdığınız 1995'teki L. nasıl biriydi?

1995'teki L. hoş bir insandı, çok güzel zamanlar geçirmiştik. Okul birincisiydi, sürekli onur belgeleri alırdı. Gerek hocalar, gerekse de arkadaşları tarafından çok sevilen bir insandı. Liseden sonra uzun bir süre görüşemedik. Onu etkileyen bir sebep, üniversite sınavlarına hazırlanamayışıydı sanırım. Daha sonra Lise 2. sınıftayken hastalandı. Onu çok uzun bir dönem görmedim.

Hastalığına tanık oldunuz mu?

Hayır hiç tanık olmadım. Uzun bir aradan sonra karşılaştım ve ayaküstü konuştuk biraz.

Neler anlattığını hatırlıyor musunuz?

İlk etapta çok şaşırdım. Konuştukça tuhaf bir şeyler sezinliyordum. Bir rahatsızlığı olduğu belliydi. Hal ve hareketleri normal bir insandan çok farklılaşmıştı, çocuksu olmuştu. Bir ara su içti ve suyu

insanlara inatmış gibi üstüne döktü. Dikkat çekmeye çalışıyordu. Soru sormaya cesaret edemedim. Daha sonra öğrendim durumunu.

İntiharına yönelik birtakım cümleler geçti mi?

Evet, bazı şeyleri yansıtıyordu. Hayatın sıkıcılığından bahsediyordu. Toplumun, çevrenin onun üstüne üstüne gittiğini söylüyordu. Ama bunu her zaman söylediği için yeni bir şey olarak görmedik. Evde de, okulda da hep böyle şeyler söylüyordu. Son günlerinde, "Ben artık ölmek istiyorum, hayattan çok sıkıldım," diyormuş.

Batman'daki genç kızlarla kıyaslandığında nasıl bir hayatı vardı?

Hastalıktan önce gayet rahat bir insandı. Çok güzel bir insandı, özgürdü. Ailesine kendisini kabul ettirmişti. Biz de arkadaşları olarak onu net bir şekilde tanıyorduk. Zaten ailesi onu hep özgür bir birey olarak yetiştirmişti. O ailenin bireyleri çok özgürdürler, normal ev kızlarından çok farklıdırlar.

Ama hastalanmasından sonraki dönemde, dışarı çıkmasının kısıtlandığını duydum. Çünkü dışarı çıktığında neler yapacağından kimse emin olamıyormuş. Ailesi yakından ilgileniyordu.

Bir erkek arkadaşı var mıydı?

Bilemeyeceğim. Duygusal ilişkilerinden bir-iki kez söz etmişti, ama benim net olarak bildiğim bir şey yok. Çok ilgilenmedim o ilişkilerle.

Peki o an ne olmuş da intihar etmiş, neye sinirlenmiş?

Sanırım her zaman bazı tartışmaları oluyordu ev içinde. Özellikle ailesine karşı çok sinirli olduğu söyleniyordu. Ailenin de ona karşı bir tepkisi vardı. Bir ablası vardı, L. ile en yakın o ilgileniyordu.

Nasıl giyinirdi?

Çok rahat ve genellikle spor bir giyim tarzı vardı. Giyinmesine kimse müdahale etmezdi.

Hastalığının tedavisi yok muydu?

Tedavi gördüğünü duymuştum, ama tedavi bir işe yaramıyordu. Üstelik hormon bozukluğundan dolayı çok da kilo almıştı. Bu da onu çok üzüyordu.

Güzel bir kız mıydı?

Esmer, uzun boylu, zayıftı. Saçları genelde kısacık olurdu. Hastalıktan sonra ise fiziksel görünümü tamamen değişmişti aldığı kiloların etkisiyle.

Batman'ı seviyor muydu?

Batman'ı seviyordu. Alışmış olduğu ortama, çevreye, arkadaşlarına çok bağlı bir insandı.

Kız Kardeşin Öfkesi

L.T.'nin kız kardeşi B.T. ablasını kaybetmenin acısını yaşadığı günlerde, karşılaştığı tehditler yüzünden çok sevdiği okulunu bırakmak zorunda kaldı. Batman'da intiharlarla sonuçlanan gelişmeleri "eski" ile "yeni"nin çatışması olarak yorumlayan B.T.'ye göre bölgede intihar eden aslında devletin kendisi. Yaşadığı sıkıntıların kendini çok bunalttığını söyleyen genç kız, "ailesinin şerefi"ni düşündüğü için intihar etmiyor. B.T. ile Batman'da genç kız olmayı konuştuk.

Batmanlı bir genç kız olarak, sizce burada genç kızlar neden intihar ediyor?

Batman'da anne-baba-çocuk arasındaki iletişim sıfır noktasında. Herkes kendi dünyasında yaşıyor. İç dünyasına çekilen insanlarda da ruhsal bozukluklar oluşuyor.

Ablanızın hayattan neden vazgeçtiğini tahmin edebiliyor musunuz?

Benim ablamın durumu biraz farklıydı. Ruhsal sorunları vardı. Okulda da, evde de çok özgür bir insandı. Ama çevremde gördüklerim öyle değil.

Çevrenizde neler gözlüyorsunuz?

Birçok şey: Anne-baba baskısı, dayak, dedikodu. Sokakta sıradan bir erkek arkadaşımızla yürürken görülsek bile, o arkadaş babamızın kulağına "sevgili" olarak gidiyor. Kız arkadaşlarımızla gezmemiz bile sorun. Birçok kız arkadaşım bu şekilde. Dedikodular evlerde öyle kargaşalara yol açıyor ki, tahmin bile edemezsiniz. Ailenin çocuğuna güveni yok. Güvensizlik de, sokağın yasak olduğu bir yaşamı getiriyor.

Birçok genç kızın devlet görevlileriyle gezdiği söyleniyor.

Ben böyle bir şeye tanık olmadım. Çünkü burada bekâret çok önemli. Genç kızlar bu riski göze alamaz.

Sizce ne yapılması gerekiyor?

İş sahaları yaratmak ve anne-babaları bilinçlendirmek gerekiyor. Bilinçsiz yetişen iki eş, çocuğunu da bilinçsiz yetiştiriyor.

Sizin yaşınızdaki genç kızlar nasıl evleniyorlar burada?

Yavaş yavaş değişmeye başlasa da, görücü usulü hâlâ çok yaygın. Ben şanslıyım, birini sevsem babamın sevdiğimle evlenme isteğime karşı çıkacağını sanmıyorum. Ama birçok aile için bunu diyemem.

Biz Batman'da bundan on yıl önce pantolon bile giyemiyorduk. Giydiğimizde çok fazla tepki alıyorduk, toplumdışı sayılıyorduk. Şimdi bu açıdan biraz daha rahatız. İlk yıllarda annem de pantolon giymemize karşıydı. Çünkü köyde yetişmişti, hiçbir şey bilmiyordu. Annemi okula bile babam gönderdi. Annemi dönüştürebildik. Ama burada babalar da anneler de çoğunlukla aynı. Ben şu anda çalışmaktan korkuyorum. Tekel Caddesi'nden iki kez geçsem,

eminim ki bir erkek için geçtiğim sanılacak. Çalışsam, bin türlü iftira yiyeceğim. Bunu aileme açıklayamam.

Bence Batman'daki bunalımların nedeni, yeni ile eski arasındaki çatışma. Bu çatışmayı kaldıramayan genç kızlar, intihara sürükleniyor. Çatışma döneminde gözler bazı şeylere yeni yeni alışıyor. Buradaki genç kızlar olarak bizim hata yapma hakkımız yok. Halbuki, insanlar hata yapmadan olgunlaşabilir mi?

Sizce Batmanlı genç kızlar intihar ederek çıkış yolu mu arıyorlar?

Bunun bir çıkış yolu olduğunu zannetmiyorum. Belki bezginlik, bıkma demek daha doğru. Ölüm hiçbir zaman çıkış yolu değildir, ben bunu yadırgıyorum. Ümit kıvılcımlarına ihtiyacımız var. Burada hiçbir olanak yok. Bir kitap okumakta o kadar zorlanıyorum ki. Yine de şanslıyım, kitap alabiliyorum. Veya bir yere gitmek istediğim zaman gidebiliyorum. Şimdi bir gitar kursu açıldı. Oraya bile birçok genç kız gidemiyor.

Batmanlı genç kızlar ne istiyor?

Önce iş sahası istiyoruz, sonra da bir üniversite. Üniversiteli gençler gerçekten de birçok şeyi değiştirebiliyor. Biz yaptığımızda yadırganacak davranışlar, onlar tarafından yapıldığında doğal sayılıyor. Zamanla aynı şeyleri biz yaptığımızda değişim daha kolay olur diye düşünüyorum. Burada bir Meslek Yüksek Okulu var ama kentin dışında. Üniversitenin Diyarbakır'daki sosyal yaşamı nasıl değiştirdiğini çok yakından biliyorum. En azından artık Diyarbakırlı genç kızlar daha özgür giyinebiliyor. Özgürlük giyinmek değildir elbette, ama bizim için bu bile bir zafer oluyor.

Anne-babalara yönelik ne yapılmalı sizce?

En başta anne-babalar eğitilmeli. Örneğin aile bilinçlendirme kurumları gibi kurumlar oluşturulmalı. Bunu birileri yaparsa, biz de yardımcı oluruz. Herkes kendi annesinde bir şeyleri değiştirmeye kalksa, baskı da ortadan kalkar. Annemi düşünüyorum, bazen bana mecburen kızıyor. Çünkü annem o mahallede yaşamak zorunda, içinde bulunduğu çevreyi değiştiremediği için uyum sağlıyor.

Ablanın ölümünden sonra ailenize yönelik bir tepki oldu mu?

Ablam intihar ettikten sonra inanılmaz iftiralar atıldı. Sesimizi çıkartamadık. Burada intihar eden kız damgalanıyor. Bir kız arkadaşım vardı. Okulca Hasankeyf'e pikniğe gitmişler. Ama ailesinden izin almaya fırsatı olmamış. Hocası da akşam evlerine gelip "izinsiz götürdüm kusura bakmayın," demiş. Ağabeyi olayı öğrenince, kız korkudan kafasına silahı dayayıp intihar etti. Arkasından neler söylenmedi ki? Bakire olmadığı, erkek arkadaşıyla Hasankeyf'te basıldığı, daha neler neler. Ama hiçbiri doğru değildi.

Üniversite okumayı planlıyor musunuz?

Ablamdan sonra ben de biraz rahatsızlandım. Okuldan koptum. Şu anda değil ama daha sonra üniversiteye gidebilirim. Bir kız kardeşim var, sırf Batman'dan kurtulmak için üniversiteye hazırlanıyor. Uzun boylu ve gösterişli bir kız olduğu için insanlar tuhaf tuhaf bakıyor ve buna dayanamıyor. Büyük ablam Batman'ın koşullarına daha fazla dayanamayıp tayinini Diyarbakır'a aldırdı. Babamın muhtar olması bile anormal geliyor, dalga geçiliyor. Çok ilkeller, nasıl anlatabilirim ki. Ama önemli olan ilkelliği değiştirmek.

Burada yaşananlarda en önemli sorumluluk devletin. Kara bir gözlük takmışlar ve o gözlüğü bilinçli bir şekilde çıkarmıyorlar. Erkek her zaman sadece kendisinin özgür olduğu bir toplum ister. Burada erkek birinci sınıftır, kadınlar ikinci sınıftır, kızlar üçüncü sınıftır.

Sizce burada neler olacak?

İntiharlar artarak sürecek. Yaşananlar en azı bence. İleride daha fazla yenilikler olacak ve genç kızlar bu yeniliklere koşmaya devam edecek. Elde edemeyince de daha fazla intihar. El koyması gerekenler fark ettiği zaman da iş işten geçmiş olacak.

İntihar yalnızca ölüm değildir, bir genç kızın kafasını oynatması da, hiçbir işe yaramaması da intihardır. Şu anda genç kızların kafası allak bullak. Bu devletin intiharı. İntihar sadece toprağın altına girmek değildir. Yani şu anda ben bir işe yarayamıyorsam, aileme katkıda bulunamıyorsam, babamdan para alıyorsam, intihar

etmiş sayılmalıyım. Ben şu anda intiharın eşiğinde bir insanım. Sizce öyle değil mi?

Geçenlerde babamla Ankara'ya gittik, dönmeyi hiç istemedim. Ben bile dayanamıyorum artık. Şimdi intihar etsem, millet diyecek ki aman Allahım ikinci kız. Artık intihar etmek de o kadar basit değil. Bazı sorumlulukları, ailenin şerefini düşünmek gerekiyor. Mezarda bile rahat değilsin burada. Yüzde yüz eminim intiharlar artacak ve birileri el koyduğu zaman iş işten çoktan geçmiş olacak.

Batman "Geliyorum" Dedi

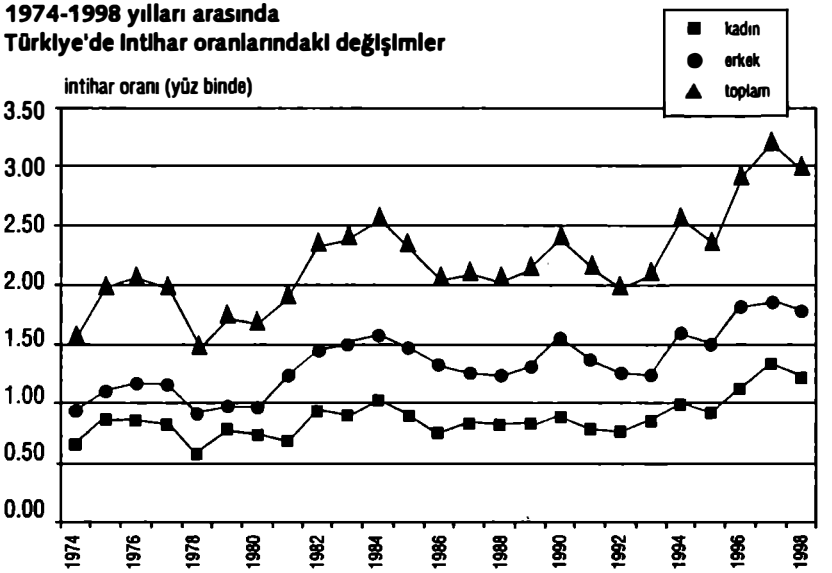
İntiharı kurtuluş olarak gören kadınların erkeklere oranının dünyada en yüksek olduğu Hong Kong'u, Diyarbakır üç yıl önce yakalamayı başardı. Batman'da 2000 yılının son 6 ayında çok sayıda genç kız ve kadının ölümü seçmeleriyle gündeme gelen Doğu ve Güneydoğu'daki intiharların, bu bölgede kalıcı demokratik çözümler üretilmemesi halinde, şiddetlenerek artacağını üç yıl önce yapılan geniş kapsamlı bir araştırma tüm çıplaklığıyla ortaya koymuştu. Doç. Dr. Aytekin Sır ve arkadaşları tarafından yapılan "Diyarbakır'da Özkıyım ve Özkıyım Girişimleri"[1] başlıklı araştırma, Batman gerçeğini çok önceden haber veriyordu. İlgililerin duyarsızlığından yakınan Doç. Dr. Sır, Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki kadın ve genç kız intihar hızının, Batı bölgelerinin tersine erkek intihar hızının iki katına ulaştığı görüşünde.

Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyelerinin 1997 yılında Diyarbakır kent merkezi özelinde yaptıkları intihar ve intihar girişimlerine yönelik araştırma, Güneydoğu'da Batman ve daha birçok ilde bir süre sonra yaşanacak intiharların işaretini veriyor ve önlemler alınması gerektiğini savunuyordu. 1999 yılında Türk Psikiyatri Dergisi'nde yayımlanan araştırma; Diyarbakır'da özkıyım (intihar) ve özkıyım girişimi hızlarını saptamak, bu kişilerin sosyodemografik özelliklerini ve kullandıkları yöntemleri ortaya koymak amacıyla yapıldı.

Araştırmaya göre, intihar ABD'de ilk 10 ölüm nedeni arasında yer alıyor. Kuzey İskandinav ülkelerinde on binde 54 ila 73 arasın-

1. Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Bölümü öğretim üyeleri Doç. Dr. Aytekin Sır, Doç. Dr. Mustafa Özkan ile Dr. Abdurrahman Altındağ, Dr. Şakir Özen ve Dr. Remzi Oto'nun araştırması.

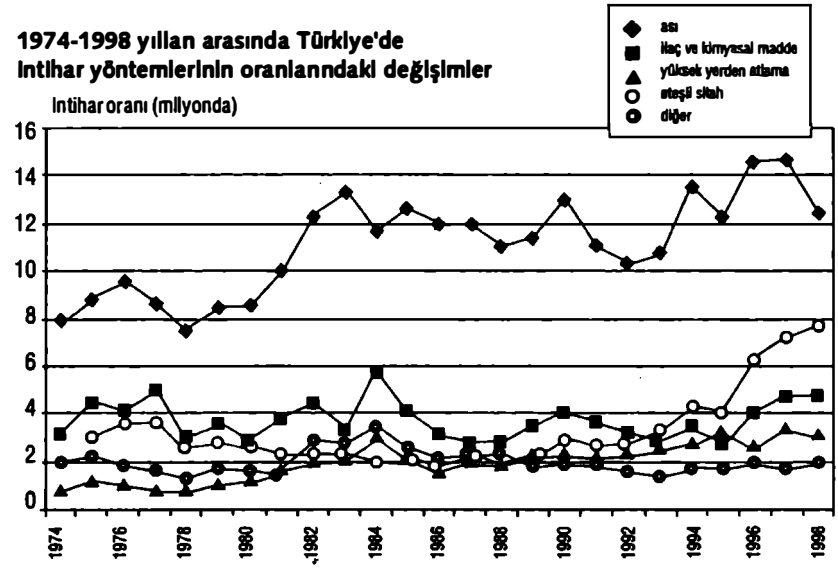
1974-1998 yılları arasında
Türkiye'de intihar oranlarındaki değişimler

da olan intihar hızı, Almanya'da on binde 19 iken, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) 1994 verilerine göre ülkemizde on binde 2.5 olarak tespit edildi.

Araştırmacılar, 1997 yılında Diyarbakır Adliyesi'ne sevk edilmiş intihar ve intihar girişimlerine ilişkin mahkeme dosyalarını inceleme yöntemiyle çalışmalarına başladı. Bu amaçla Diyarbakır merkezinde 134 dosya incelendi. Dosyalardaki polis tutanakları, olay yerinin krokisi, görgü tanıklarının ifadeleri, otopsi raporları, mahkeme tutanakları, ölümde şüphe varsa sanık ve tanıkların ifadeleri, gerektiğinde mektup, not gibi bilgilerin değerlendirilmesi için bilirkişi olarak yer alan psikolog ya da psikiyatristlerin görüşleri tek tek ele alındı. Araştırma yapılırken, Adliye'den il merkezine ait son beş yılın intihar ve intihar girişimlerinin sayılarına da ulaşıldı. Ayrıca DİE tarafından yapılan son nüfus sayımının kesin olmayan sonuçları ve nüfusun semtlere göre dağılımı açısından Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nden veriler elde edildi.

1974-1998 yılları arasında Türkiye'de intihar yöntemlerinin oranlarındaki değişimler

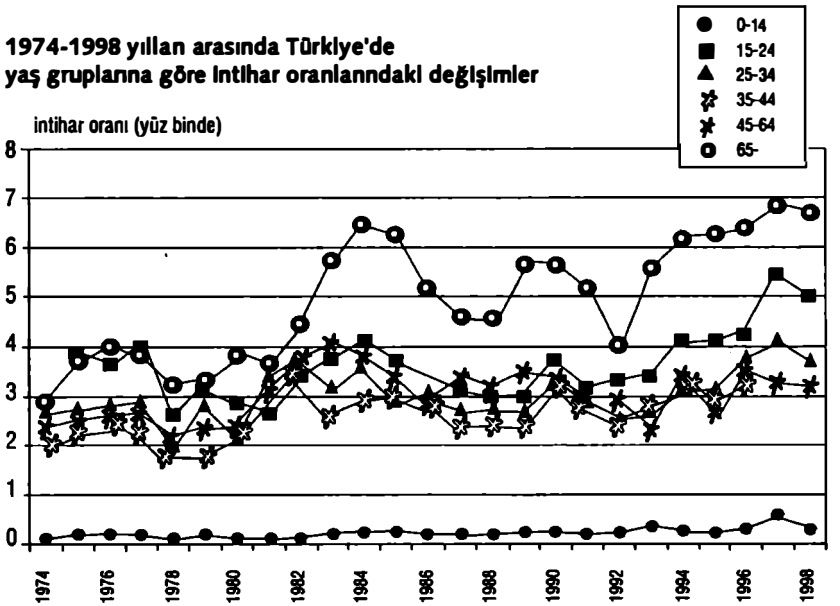
İncelenen 134 dosyanın 108'i intihar girişimi, 26'sı ise ölümle sonuçlanmış intihar olayıydı. 1997 nüfus sayımının kesin olmayan sonuçlarına göre Diyarbakır'ın merkez nüfusu 545 bin, 15 yaş üstü nüfus ise 302 bindi. Dolayısıyla eldeki bilgilere göre 1993 yılında Diyarbakır merkez için kaba intihar hızı on binde 3, 1994 yılında on binde 4.2, 1995'te on binde 5.3 olarak sürekli tırmanmıştı. Araştırmanın yapıldığı 1997 yılı için intihar hızının on binde 19.8'e ulaşması durumun vahametini artırıyordu. Araştırma, intihar girişimlerinin intiharların 4 katı olduğunu da ortaya çıkardı.

Araştırmaya göre intihar girişiminde bulunanların 86'sı kadın (yüzde 79.6), 22'si (yüzde 20.4) ise erkekti. Ölümle sonuçlanan vakaların ise 17'si (yüzde 65.4) kadın, 9'u (yüzde 34.6) erkekti.

Bulgulara göre, intihar girişimleri kadın ve erkeklerde 15-24 yaş aralığında tepe noktasında iken, intiharlar kadınlarda 15-24, erkeklerde ise 25-34 yaş grubunda en üst noktasına ulaşıyordu.

İntihar eden ve intihar girişiminde bulunanlar arasında mesleki açıdan önemli farklılıklara rastlanmadı. İntihar ve intihar girişimleri en sık genç kızlarda görülürken, ev kadınları ikinci sırayı işgal ediyordu.

1974-1998 yılları arasında Türkiye'de yaş gruplarına göre intihar oranlarındaki değişimler

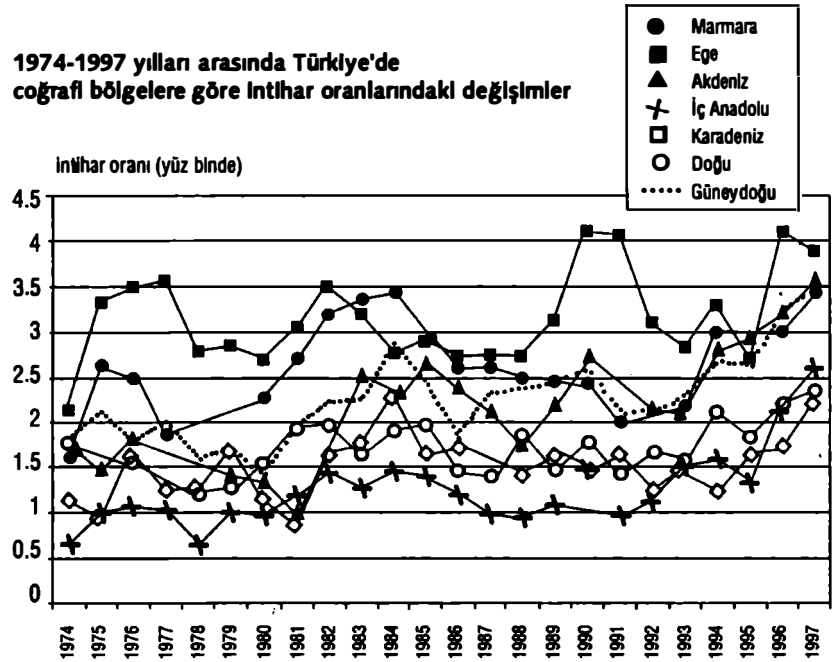
Önce Bekârlar

İntihar eden ya da intihar girişiminde bulunanların medeni durumları da çok farklı değildi. Buna göre her iki vaka, daha çok bekârlar arasında görülüyordu. Evliler ikinci sıradaydı. İntihar girişiminde bulunanların 66'sı (yüzde 61.1) bekâr, 36'sı (yüzde 33.3) evli, 3'ü (yüzde 2.8) boşanmıştı; üçünün (yüzde 2.8) de medeni durumu hakkında bilgi yoktu.

Ölümle sonuçlanan vakalarda da durum aynıydı: 15'i (yüzde 57.7) bekâr, 9'u (yüzde 34.6) evli ve 2'si (yüzde 7.7) dul.

Dosyalardaki intihar nedenlerine bakıldığında, psikiyatrik hastalıkların yüzde 46.1 ile ilk sırada yer aldığı, bunu yüzde 15.4 ile aile içi geçimsizliğin izlediği ve duygusal ilişkinin üçüncü sırada olduğu görüldü. Depresyon erkeklerin yüzde 55.6'sında, kadınların ise yüzde 35.2'sinde temel etken olarak saptandı. Kadınlar arasında ailevi nedenler yüzde 23.5 ile ikinci sırada yer aldı. Ailevi sorunlar 43 kişide (yüzde 39.8), hastalık 28 kişide (yüzde 25.9), geçim sıkıntısı 13 kişide (yüzde 12) ve okul başarısızlığı 11 kişide (yüzde 10.2) intihar girişimlerinde tetikleyici faktör olarak tespit edildi.

1974-1997 yılları arasında Türkiye'de coğrafi bölgelere göre intihar oranlarındaki değişimler

Kadınlar arasında intihar girişimlerinde ailevi nedenler yüzde 44.2 ile birinci sırada yer alırken, depresyon yüzde 23.3 ile ikinci sırada. Erkekler arasındaki intihar girişimlerinde geçim zorluğu yüzde 27.3 ile birinci sırada, ailevi nedenler yüzde 22.3 ile ikinci sırada.

İntiharların mevsimlere göre dağılımına da yer verilen araştırmada, yüzde 38.5'lik oranla en çok kış mevsiminde intihar olayının yaşandığı görüldü: 1997'de 10 kişi kış mevsiminde intihar etti. Bunu 8 kişi ile (yüzde 30.8) sonbahar izlerken, ilkbaharda 6 (yüzde 23) ve yaz mevsiminde ise 2 (yüzde 7.7) intihar gerçekleşti.

İntihar girişimleri de mevsimler açısından intiharlardan daha farklı bir seyir izledi. Sonbaharda yüzde 31.5'lik oran ile 34 kişi, yaz mevsiminde yüzde 26.9'luk oran ile 29 kişi, ilkbaharda yüzde 23.2'lik oran ile 25 kişi ve kış mevsiminde yüzde 18.5 ile oran ile 20 kişi intihar girişiminde bulundu.

Ölümle sonuçlanan intihar olaylarında 11 kişinin (yüzde 42.3) kendisini astığı, 7 kişinin (yüzde 26.9) yüksek yerden atladığı ve 5 kişinin (yüzde 19.2) ateşli silah kullandığı saptandı. Cinsiyetlere göre intihar yöntemleri incelendiğinde kadınların yüzde 47.1'lik oranla en sık kendisini asarak, erkeklerin ise yüzde 33.3'lük oranla asının yanı sıra, aynı oranda (yüzde 33.3) ateşli silah kullandığı görüldü.

İntihar girişimlerinde yüzde 55.5 ile en sık kullanılan yöntem ilaç içme. Bunu yüzde 15.74 ile zehir içme ve yüzde 10.19 ile yüksek yerden atlama izledi.

İntiharların semtlere göre dağılımı incelendiğinde, Bağlar'da kaba intihar hızı on binde 6.7, Suriçi'nde 5, Huzurevleri'nde 4.8, Yenişehir'de 3.1 ve Şehitlik semtinde 2.7 olarak tespit edildi. İntihar girişimlerinin semtlere göre dağılımı ise şöyle: Bağlar'da on binde 21.7, Şehitlik'te 20.3 ve Huzurevleri'nde 8.8.

Araştırmacılar Diyarbakır il merkezinde kadınların intihar hızının erkeklerin yaklaşık iki katı olmasının Türkiye geneli ile çelişki oluşturduğunu vurguluyorlar. Dünyada kadınların en çok intihar ettiği yer olan Hong Kong'da kadın/erkek oranının 1.9 olduğunu hatırlatarak, 1997 rakamlarına göre Diyarbakır'da bu oranın 1.89'a ulaşmış olduğuna dikkat çekiyorlar. Buna karşılık örneğin ABD'de erkeklerin intihar oranı kadınların üç katı.

Bu durumu Güneydoğu'da kadınların konumu ile açıklayan araştırmacıların görüşleri şöyle: "Ne yazık ki bu bölgede kadınlar yoğun bir toplumsal baskı ile karşı karşıyadır. Tepkilerini ortaya koyabilecek bir savunma yöntemleri bulunmamaktadır. Evlilik öncesi baba baskısının yerini, evlilik sonrası koca baskısı almaktadır. Geleneksel aile yapısı içinde kocasının akrabaları ile sorunlar yaşamakta ve kendisine herhangi bir toplumsal destek bulamamaktadır. Benzer bir toplum görüntüsüne sahip olan Şanlıurfa, Iğdır, Van, Adıyaman, Ağrı, Bitlis, Hakkâri gibi illerde de kadın intiharlarının erkeklerinkine göre daha yüksek bulunması da bu görüşü desteklemektedir."

Araştırmaya göre intihar girişimleri genellikler 15-24 yaş grubundaki genç kadınlarda görülüyor. Uzmanlar bunun gerekçesini ise şöyle koyuyor: "Aşırı kollayıcı anne-baba tutumlarının ergenlerde benlik sayısını azaltması." Gençlerin bu dönemde daha özerk davranmak istediğini ve geleneksel tutucu yapıdan gelen anne-babanın kurallarına başkaldırdığını hatırlatan araştırmacılar, örneğin evlenme yaşının son yıllarda özellikle şehir merkezlerinde daha ileri yaşlara kaydığını belirtiyorlar.

İntiharlarda ise yaş ortalaması girişimlere göre daha yüksek çıkıyor. Özellikle erkeklerde intiharın 25-34 yaşları arasına kümelendiği dikkat çekiyor. İntihar girişimleri 45 yaşından sonra hemen hiç görülmezken, intiharlar 55 yaşından sonra ikinci bir artış gösteriyor.

Ortalama eğitim yılı girişimlerde 4.98, ölümlerde ise 5.53 olarak belirlendi. İtalya'da en fazla intihar girişiminin 5-8 yıl arası eğitim görenlerde, en az ise 13+ yıl eğitim görenlerde saptandığını hatırlatan Dicle Üniversitesi uzmanlarının çalışmasında ise, intihar eden ya da intihar girişiminde bulunanlar arasında üniversite mezunu olanların sayısı en düşük noktada. Genel olarak bakıldığında iş sahibi olan esnaf, memur ve işçilerin hem intihar girişimi, hem de intihar hızlarının düşük olduğu da bir başka bulgu.

İntihar girişimlerinde ailevi sorunlar tetikleyici faktörler olarak kadınlar arasında birinci sırayı alırken, erkeklerde geçim zorluğu birinci sırada yer alıyor. Depresyon, intihar girişiminde bulunan kadınlar arasında ikinci önemli neden. Ailevi nedenlerle intihar girişiminde bulunanların bekâr ve evli olma oranları birbirine yakın düzeyde. Bu da, kadınların gerek evli, gerekse de bekârken sorunlarının devam ettiğini ve toplumsal konumlarının evlilikle değişiklik göstermediğini açıklıyor. Geçim zorluğu nedeniyle olan intihar girişimleri, evliler arasında daha fazla gözlemleniyor. Bu da ailenin maddi yükünün erkeğin üzerinde olmasıyla açıklanıyor.

Ölümle sonuçlanan intiharlarda ise birinci sırayı psikiyatrik hastalıklar ve özellikle depresyon alıyor. Erkekler arasında depresyon tek başına en önemli intihar etkeni iken, kadınlarda bunun yanı sıra ailevi nedenler de önemli bir yer tutuyor.

İntihar girişimleri kış aylarında düşük, yaz aylarında yüksek-

ken; intiharlar ise en çok kış aylarında kümeleniyor, yaz aylarında ise azalıyor. Bu durum, intihar-depresyon ilişkisini akla getirse de, ülkelere göre intiharların mevsimlerle olan ilişkileri oldukça farklı. ABD'de mart-mayıs ve ağustos-ekim aylarında, İngiltere'de mart-haziran aylarında, Almanya'da ekim-kasım aylarında, Japonya'da ise kış sonu ve bahar başında intihar hızlarında yükselmeler saptanmış ve nedenleri açıklanamamış.

İntihar girişimlerinde kullanılan yöntemler arasında ilk sırada ilaç alımı yer alıyor. İkinci sırada zehirler ve kimyasal maddelerin içilmesi gibi seçenekler göze çarpıyor. İntihar girişimlerinin çoğunda, ilaç ayırt etmeksizin her türlü ilaç toplu halde alınıyor. Zehirler arasında fare zehiri ve tarım ilacı en sık tercih edilenler. Kadınlar arasında üçüncü sırayı yüksek yerden atlama alıyor. Araştırmaya göre; ilaç alımlarında fazla miktardaki alımlar tehlikeli olarak algılanıyor ve sağlık kuruluşlarına başvuruluyor, ancak tehlikeli değilse gizleme eğilimi öne çıkıyor. İntihar girişimlerinde ilaç alımının birinci sırada yer almasının nedeni olarak, bu olgularda ölüm konusunda ikircikli duygular, yardım arama, girişim yoluyla tehdit gibi davranışların ön planda olduğu düşünülüyor. İntihar girişiminde bulunanların çoğu sınırlı sayıda ilaç alıyor, ilacı aldıktan sonra yakınlarına haber veriyor, tedavileri yapıldıktan sonra pişman olduklarını, yaşamayı sevdiklerini belirtiyorlar. Ancak yine de, intihar girişiminde bulunanların yüzde 25'inin bunu yinelediği, yüzde 30'unun ölümle sonuçlandığı bir gerçek.

Bağlar'ın Özelliği

Bu çalışmada intiharlarda birinci sırayı, ası alıyor. İkinci sırada ise kadınlarda yüksek yerden atlama, erkeklerde ise ateşli silahlar görülüyor. Avrupa ülkeleri ve ABD'de ilk sırayı ateşli silahlar alıyor.

Çalışmada Diyarbakır şehir merkezinde en çok intihar ve intihar girişiminin Bağlar semtinde olduğu ortaya çıkıyor. Son 20 yıl içinde oluşan bu semt, şiddet ortamı, işsizlik gibi nedenlerle çevre ilçe ve köylerden göç etmiş insanların yaşadığı bir yerleşim yeri. Göç olgusunun kuşak çatışmasını belirginleştirdiğini söyleyen uzmanlar, geleneksel yapı ile çelişki yaşandığını belirtiyor. İntihar ve intihar girişimleri açısından ikinci sırada olan Suriçi semtinin de geleneksel yapıyı koruyan bir semt olduğu ve burada daha çok alt

sosyo-ekonomik kesimden insanların yaşadığı belirtiliyor. Dosyalarda intihar ve intihar girişiminde bulunan insanların göç ettiklerine ilişkin kesin kanıt bulunmamakla birlikte, yoğun göç alan semtlerdeki intihar ve girişim hızının yüksekliği, Diyarbakır'a yoğun göçün yaşanmaya başladığı 1994 yılından sonra intihar ve intihar girişim hızlarındaki artış, uzmanlara göçün bu artıştan sorumlu olabileceğini düşündürmüş.

Çalışma şu sözlerle tamamlanıyor: "Tüm eksiklerine karşın bu çalışmanın sonucunda üç önemli nokta belirginleşmektedir. Bunlardan ilki, son beş yıl içinde Diyarbakır merkezde özkıyım ve özkıyım girişim hızlarında belirgin artış bulunmasıdır. Bu durum, Güneydoğu'da yaşanan terör ve göç olaylarına dayandırılabilir. Bu iddianın doğruluğu özkıyım ve özkıyım girişiminde bulunanların ailelerine ve kendilerine ulaşarak yapılacak bir çalışmayla ortaya konulabilir. İkinci önemli bulgu, kadın özkıyım hızlarının erkeklerinkine göre yaklaşık iki kat daha yüksek olmasıdır. Bu bulgu da, kadınların özellikle Güneydoğu'daki konumu ile açıklanabilir. Üçüncü önemli bulgu ise, özkıyımların sonbahar ve kış aylarında yoğunlaşmasıdır. Bu bulgu da depresyonla ilişkilendirilebilir. Ancak bu tür güvenilir istatistiksel bilgilerin, il merkezi ve kırsal kesim ayrımı yapılarak uzun süreli izlenmesi, öne sürülen iddiaların doğruluğunu daha kesin olarak gösterebilecektir."

Yeni Araştırma

Doç. Dr. Aytekin Sır ve arkadaşları, 2001 yılının Mart ayında yeni bir araştırma yaptı. 1974-1998 yılları arasında Türkiye'de gerçekleşen intihar olaylarının cinsiyete, yaş gruplarına ve coğrafi bölgelere göre istatistiklerini çıkaran araştırmanın ilgili bölümlerini sunuyoruz:

"Tüm nüfus için intihar oranı, 1974'te yüz binde 1.48'den 1998'de yüz binde 2.97'ye yükselmiştir. Bu oranlar yüzde 100 oranında bir artışı göstermektedir. Bu 25 yıllık dönemde, intihar oranlarında en belirgin artışlar 1978-1984 (yüzde 75) ve 1992-1997 yılları arasında (yüzde 58) olmuştur. 1974-1998 arasında Türkiye'de intihar oranı ortalama yüz binde 2.2 olarak saptanmıştır.

1974-1998 yılları arasında, erkeklerde intihar oranı ortalama yüz binde 1.33 iken, kadınlarda 0.86'dır. Erkeklerde intihar oranı-

nın kadınlardan istatistiksel yönden anlamlı olarak yüksek olduğu saptandı. Erkek/kadın oranı 1.5/1'dir. Tüm nüfusta olduğu gibi erkeklerde ve kadınlarda da intihar oranlarında, 1978-1984 (erkeklerde yüzde 72, kadınlarda 78) ve 1992-1997 yılları arasında (erkeklerde yüzde 49, kadınlarda yüzde 75) belirgin artışlar olmuştur.

1974-1998 oranlarının ortalamasına göre, intihar için kullanılan yöntemler, ası (milyonda 11.13), ilaç ve kimyasal madde (milyonda 3.69), ateşli silah (milyonda 3.23), yüksek yerden atlama (milyonda 2) ve diğer yöntemler (milyonda 1.99) şeklinde sıralanmaktadır. Yöntemler arasındaki fark genel olarak anlamlı bulundu. İntihar yöntemlerinin oranlarının ikili karşılaştırmalarında asının diğer tüm yöntemlerden, ilaç ve kimyasal maddelerin ateşli silah kullanımından, yüksek yerden atlamanın diğer yöntemlerden istatistiksel yönden anlamlı olarak farklı olduğu saptandı.

Ateşli silah kullanımı 1989-1998 arasında milyonda 2.22'den milyonda 7.60'a çıkarak, yüzde 247'lik yüksek bir artış göstererek ve en sık kullanılan ikinci intihar yöntemi haline gelmiştir.

1978-1984 yılları arasında, ası yüzde 57, ilaç ve kimyasal madde yüzde 114, yüksek yerden atlama yüzde 304, diğer yöntemler yüzde 192 artış göstermiştir. 1992-1997 arasında ası yüzde 42, 1986-1997 arasında ise yüksek yerden atlama yüzde 118 ile ikinci bir artış göstermiştir.

DİE, intihar istatistiklerinde (1974-1998), kullanılan yöntemlerin cinse göre dağılımını 1978-1987 yılları arasında vermemiştir. 1987-1998 yılları arasındaki intihar yöntemlerinin cinse göre dağılım ortalamaları alındığında, erkeklerde ve kadınlarda en sık kullanılan yöntemin ası olduğu saptanırken (milyonda 15.60 ve milyonda 8.94); ikinci sırada erkeklerde ateşli silah (milyonda 5.73), kadınlarda ilaç ve kimyasal madde kullanımı (milyonda 4.28) yer almaktadır. İntihar yöntemlerinin cinse göre dağılımları arasındaki fark genel olarak anlamlı bulundu.

Yaş Grupları

1974-1998 yılları arasında, yaş gruplarına göre intihar oranları şu şekilde sıralanmaktadır: 65 yaş üstü (yüz binde 4.98), 15-24 yaş (yüz binde 3.56), 25-34 yaş (yüz binde 3), 45-64 yaş (yüz binde 3), 35-44 yaş (yüz binde 2.72), 0-15 yaş (yüz binde 0.23). Yaş grupla-

rı arasındaki fark genel olarak anlamlı bulundu. İntihar oranlarının ikili karşılaştırmalarında, 0-15 yaş grubunun diğer tüm yaş gruplarından; 15-24 yaş grubunun 25-34, 35-44, 45-64 ve 65 yaş üstü gruplarından; 25-34 yaş grubunun 65 yaş üstü grubundan; 35-44 yaş grubunun 65 yaş üstü grubundan; 45-64 yaş grubunun 65 yaş üstü grubundan istatistiksel yönden anlamlı olarak farklı olduğu saptandı.

0-15 yaş grubundaki intihar oranlarının 1997 yılındaki yüksek bir artış dışında (yüzde 93, yüz binde 0.32'den yüz binde 0.62'ye), genelde yüz binde 0.15 ile yüz binde 0.30 arasında bulunduğu anlaşılmaktadır. Diğer tüm yaş gruplarında, 1978-1984 ve 1992-1997 yılları arasında intihar oranlarında artışlar gözlenmektedir.

Tablo 1. 1974-1998 yılları arasında Türkiye'de intihar sayıları ve oranları

Yıl	İntihar Sayısı erkek	kadın	İntihar oranı (yüz binde) toplam	erkek	kadın	toplam	Nüfus (milyon)	Boşanma oranı (yüz bin)	İşsizlik oranı (%)
1974	366	252	618	0,94	0,64	1,58	39.037	0,30	7,3
1975	438	350	788	1,09	0,87	1,96	40.026	0,32	7,6
1976	483	346	829	1,18	0,84	2,02	40.916	0,36	9
1977	482	342	824	1,15	0,82	1,97	41.769	0,32	10
1978	390	243	633	0,91	0,57	1,48	42.641	0,35	10,1
1979	429	337	766	0,99	0,77	1,76	43.531	0,33	8,9
1980	428	322	750	0,96	0,73	1,69	44.439	0,36	8,3
1981	565	311	876	1,24	0,68	1,92	45.540	0,34	7,3
1982	673	432	1105	1,44	0,93	2,37	46.688	0,37	7,2
1983	714	435	1149	1,49	0,91	2,40	47.864	0,37	7,9
1984	770	503	1273	1,57	1,02	2,59	49.070	0,35	7,8
1985	732	455	1187	1,46	0,90	2,36	50.306	0,37	7,3
1986	681	387	1068	1,32	0,75	2,07	51.433	0,37	8,1
1987	663	435	1098	1,26	0,82	2,08	52.561	0,35	8,5
1988	665	434	1099	1,24	0,81	2,05	53.715	0,42	8,7
1989	717	455	1172	1,31	0,83	2,14	54.893	0,46	8,7
1990	865	492	1357	1,54	0,88	2,42	56.098	0,46	8,2
1991	778	450	1228	1,36	0,79	2,15	57.064	0,47	7,8
1992	726	441	1167	1,25	0,76	2,01	57.931	0,46	7,9
1993	732	497	1229	1,24	0,85	2,09	58.812	0,46	7,8
1994	949	587	1536	1,59	0,98	2,57	59.706	0,46	8,1
1995	907	553	1460	1,50	0,91	2,41	60.614	0,47	6,9
1996	1122	693	1815	1,82	1,13	2,95	61.536	0,48	6,1
1997	1156	834	1990	1,85	1,33	3,18	62.510	0,52	6,4
1998	1125	765	1890	1,77	1,20	2,97	63.451	---	---

1974-1997 yılları arasında, coğrafi bölgelere göre intihar oranları şöyle sıralanmaktadır: Ege Bölgesi (yüz binde 3.13), Marmara Bölgesi (yüz binde 2.52), İç Anadolu bölgesi (yüz binde 2.26), Akdeniz Bölgesi (yüz binde 2.13), Doğu Anadolu Bölgesi (yüz binde 1.73), Karadeniz Bölgesi (yüz binde 1.49), Güneydoğu Anadolu Bölgesi (yüz binde 1.25). Coğrafi bölgeler arasındaki fark genel olarak anlamlı bulundu. Coğrafi bölgelere göre intihar oranlarının ikili karşılaştırmalarında, Marmara Bölgesi'nin diğer tüm bölgelerden, Akdeniz Bölgesi'nin İç Anadolu Bölgesi'nden, Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden istatistiksel yönden anlamlı olarak farklı olduğu saptandı.

Ülke Çapında Artış

1978-1984 yılları arasında, Marmara Bölgesi'nde en belirgin olmak üzere (yüzde 182) tüm bölgelerdeki intihar oranlarında bir artış eğilimi vardır. 1991-1997 yılları arasında, Ege Bölgesi dışında, bütün bölgelerde intihar oranlarında artış eğilimi gözlenirken, Güneydoğu Anadolu Bölgesi yüzde 167 artışla en yüksek intihar oranına sahip dördüncü bölge haline gelmiştir.

1974-1998 yılları arasında Türkiye'de toplam intihar sayısı 28 bin 408'dir (DİE 1974-1998). İntihar nedenleri şöyle sıralanmaktadır: Hastalık (yüzde 31.81), aile geçimsizliği (yüzde 23), geçim zorluğu (yüzde 10.18), hissi ilişki (yüzde 9), öğrenim başarısızlığı (yüzde 3), diğer (yüzde 10), bilinmeyen (yüzde 13).

1974-1997 yılları arasındaki boşanma oranları ile intihar oranları arasında pozitif bağıntı saptandı; işsizlik oranları ile intihar oranları arasında anlamlı bir ilişki saptanmadı."

1997 yılı intihar istatistiklerine göre ülkemizde 26 ilde (Adıyaman, Ağrı, Bitlis, Diyarbakır, Şanlıurfa, Van, Iğdır, Kars, Mardin, Batman, Şırnak, Bingöl, Erzurum, Hakkâri, Sivas, Niğde, Aksaray, Çorum, Trabzon, Muğla, Kırşehir, Ordu, Samsun, Bayburt, Karaman, Osmaniye) kadın intihar sayısı erkek intihar sayısının üzerindedir. Batman ve Şırnak illerinde bu eğilim 1995 yılından beri süregelmektedir. Görüldüğü gibi bu illerin çoğunluğunu, Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerindeki iller oluşturmaktadır. Sır ve arkadaşları, 1997 yılında Diyarbakır ilinde kadın/erkek intihar oranını

1.89 olarak bildirmişler; bu durumu kadınların bölgedeki sosyal konumu, karşılaştıkları toplumsal baskılar ve tepkilerini ortaya koyacak savunma yöntemlerini bulamamaları ile açıklamışlardır. Bu illerdeki kadın intihar oranlarının yüksekliğini anlayabilmek için daha geniş kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Ege, Marmara, Akdeniz ve İç Anadolu bölgelerindeki yüksek intihar oranları bu bölgelerin aldığı yoğun göç ve bunun sonucundaki sosyal değişimler ile açıklanabilir. Ancak, olası etkenleri araştıracak, daha geniş kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. 1991-1997 yılları arasında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde intihar oranlarındaki yüksek artış, 1991 yılından itibaren bölgede artış eğilimi gösteren terör, zorunlu ya da istemli göçler ve ekonomik sıkıntılarla açıklanabilir.

"Güneydoğu, Durkheim'ı Yalancı Çıkardı"

Türkiye'nin Batı bölgelerinde on binde 2.5 olan intihar oranı, Doğu ve Güneydoğu illerinde on binde 4'ü aşmış durumda. Türkiye'nin Doğu bölgelerinde kadınların intihar hızına ilişkin ilk bilimsel tespiti yapan Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Aytekin Sır'a göre, bölge kadınının durumu "vahamet" arz ediyor. İntiharların nedenlerinin doğru teşhis edilemediğini ve bu yüzden doğru çözümler üretilemediğini söyleyen Doç. Sır, intiharların bir süre daha önlenemeyeceği görüşünde. Doç. Sır ile Diyarbakır kent merkezini baz alan ilk araştırması ve Türkiye'nin son 25 yılını kapsayan ikinci araştırması üzerine konuştuk.

Bundan birkaç yıl önce Güneydoğu'daki kadın intiharlarına ilişkin bir araştırma yaptınız. Ne gibi sonuçlara vardınız?

DOÇ. AYTEKİN SIR: O çalışmayı 1998'de yaptık. Araştırmanın sonuçları, bugün yaşanan sonuçların habercisi gibiydi. Ne yazık ki, o çalışmanın üzerine söyleyecek çok fazla bir şey yok. O dönem Diyarbakır merkezinde intiharların arttığına dair birtakım duyumlarımız vardı. Öncelikle Devlet İstatistik Enstitüsü'nden son beş yıl içinde Diyarbakır kent merkezindeki intihar dosyalarına ulaştık. Sonra yeni nüfus sayımına göre merkez nüfusu çıkarttık ve bunları aylara böldük. Amacımız; kimlerin intihar ettiğini, intihar oranlarını, göçün intiharlara etkisini tespit etmekti.

Herhangi bir ülkede intihar oranlarına baktığınız zaman, 20-24 yaş grubu ile 60-65 yaş grubunda tepe noktası yaptığını görebiliriz,

bu genel bir doğrudur. Araştırmamızın sonucunda Diyarbakır'da da intiharların 20-24 yaşta tepe noktasına eriştiğini ve 1993-1998 yılları arasında intihar girişim hızının yüz binde 5'ten, yüz binde 22'lere ulaştığını tespit ettik. İntihar oranları ise yüz binde 3'ten, yüz binde 4.5'e tırmanmıştı.

Bir ülkede intihar oranının değişmesi çok zordur. Durkheim, toplumların belirli intihar oranları olduğunu ve bu oranların yüzyıllar içinde bile oynamadığını söyler. Bizim araştırmamızda ise, beş yıl içinde bile yüzde 50'lik bir artış olduğu sonucu çıktı. Ve elimizdeki veriler, bunun merkez nüfusun artmasıyla doğrudan bir ilgisinin olmadığını, ciddi sorunlar olduğunu ortaya koydu. Araştırmayı yaptığımız yıllarda oranı 4.5'lerde bırakmıştık, şimdi bu oran Batman'da yüz binde 8'lere çıktı.

Araştırmamızın önemli sonuçlarından biri de, bütün dünyadan farklı bir durumun tespitiydi. Bütün dünyada erkek intiharları kadın intiharlarının 2 ila 4 katı daha fazla olduğu halde, Güneydoğu'da kadın intiharları erkek intiharlarından iki kat daha fazla. Ve bu eylemi gerçekleştirenlerin büyük bir çoğunluğu 15-24 yaş grubundaki kadınlar. Bu bize şunu gösterdi: Bu yaş grubundaki kadınların sorunu var. Buna benzer bir sonucu, dünya literatüründe bir yerde buldum. Taypei'de Çin tarafında bir bölgede. Dünyada sadece orada kadın intiharları erkek intiharlarından daha fazla. O bölge de sosyal baskının çok olduğu bir yer, yani koşulları burayla paralellik arzediyor.

Bu araştırmayı yurtdışında bir konferansta sunduğumda, diğer ülkelerden katılımcılar, intiharların bu kadar yoğun yaşanmasında din olgusunun etkisini sordular. Onlara, "Doğu'daki din ile Batı'daki din aynı. Ama Türkiye'nin doğusu ile batısı arasında fark var," dedim. Yani burada kadın sosyal bir baskı altında. Dini yaşama biçimleri de çok farklı.

Bitme aşamasında olan bir araştırmadaki veriler de, batı ile doğu farkını açıkça gözler önüne serdi. Türkiye'nin doğusu, batısına göre intihara daha çok eğilimli. Geçtiğimiz yılın bir bölümünün verileri şunlar: Ağrı'da 11 kadın 8 erkek, Batman'da 14 kadın 5 erkek, Bingöl'de 3 kadın, Diyarbakır'da 20 kadın, 8 erkek. Ama Türkiye'nin batısında erkek intiharları daha fazla, örneğin Uşak'ta 7 erkek, 1 kadın intiharı yaşanmış aynı dönemde.

Araştırmamızın ilerleyen aşamalarında 15-24 yaş grubundaki

kadınların ne iş yaptığını incelemeye çalıştık. Çoğu ev kadını, daha doğrusu buradaki deyimle ev kızı. Gerçi dünya literatüründe böyle bir kategori yok, ama burada geçerli bir deyim. İntihar edenlerin ve intihar girişiminde bulunanların yaklaşık üçte birini ev kızları oluşturuyor.

Bu bize, sorunun merkezini adım adım gösterdi. Demek ki, bu kadınların ev içerisinde bir problemi var. Bu kadınların ortak özelliği, herhangi bir sosyal güvencelerinin, ekonomik bağımsızlıklarının olmaması ve erkeğe bağımlı yaşamaları. Bir yandan böyle bağımlı yaşarken, bir yandan başka bir hayatı kokluyor ve ona özeniyorlar. Özendiklerini hayata geçirdikleri zaman da toplum tarafından çok ağır bir şekilde cezalandırılıyorlar.

Size bir örnek vermek istiyorum: Bitlis'ten bir kadın hastam vardı. Kayınbiraderi ölmüş, tam 6 ay boyunca evden çıkmamış. Töreleri böyleymiş, gelinin evden çıkması yasakmış. Hasta diye dördüncü ay bana getirdiler. Kocasına, "Dört ay evden çıkmasam ben de hasta olurum," dedim.

O kadar ilginç töreler var ki. Evlenme konusunda ailenin sınırsız bir otoritesi söz konusu. 15 yaşındaki çocuk 65 yaşındaki adama karı diye veriliyor ve aynı adam kızını öbür adama veriyor. Korkunç hayatlar yaşanıyor. Düşünün böyle bir durumda siz olsaydınız ne yapardınız? Tek çıkış yolu var, o da intihar.

Başka ne tür nedenler var sizce?

Diyarbakır ve çevresinde 1993 yılından itibaren güvenlik güçleri teröre olan desteği azaltmak için bazı köy ve mezraları boşaltarak bu insanları daha güvenli olduğu düşünülen şehir merkezlerine yerleştirmeye çalışmış. Önceden hayvancılık ve çiftçilikle uğraşan bu insanların, şehirde iş bulamadıkları için büyük ekonomik sıkıntılara düştükleri görülüyor. İntiharların artışındaki nedenler arasında terör, göç, işsizlik gibi etmenler sayılabilir. İntiharların cinsiyetle ilişkileri ele alındığında ise, kadınların intihar hızı erkeklerinkinden yaklaşık iki kat yüksektir. Bu sonuçlar Türkiye geneli ile çelişmektedir. DİE verilerine göre, intihar eden kadınların, erkeklere oranı 0.6'dır. ABD'de erkeklerin intihar oranı kadınlara göre üç kat yüksek bulunmuştur. 1996 yılında yapılan bir çalışma, Hong Kong'da intihar eden kadınların erkeklere oranını 1.9 olarak ortaya

koymuş ve bu oranın dünyadaki en yüksek oran olduğu açıklanmıştır. Diyarbakır'da bu oran 1.89'u bulmuştur. Bu durum kadınların Güneydoğu'daki konumu ile açıklanabilir. Ne yazık ki bu bölgede kadınlar, yoğun bir toplumsal baskı ile karşı karşıyadır. Tepkilerini ortaya koyabilecek bir savunma yöntemleri bulunmamaktadır. Evlilik öncesi baba baskısının yerini evlilik sonrası koca baskısı almaktadır. Geleneksel aile yapısı içinde kocasının akrabaları ile sorunlar yaşamakta ve kendisi için herhangi bir toplumsal destek bulunmamaktadır. Benzer bir toplum örgüsüne sahip olan Şanlıurfa, Iğdır, Van, Adıyaman, Ağrı, Bitlis, Hakkâri gibi illerde kadın intiharlarının erkeklerinkine göre daha yüksek bulunması bu görüşü desteklemektedir.

Dağa çıkma alternatifi artık ortadan kalktığı için intiharların arttığına dair yorumlar da yapılıyor. Ne dersiniz?

Evet belki böyle bir yorum yapılabilir. Çok farklı bir şey değil. Bunlar ya dağa çıkacak terörist olacak ya da intihar edecek. Dağa çıkınca anlamı olmayan hayatlarının bir anlam kazanacağını düşünüyorlar, bir dava uğruna ölmüş olacaklarını hesaplıyorlar. Ama bence sonuç olarak dağa çıkarak yaptığı şey de, intiharın bir başka türü.

12 yıldır Güneydoğu'dayım. Çatışma ortamlarında sık gündeme gelen canlı bombaları da araştırdım intiharlar gündeme geldiğinde. Canlı bombaların hepsi kadın. Bunların doğum yerlerine baktım, dört tanesi Batmanlı çıktı. Yani Batman'da yaşanan intiharların üzerine kolayca dört tane daha ekleyebiliriz.

Ailelerin tavrı nasıl?

Aileler zaten kondurmak istemiyor, olayı görmezden geliyor, kabulleniyorlar. Bu yüzden daha çok inkâra yöneliyorlar. Gerçekleri yadsıyıp, "hastaydı" gibi gerekçeler bulmayı tercih ediyorlar.

Ne tür yöntemlerle intihar ediliyor?

Çok büyük bir bölümü kendisini asarak intihar etmiş. Bu, kararlılık demek. Bunun dışında ne yazık ki, Türkiye'nin batısına göre bura-

da silah kullanma ikinci sırada. Çünkü silah çok fazla ve çok rahat ulaşılabiliyor. Hemen her evde silah var. Batı'daki intihar vakalarında silah kullanma daha alt sırada. Silah kullanma oranlarına ilişkin son 20 yılı gözden geçiren bir çalışma yaptık ve silah ruhsatının serbest bırakılmasıyla silahla intiharlarda artış olduğunu tespit ettik. Burada kolay ulaşılabilirlik önemli bir faktör.

Yılın hangi aylarında daha yoğun intiharlar görülmüş?

Genellikle sonbahar-kış aylarında intiharlar artar. Bu bütün klasik çalışmalarda da altı çizilen bir doğrudur. Yaz aylarında ise azalır. Bu bölgede de bu klasik veriler doğrulandı.

Çalışmanızda öneriler var mı?

Biz çalışmada daha çok durum değerlendirmesi yapmıştık. Önerimiz, sorunu olan gruba yönelik bir çalışmanın başlatılmasıydı. Bu insanlara sosyal hizmetlerin götürülmesi, sorunlarının doğru tespit edilmesi ve çözümüne yönelik adımların atılmasıydı. Daha kalıcı olan çözüm ise, kızların okutulması. Özellikle kız çocuklarına yönelik birtakım projeler üretmekte fayda var. Örneğin Güneydoğu'da yatılı bölge okulları yapılıyor, ama buraya sadece erkek çocuk alınıyor. Sadece kızları alan yatılı bölge okulları yok. Kız-erkek karışık okullara ise aileler göndermiyor.

Araştırmanın sonucunda doğu-batı ikilemini nasıl yorumladınız? Ve neden bu dönemde arttı?

Biz bölgedeki kadının sosyal bir baskı altında bulunmasıyla bağlantı kurduk. Neden şimdi yaşandığına gelince; bunda düşünce yapısının, bakışın yani hayatın değişmesinin büyük payı var. Kadınlar daha önceden kader olarak gördüğü şeyi, artık değiştirilebilir bir şey olarak görmeye başladı.

Bölgede uzun yıllar süren çatışma ortamının etkisi olabilir mi?

"Olaylar bitti, intiharlar başladı," yorumuna katılmıyorum. 1993 olayların en yoğun yaşandığı dönemdi, ama bizim araştırmamızda

o dönemde bile intiharların azımsanmayacak oranda olduğu ortaya çıktı. Üstelik erkekler şiddete daha çok maruz kalıyorlardı, neden erkekler intihar etmiyor da, kadınlar ediyor? Ortaya çıkan sonuç bize, bütün toplumun sorunlarından ziyade, belli bir grup kadının sorunu olduğunu gösteriyor. Ama tabii yanılıyor da olabilirim.

Ama 1993'te nicelik olarak bu kadar çok değil galiba?

İvme önemli bence. Bu çıkış bize 1993'ten beri artan belirli bir ivmeyi gösteriyor. Daha önce "kader" diye benimsenen değerlerin artık kabullenilmemeye başlanmasıyla ilgili. Bu iyi mi, kötü mü tartışılır. Sonuç itibarıyla belki kötü gibi görünüyor, ama bu bir çalkantı dönemi. Toplumda ciddi bir fay kırığı var ve bu durum bir süre daha sürecek. Çünkü toplumsal olaylar bir-iki günlük olmaz. Bu ivme yükselerek sürecek. O yüzden devletin acilen kadına yönelmesi gerekiyor. İlk basamak olarak, ev kızı-ev kadınına yönelmeli; ikinci olarak da kız çocukları eğitilmeli. Kalıcı ve doğru olan bu.

"Burada Ölüm Estetize Ediliyor"

İntiharlara yönelik önlemler konusunda halk en çok Batman Belediyesi'nin bir şeyler yapmasını umuyor ve bekliyor. Yüzde 70'lik oy tabanı olan HADEP'li Batman Belediyesi, bir yandan ilk kez yerel yönetimde olmanın acemiliklerini yaşarken, diğer yandan muhalif bir parti olmanın dezavantajları ile karşı karşıya. 20 yıllık çatışmalı sürecin üstüne inşa edilen yerel yönetim, "politik" ve "ulusal" yöntemlerde ısrar ediyor; insana yatırım yaptığını söylemekle birlikte, bireyin ve özellikle de kadının sorunlarından uzak kalıyor. Batman halkının açık desteğini arkasına almış olan belediye, henüz o güvene layık bir "insan kaynağı" politikası oluşturabilmiş değil. Örneğin son iki yılda tırmanışa geçen intiharlar konusunda HADEP'li belediyenin aleni bir kararlılık içinde olduğu gözlenmedi. İşte bütün bunları Batman Belediye Başkanı Danışmanı Av. Bengi Yıldız ile konuştuk:

Batman Belediyesi intiharların nedenlerini neye bağlıyor?

BENGİ YILDIZ: Başlangıç olarak kurumlar arasında intiharlara ilişkin koordinasyon eksikliğinden bahsetmek istiyorum. Devletin valilik aracılığıyla sıraladığı intihar nedenlerine, ilk önce biz de inandık. İlk dönemlerde, Batman'daki, bölgedeki problemlerden soyutlanmış bir intihar tespiti yapıldı. Olayın ciddiyetini kavrayamadığımız için, itiraf etmek gerekirse bu tespit biraz işimize geldi. Belediye de, Batman'daki bütün kitle örgütleri de başlangıçta aynı yaklaşımı sergiledi. Çünkü intiharları anlamak ve çözüm üretmek, araştırma ve yoğun bir emek gerekiyordu. Fakat zamanla intiharların giderek boyut kazanması, soruna ciddi bir şekilde eğilme gere-

ği hissettirdi. Biz de belediye olarak ilk etapta bir rehabilitasyon merkezi projesi gündeme getirdik. Sorunları bu şekilde saptamanın doğru olduğunu düşündük. Ancak bu çalışma henüz proje bazında. Aralarında psikolog ve sosyologların da olduğu çeşitli uzmanlarla görüşüldü. Neler yapabileceğimizi anlamaya çalıştık, ama henüz somut bir şey yapmadık. Sadece belediye doktorunun bir çalışması var ve henüz bitmedi.

Bu çalışmada nelere ulaşıldı?

Mahallelere gidip tek tek görüşmeler yapıldı. Fakat daha çok kadınları Belediye'ye getirmek ve uzmanlarla tartıştırmak istiyoruz.

Sizce kapalı salon toplantılarıyla bu sorun halledilebilir mi?

Hayır ama başlangıç olarak bunu düşünüyoruz. Daha sonra periyodik olarak devam edebilir. Belki problemlerin çözümü yönünde bir şeyler bulabiliriz.

Sizce intihara bu kadar yoğun bir yönelişin nedeni nedir?

Batman'da çok ciddi boyutlarda bir köyden kente göç olgusu yaşanıyor. Bu göç olgusu, kentle ciddi bir uyum sorununu da beraberinde getiriyor. İkincisi, şimdiye kadar bölgede yaşanan bir savaş vardı ve bölge insanı –özellikle kadın ve kızlar– kendilerini ifade edebilmenin yolu ve yöntemi olarak bir çıkış yapabiliyordu.

Neydi o çıkış?

O dönem genç kızlar için kendilerini gerillada ifade edebilme yolu vardı. Kapalı bir toplum yapımız olduğu için, genç kızlar aileleri sıkıştırdığı zaman, kendisini ifade edebileceği bir yol olarak dağa çıkmayı görüyordu.

Bu sonuca nereden varıyorsunuz?

Batman'da kadınların gerillaya katılım düzeyinin yüksek olması bu yorumun en önemli nedeni. Diğer taraftan bunun tersinden de ala-

biliriz. Katılımların azalmasıyla beraber, intiharlar çoğaldı. Özellikle savaşın bitmesiyle beraber, intihar olaylarında ciddi bir artış var. Bu başka bir yöntem tutturamama, yeni bir çıkış sunamamanın getirmiş olduğu bir sonuç. Kadınlar, kızlar kendilerini demokratik mücadele içinde ifade edebilseydi, öyle bir ortam yaratılabilseydi, bunlar yaşanmazdı. Fakat bunu bulamıyorlar Batman'da.

Diğer taraftan bir bilim adamının şöyle bir tespiti var: Burası, 15-20 yıldır ölümün kutsandığı, estetize edildiği bir coğrafya. Yani insanlar ölümün o kadar korkulacak bir şey olmadığını düşünüyor. "Eğer bir çıkış yapamıyorsam aile içinde, toplum içinde kendimi ifade edemiyorsam, ben de böyle başkaldırırım," diye düşünüyorlar. Hakikaten de bu coğrafyada ölüm kutsandı ve estetize edildi.

Diğer bir boyut, cinsel özgürlük boyutu. Batman geçiş sürecindeki bir kent. İnsanlar belli şeyleri tanıyor, dünyayı izliyor ve özgürlüğü hayal ediyor. Fakat içinde bulunduğu toplumda o düşlediği şeylerin hepsinin yasak olduğunu görüyor. Özellikle bu bölge gençleri arasında kadın-erkek ilişkisi bugün bile yasak. Batman'da fazla bilinç düzeyi olmayan ama cinselliği de yaşamak isteyen genç kızlar da, daha çok kamu görevlileriyle böyle bir yakınlık ilişkisi içine giriyorlar. Ve daha sonra bunun sorumluluğunu kaldıramıyorlar.

Sizin bilgilerinize göre, kamu görevlileriyle ilişki yaygın mı?

Özellikle liselerde yaygın olduğu bir gerçek. Hatta Batmanlı genç kızların kamu görevlileri tarafından biraz da bilinçli seçildiği de tarafımızdan biliniyor. Somut olarak intihar edenler arasında böyle genç kızlar var. İntihar etmese bile, bu tür ilişkilerden çocuğu olan insanlar da var. İlk önce imam nikâhı kıyılıyor. Belirli bir süre sonra söz konusu kamu görevlileri bölgeden ayrılınca, bu genç kadınları burada bırakıp gidiyorlar.

Önemli bir husus da erkek egemen toplum yapımız. Bizim toplumumuzda erkeklerin kendisini ifade etmesi çok kolay. Fakat kadınların böyle bir şansı yok. Özellikle lise çağındaki gençler çok ciddi bir bocalama içinde.

Bu gençlere kendilerini ifade edebilecekleri, alternatif yerler açmak gibi bir projeniz var mı, rehabilitasyon merkezi dışında?

Şu anda yeni kurulan Bahar Kültür Merkezi'nin belli bir boşluğu doldurabileceğini düşünüyoruz. Kültür Merkezi belediyeden bağımsız da olsa, aynı siyasal anlayışı savunan insanların kurduğu bir yer. Bahar Kültür Merkezi'nin özellikle genç kızları sosyal açıdan geliştirebilecek bir ortam sunabileceğini düşünüyoruz. Bu tür kurumların artırılması lazım.

Sizin bu konulara yatırım yapacak maddi kaynağınız var mı? Mesela bir sinema salonu...

Aslında Belediyeler Yasası, belediyeye birçok görev yüklüyor. Bu görevler, 60-70 bent halinde sayılıyor, ancak pratik hayata baktığımızda bunlara ilişkin ne bir kaynak ayırabiliyoruz, ne de bir fon oluşturabiliyoruz. Belediyemize İller Bankası'ndan gelen paranın miktarı belli. O da işçi ile memurların maaşına ancak yetiyor, çoğu zaman yetmediği de oluyor.

Fakat bütün bu olumsuzluklara rağmen, biz bu alanda belli faaliyetler içine girmek zorundayız. Böyle bir projeyi bu yılki programımıza koyduk. Örneğin bir kültür kompleksi açmayı planlıyoruz. Ve bunun için yurtdışından kaynak temin etmeye çalışıyoruz. Belediyelere yardım sunan çeşitli bakanlıklara bağlı fonlar olmasına rağmen, sıra HADEP belediyelerine geldiğinde bütün yollar kapanıyor, hatta dış kaynaklı kredi temini konusunda bile güçlükler çıkarılıyor. Fakat yine de biz halkla iç içe olan bir anlayışa sahip olduğumuz için, bu sorunu çözmemiz gerektiğini düşünüyoruz.

Batman Valiliği'nin intiharlara ilişkin birtakım faaliyetleri olduğu söyleniyor. Örneğin ÇATOM'ları yaygınlaştırarak intiharların önüne geçilebileceği düşünülüyor. Siz ne düşünüyorsunuz bu konuda?

ÇATOM'lar çok sınırlı yapılar. Ayrıca, Valilik Batman'daki --başta Belediye olmak üzere– diğer kitle örgütleriyle kopuk bir ilişki içerisinde olduğu için bunun başarılı olacağını sanmıyorum. Yani kadınların topluma kazandırılması ve kendi kendilerine yetebilecekleri alanların yaratılması için, Batman'daki bütün birimlerin birbiriyle ilişkili olması gerekiyor. En başta, bu kurumlara toplumun güven duyması lazım. Resmi kurum olduğu zaman insanlarımızın büyük bir kesimi kendini uzak görüyor. Dolayısıyla bize bile sorunla-

rını açmakta zorlanan bir sosyal yapının gidip resmi kurumlarda kendini ifade edeceğini düşünmek, sadece bir resmi görüş olabilir. Zaten bu resmi görüş de, Batman'daki intihar olaylarını yadsıyan, inkâr eden, çok doğal bir süreçmiş gibi gören bir görüş. Mutat bir olay olarak bakıyorlar. Ama şu bir gerçek: Batman'daki intihar olayları bölgeye uygulanan özel politikanın bir sonucudur.

Hangi özel politikaları kastediyorsunuz?

Bu toplumun tamamı intihara yatkın bir toplum. Bir toplumun dilini, tarihini, kültürünü inkâr eden bir anlayış, zaten o toplumu sosyal açıdan intihar eşiğine getirmiş demektir. Dolayısıyla kopuş en zayıf halkada gerçekleşiyor. Şu anda bizim toplumumuzun en zayıf halkası, aile içinde baskı gören, eğitimsiz kadınlar. Ama Batman'da toplumun neredeyse tamamı intihara eğilimlidir, her birey intihar edebilecek bir yapıdadır. Ya başka alanlarda direnecek ya da bir çıkış arayacak. O çıkış ise, kimine göre intihar oluyor. Ve sistem ne yazık ki, hâlâ çözüm üretmemekte ısrar ediyor.

Batman'da intiharların yaygın olduğu kamuoyu tarafından öğrenildiğinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Batman Müftülüğü aracılığıyla yürüttüğü birtakım çalışmalar oldu. Batman, din öğesinin önemsendiği bir kent. Siz bu çalışmayı nasıl yorumluyorsunuz, sizce işe yaradı mı?

Evet, Batman dinin epey önemsendiği bir yer. Muhafazakârlıkla başkaldırının iç içe olduğu bir kent. Fakat din olgusundan hareket edenler, Batman'ın bir taraftan dindarlığını öne sürerlerken, yine aynı açıklama içerisinde dinsizlik unsuru ile ilgili de açıklama yapıyorlar. İnsanların inançsız olduklarından dolayı intihar ettiğini öne sürüyorlar. Muazzam bir çelişki. Halbuki intihar edenlerin büyük bir kesimi inançlı ailelerin çocukları. Zaten baskının temelinde de o var.

Vaazlar ise, kesinlikle işe yaramayacak. Yarasaydı, herhalde intiharın en az yaşandığı yerin Batman ya da genel olarak Güneydoğu olması gerekirdi. Çünkü dinin Türkiye açısından en yoğun yaşandığı bölge, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir. Ama çelişkiye bakın ki, intiharların en yoğun yaşandığı bölge de yine Güneydoğu Anadolu Bölgesi.

İntihar vakaları, Batman'dan sonra en çok Adıyaman'da yaşanıyor. Adıyaman, şeyhlik kurumunun en yaygın olduğu illerden biri. Yani dinsel inançlar intiharı engellemiyor, tam tersine teşvik ediyor. Çünkü burada din insanların önünü açmıyor, tam tersine baskının aracı haline geliyor.

Batman'ın ikili bir yapısı da vardır, bir taraftan çok lüks bir yaşam sürdürülürken, diğer taraftan sefalet diz boyu yaşanır. Böyle çelişkilerin de yaşandığı bir yerde, muhafazakârca yaklaşımın pek işe yarayacağını sanmıyorum. Neticede insanlar bir taraftan anne-baba baskısı yaşarken, diğer taraftan dünyanın en ucundaki gelişmeden haberdar olabiliyor. O yüzden daha bilimsel yöntemlerle çözümlerin getirilmesi lazım.

"Batman Bir Bataklık Değil"

İntiharların önce yerel, ardından uluslararası ve ulusal medyaya yansımasının ve Batman'ın Türkiye'nin "intihar başkenti" ilan edilmesinin ardından Vali İsa Parlak konuyu Başbakanlığa bildirdi. Vali'nin çağrısı üzerine, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'ndan bir ekip intiharları yerinde incelemek için şehre geldi. Ve bu kitapta ayrıntılarıyla yer alan raporunu oluşturdu. Ardından yine Valiliğin girişimleriyle Diyanet İşleri Başkanlığı, kente bir uzman heyet gönderdi. Camilerde vaazlarla sonuçlanan bu çalışmayı, Batman Valiliği'nin intiharlarla ilgili konuşma yasağı koyması izledi. Başta Batman Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü yetkilileri olmak üzere, resmi kurumların "intihar" kelimesi geçen açıklamalar yapmasını yasaklayan Valilik, yerel medyadan da konunun haberleştirilmemesini "rica etti". İntihar olaylarını Güneydoğu'daki yaşamın "sıradan ayrıntıları" olarak gören ve kamuoyunun konuya ilgisinden rahatsızlığını açıkça dile getiren Batman Valisi İsa Parlak sorularımızı şöyle yanıtladı:

Batman'daki intiharlar dünya ortalamasının üstüne çıkınca, birtakım girişimleriniz oldu sanırım?

İSA PARLAK: Öncelikle şunu söyleyeyim, Batman'daki intiharlar dünya ortalamasının üzerinde değil. Kentimizde yaşanan intiharların enteresan olan tek yanı, kadın intiharlarının erkek intiharlarından daha fazla oluşu. O nedenle "Batman'da kadın intiharları" olarak gündeme geldi. Ama genel toplama baktığımızda, dünya ortalamasının altında bir rakam.

Sizin bu konuya ilişkin çalışmalarınız neler? Anladığım kadarıyla, çok da gündeme gelmesini istemiyorsunuz...

Evet çok gündeme gelmesini istemiyoruz. Niye gündeme gelmesini istemiyoruz? İntihar eden veya intihara teşebbüs edenlerin kendileri ve aileleri yapılan yayınlardan son derece rahatsızlık duydu. Benim endişem, intihar etmenin bir moda haline gelmesi. Bir ara İstanbul'da Boğaz Köprüsü'nden her gün birinin kendisini atması gibi bir sonuca yol açmasından endişe ediyorum. Diğer endişem de şu: Bu konuyla uzman olmayanlar ilgilenmemeli. Kendisine gazeteciyim diyen herkes, eline bir mikrofon alıp, intihar etmiş bir kızcağızın annesiyle konuşuyor. Bu annede nasıl bir psikolojik etki uyandırır kimse bunu düşünmüyor. Bu konuda görüşlerine başvurduğumuz uzmanlar, bunun son derece tehlikeli olduğunu söylüyor. İnsanların daha fazla zarar görmesini engellemek için, çok gündeme gelmesinden yana değilim.

Ne tür çalışmalar yaptınız?

Boş durmuyoruz. Konuyu Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'na ben intikal ettirdim. Bir uzman ekip gelip çeşitli araştırmalar yaptı. Öte yandan Dicle Üniversitesi'yle temasa geçtik. Onların daha bilimsel bir araştırması halen sürüyor. Bunlar intiharların sebeplerinin neler olabileceğini ve hangi tedbirlerin alınması gerektiğini ortaya koyacak çalışmalar.

Ayrıca birtakım tedbirleri acilen uygulamaya koyduk. Sosyal Hizmetler il Müdürlüğü'nde dört psikolog görevlendirdik. Bu uzmanlar, Halk Eğitim Merkezleri'ndeki ve Çok Amaçlı Toplum Merkezleri'ndeki (ÇATOM) kızlarımızla ilgileniyor. Ve bu genç kızlardan ailelere ulaşmaya çalışıyorlar. Biz işe biraz iyi yönden yaklaşmaya çalışıyoruz.

Peki bu uzmanlara ilgi var mı? Genç kızlar gidip sorunlarını anlatıyorlar mı?

Tabii, arkadaşlar son derece faydalı olduğunu söylüyor. İntihar sebeplerinin büyük kısmı sosyolojik ve psikolojik. O nedenle bizim kadınları sosyalleştirmemiz lazım. Onun için Halk Eğitim Merkez-

leri'ne, ÇATOM'lara ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü bünyesindeki kurslara ağırlık verdik. Bu çalışmalar önceden de vardı, ama biraz daha önem vererek kapsamını genişletip, yaygınlaştırmayı planlıyoruz.

Ne tür eğitimler veriliyor buralarda?

Halıcılık, okuma-yazma, kilimcilik, ebru çalışması, kuaförlük, kumaş boyama gibi kurslar var.

Talep nasıl?

Bütün kurslarımız dolup taşıyor. Hafta sonları da okuma-yazma kurslarımız var. Buralara gelen kızlar, ortama çok çabuk intibak ediyorlar ve bizim düşündüğümüz yönde, yani çağın gerektirdiği toplumsal insan olma yönünde çok büyük mesafe alıyorlar. Kursların bu açıdan son derece faydalı ve başarılı olduğunu düşünüyorum. Oraya gelen kız, eminim ki probleminin yüzde 60-70'ini aşıyor. Bir kere oraya gelmiş olmak bile başlı başına bir sosyalleşmenin sonucu. O nedenle ben arkadaşlarımdan, ulaşamadıklarımıza ulaşmalarını istiyorum.

Gençlerin, özellikle genç kızların bölgede uzun yıllar yaşanan çatışmalı ortamdan etkilendiklerine ilişkin iddialara ilişkin görüşünüz nedir?

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, kesin olmamakla birlikte, 35 farklı intihar nedeni olabileceğini belirtti. Dolayısıyla herhangi bir intihar vakasının arkasında bir olay aramak bence son derece yanlış. Her şeyden önce, intihar edecek kişinin mutlaka bir psikolojik rahatsızlığı vardır. Burada herkesin ekonomik problemi var, ailevi problemi var, törelerden kaynaklanan problemleri var. Ama bu problemler herkesi intihar ettirmiyor. Çünkü herkesin psikolojisi intihara müsait değil. Dolayısıyla mutlaka bir psikolojik altyapının olması lazım.

İkincisi, Batman'daki intihar vakalarını belli bir eğri çizecek, trend oluşturacak şekilde bir olaya dayandırmak mümkün değil. Bu mümkün olmayınca, tek bir olaya indirgemek de mümkün olmuyor. Tek tek incelediğimizde; birinde namus meselesinin, diğe-

rinde akşam evdeki çocuklarına bir lokma yemek hazırlayamamanın tetikleyici sebep olduğunu söyleyebiliriz, ama genelleme yapamayız.

"Bu gençler daha önce dağa çıkıyorlardı, şimdi çıkamıyorlar" iddiasına ne diyorsunuz?

İnsanlarda terörden kaynaklanan bir psikolojik bozukluk olması çok doğal. Buradaki insanlar da bu yoğun terör ortamından etkilenmişlerdir. Ancak bu tespiti yapan, son derece yanlış yapıyor. Terörden en çok etkilenenler kadınlar değil, erkekler. Dağa çıkan da erkekler, şehir ortasında öldürülenler de erkekler, şehir içinde o cinayetleri görenlerin çoğu da erkekler. Dolayısıyla eğer erkek sayısı kadın sayısından fazla olsaydı, belki dediğinizi daha ciddi olarak düşünebilirdik. Kadınların terör illetine erkekler kadar maruz kaldıklarını da zannetmiyorum.

Bir de burada çalışan kamu görevlilerine ilişkin bir suçlama yapıldı, ne diyeceksiniz?

Bunlar olayı çarpıcı hale getirmek için verilen haberler. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun 35 önermesinden sadece birisi, kamu görevlileriyle ilişki sonucu intiharların yaşandığı. Ama bunu ispatlamak da mümkün değil. Kamu görevlileriyle bir münasebetten sonra bir intihar gündeme gelmiş olabilir. Ama her toplumda karşı cinsler böyle ilişkiler kuruyorlar. Bir kadın ya da erkek bir ilişkiye girerken, herhalde önce mesleğine bakmıyordur. Bu kamu görevlisi de olabilir, çiftçi de, esnaf da, işadamı da. Ama bu da genelleştirilmemeli.

Çalışmalarınızı yürütürken sivil toplum örgütleriyle birlikte hareket etmeyi düşündünüz mü?

Sivil toplum örgütlerinin yoğun bir şekilde istekleri var. Fakat Batman'daki sivil toplum örgütlerinden ziyade, İstanbul ve Ankara'daki sivil toplum örgütleri daha çok ilgi gösterdiler. İstanbul ve Ankara'dakiler doğrudan maddi birtakım katkılarda bulundular. Mesela Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, burada bir tane toplum mer-

kezi yaptırıyor. İnşaatı büyük ölçüde bitti. Yine Türk Eğitim Vakfı bir miktar parasal destekte bulundu. Anadolu Kalkınma Vakfı'nın bir incelemesi oldu, onlar da konuya ilişkin bir çalışma içerisinde olacaklar. Netice olarak sivil toplum kuruluşlarının bu konudaki yardımlarına her zaman muhtacız. İhtiyaç olan ve ilgi duyan kurumlarla bu konuda işbirliği yapıyoruz.

ÇATOM'daki genç kızlarla görüşebilir miyiz?

İntihar konusuna girmeden görüşebilirsiniz. Batmanlı bundan rahatsız. Batmanlı her gün terörle, PKK'yla, Hizbullah'la, intiharlarla anılmaktan rahatsız. "Batman bataklığı" diye lanse edilmekten rahatsız. Çünkü artık Batman'da bir huzur ortamı sağlandı ve bu huzur ortamının temel dayanağı da güvenlik güçleri. Ondan da önemlisi, vatandaşın kendi sağduyusu. Vatandaş şu anda güvenlik ortamını, huzur ortamını yakalamış, elinden kaçmasından korkuyor. Bundan iki sene öncesine kadar yaşadıkları sıkıntıları tekrar yaşamak istemiyorlar. Kızlar da bu tür sorulardan rahatsız oluyor. Bu kızlar buraya geliyorlar, ama aileleri gönderirken biraz da bunları nazlı gönderiyorlar. O kızlar tabiri caizse bizim gözümüz gibi baktığımız kızlar. Çünkü onların başarısı, bir yerine on tane gelmesini sağlayacak.

"Politikleştik Ama Sosyalleşemedik"

Bütün Güneydoğu'da olduğu gibi Batman'da da en kitlesel parti durumunda olan HADEP, kent halkının çekim merkezi durumunda olmasına rağmen, intiharlar konusunda tam bir hayal kırıklığı yaratmış durumda. İntiharların medyaya yansımasından sonra HADEP'in yaptığı tek çalışma, kadın ve gençlik kolları çalışmasının devamı niteliğindeki ev toplantıları oldu. Partinin Kadın Kolları Başkanı intihar kurbanlarından sadece 12'sinin evine ziyaretler yaptı. Yapılan ziyaretlerden sonra edinilen bilgileri HADEP Genel Merkezi'ne ileten İl Örgütü, izlenimlerini raporlaştırma gereği bile duymadı. Üstelik parti yetkilileri, ellerinde "sarı-kırmızı-yeşil" renkli saç bağlarıyla ölen genç kızların varlığına rağmen, intihar edenler arasında HADEP tabanından hiç kimsenin olmadığı konusunda ısrarlı. İntiharları, "bir protesto bildirgesi" olarak yorumlayan HADEP'in öğretmen kökenli il başkanı Murat Ceylan ile bu bilgiler ışığında görüştük:

HADEP olarak kentinizde yaşanan intihar vakalarına yönelik neler yaptınız?

MURAT CEYLAN: Batman'la ilgili intiharlar gündemleşmeye başlayınca, biz de bir komisyon oluşturduk. Komisyonumuzun gerek intihar eden kişilerin yakınlarıyla, gerekse de intihar girişiminde bulunan kişilerle yapmış olduğu görüşmelerde edindiğimiz izlenim şu: İntihar edenlerin ve intihar girişiminde bulunanların yüzde 95'ini kadınlar oluşturuyor. 16-22 yaş grubundaki bekâr genç kızlar belirgin olarak öne çıkıyor. Sınıf karakterlerine baktığımızda köy-

den göç eden, ekonomik durumu iyi olmayan, eğitim düzeyi düşük insanlar olduğu görülüyor.

Nedenlerine gelince: Ailelerin ve kendilerinin bize ifade ettikleri, aslında olayın görünen ve gerçekler maskelenerek ifade edilen kısmı. Görüştüklerimizin birçoğu "Hiçbir nedeni yoktu, biz onunla çok iyi geçiniyorduk, herhangi bir problemi yoktu," gibi yanıtlar verdi.

Ama ailelere ilişkin araştırmalar yaptığımızda ortaya şu sonuç çıktı: Köyden kente zorunlu göç, kent yaşamına ayak uyduramama, doğru bir sosyalleşme sürecini yaşayamama ve eğitimsizlik. İki kültürün beraberinde getirdiği çatışma ekonomik sorunlarla birleşince, kadınların yaşamdan vazgeçme noktasına gelmesinde, yaşanan 15 yıllık çatışmanın da önemli bir etkisi var. Yani insanlar 15 yıl bilfiil savaş içinde yaşadı ve ekonomik-sosyal olarak yaşadıkları sorunları hep ikinci plana attı. Çünkü bu insanların birinci derdi o zaman yaşamdı, hayatta kalabilmeydi.

İntiharlar; tam da çatışmaların kesildiği ve yaşamın normalleşmeye başladığı bir süreçte başladı. Ve bu süreç, insanların kendi gerçekliğiyle bütün çıplaklığı ve sıcaklığıyla yüzleştiği bir süreç. Dün insanlar yaşadıklarını savaşla gerekçelendirebiliyordu. Ama şimdi koşullar değişti. Bize göre, bu konuda ciddi bir araştırma yapmak gerek. İşin ekonomik, sosyolojik, psikolojik ve eğitimsel boyutları var.

Peki neden Batman? Bu bölgede savaşı yaşayan tek il Batman değil.

İntiharlar bölgede de çok yaygın. Batman'ın dikkat çekici olması, intihar girişiminde bulunan ve intihar edenlerin büyük bölümünün kadın ve genç kızlar olması. Bir de çarpık sosyalleşme ve bunun getirdiği çarpık ilişkiler var.

Ne gibi çarpıklıklar?

Elimizde net olmamakla birlikte birtakım veriler var. Özellikle kafe vb. yerlerde kurulan duygusal ilişkiler, daha sonra çarpık bir hal alıyor. Bölgenin feodal yapısı, iki cins arasındaki duygusal ilişkilere yaklaşımdaki namus olgusu, gençlerin kendi yaşıtlarıyla ilişki kurmasını engelliyor. Ama bu güdü, insanın doğası gereği ihtiyaç

duyduğu bir şey. İnsanlar yakın çevreleriyle bu yönlü paylaşımlarda bulunabilme koşulları olmayınca, bunu dışarıda arıyor ve kafelere rağbet ediyor. Buraya gelip giden insanlar ise, daha çok memur diye nitelendirdiğimiz küçük burjuva sınıftan insanlar. Bu çevrelerle kurulan ilişkilerin çok sağlıklı olması da beklenemez. Çünkü bu ilişkilerde kadın bir meta olarak görülüyor yaygın olarak.

Diğer bir etken ise, insanların savaş dönemlerinde enerjilerini boşaltabilecekleri alanlar vardı. Yani bir sokak yürüyüşünde, bir çatışmada insanlar kendilerini deşarj edebiliyordu. Sisteme olan öfkelerini dile getirebiliyorlardı. Artık içlerinde biriktiriyorlar.

Şöyle deniyor: "Dağ eskiden bir alternatifti, şimdi böyle bir alternatif yok." Buna katılıyor musunuz?

Bir etken olabilir. İnsanlar yaşadığı sorunları çözebilme noktasında, çözümler geliştiremedikleri zaman, bunu yansıtırlar. Dağa giden insanların bir kısmının gidişinde bu etkili olmuştur. Ama dağa çıkan herkesin çıkış nedeni olarak bunu görmek doğru değil. Çünkü birçok insan siyasal talepleri olduğu için dağa çıktı. Ama yine de insanlar ekonomik sorunlarının çözümü noktasında birtakım beklentiler gerçekleşmeyince, bunların ortadan kaldırılmasına yönelik bireysel çabalar da sonuç vermeyince gidiyorlardı.

Ne tür çözüm önerileriniz var bu konuda? Kime ne tür görevler düşüyor?

Sorunun çok boyutlu olduğunu görmek gerekiyor. Bir kurumun tek başına çözüm gücü olacağına inanmıyorum. Yani biz özellikle gençlik ve kadın örgütlenmelerimize ağırlık veriyoruz. Onları yaşama katma konusunda çaba içerisindeyiz.

Vali, ÇATOM vb. kuruluşlarda yapılan çalışmaları yeterli görüyor. Siz nasıl bakıyorsunuz ÇATOM'lara?

ÇATOM intiharları önlemek için kurulmuş yapılar değil. MİT'in ifade ettiği bir gerçeklik üzerinden kurulan kurumlar. MİT "Kürt kadınına ulaşmak ve Türkçe'nin korunması" amacıyla ÇATOM fikrini ortaya atmıştı. Yani bölgemizde ÇATOM vb. kurumlar; asilimasyon, devşirme ve ıslah amaçlı kurulan kurumlar. İnsanları eğitme-

yi, bilinçlendirmeyi, çeşitli meslek alanlarında beceriler kazandırmayı hedefledikleri söylenemez. Ancak tümden bu tür kurumları reddeden bir tavır içerisinde de değiliz. Yine de politikayı biraz net görmek gerekiyor.

Çözüm boyutuna gelirsek, burada ekonomik-sosyal kalkınmayı esas alan ciddi projeler üretmek lazım. İş istihdamı yaratmak, eğitime öğretime ağırlık vermek lazım. Halk eğitimini geliştirmek lazım. Özellikle anne-babalara dönük, çocuklarına yaklaşım konusunda bir toplum bilinci yaratmaya dönük çalışmalar olması lazım. İnsanların sosyal-kültürel alanda faaliyette bulunabilecekleri alanlar yaratmak lazım. Bunun için TV programları yapılabilir, seminerler, paneller düzenlenebilir. 255 bin nüfuslu Batman'da bir sinema, tiyatro salonu yok. Gençliğin sportif faaliyetlerde bulunabileceği alanlar yok.

Bunu yerel yönetimin yapması gerekmiyor mu?

Sadece yerel yönetimler değil, devletin de yapması lazım. Bir İl Spor Müdürlüğümüz var mesela, görevi ne bilmiyoruz. Kültür Müdürlüğü'nün görevi ne? Belediyeler de bu noktada sorumludur, fakat belediyelerin içinde bulunduğu ekonomik koşullar ve faaliyetler konusundaki yetki sorunları da unutulmamalı. Birinci dereceden belediyenin görevleri değil bunlar. Ama belediyenin görevi olmalıdır, biz bunu talep ediyoruz. Hatta eğitim de yerel yönetimlere bağlanmalı. Avrupa'daki sistemi oturtmak gerekiyor. Bunun yanında gençliğin psikolojik sorunları noktasında hizmet verecek bir merkez oluşturulmalı.

İntiharlar, bölgenin çok politize olmuş yapısıyla tezat teşkil etmiyor mu? Bunu bu bölgede politika yapan biri olarak nasıl yorumluyorsunuz?

Halk bilinçlenme ve kendi üzerinde oynanan oyunları kavrama noktasında belirli bir siyasallaşma yaşamıştır. Ama şunu belirtmek gerekiyor: Kürtlerin toplumlarının evrimi süreciyle bağlantılı bir sosyalleşmeyi yaşadığı da söylenemez. Her ne kadar feodal yapı kısmen kırılmışsa da, feodal kültürün aşılması noktasında çok da büyük bir başarı olduğu söylenemez. Kürtlerin dilinin, kültürünün, tarihinin olduğu ve bu konudaki taleplerin meşru olduğu konusun-

da ulus bilincine ulaşıldı. Ama sosyalleşme çok farklı bir şey. Bu Türkiye açısından da böyle. Türkiye'de de çok doğru bir sosyalleşmenin olduğunu söylemek mümkün değil.

Ölmekten korkmayan bir halkın, kızının sokağa çıkmasını engellemesi bir çelişki değil mi?

Bir çelişki tabii. Bir baba ulusal mücadele adına kızını savaşmaya gönderebilirken, aynı baba kızının sokağa tek başına çıkmasını veya bir erkek arkadaşıyla dolaşmasını kabul edemiyor. Bu biraz da, bölgedeki sosyal yaşantıya egemen olan törelerin etkisi.

Bu yaklaşımların dinle ilgisi nedir?

Kürtlerin çok da dindar olduğu söylenemez. Ama 1980'lerden sonra bilinçli olarak burada dinsel geriliğin yaygınlaştırılmaya çalışıldığı bir gerçek. Köye gidin, orada apayrı bir din olgusu vardır. Karşınıza apayrı bir sosyal yaşam çıkar. Kızla erkek düğünde kol kola girer, halaylar çeker, evlerde bir araya gelir, oyunlar oynarlar. Ama şehirlerde daha farklı. Kadınla erkek düğünlerde, taziyelerde birbirinden ayrılır. 1980'den sonra uluslaşma sürecini engellemek, Türkiye'de sağ-sol dengesini oluşturabilmek amacıyla yaygınlaştırılan sağ politikanın ürünü bu. Bu politikalar çerçevesinde bölgede birçok tarikat kuruldu. Fethullah Gülen'in örgütlenmesini buradan başlatması ilginçtir. Hizbullah'ın ortaya çıkışı yine öyle. Yani siyasallaştırılan bir İslam gerçeği vardır bölgede. Örneğin 1980'den önce Batman'da sinema vardı, insanlar eşleriyle-çocuklarıyla sinemaya giderdi.

İntiharlara ilişkin sivil toplumun, partilerin ve kamunun el ele verdiği bir yapı Batman'da kurulabilir mi sizce? Siz böyle bir öneriyle karşılaştınız mı?

Proje bağlamında özellikle Belediye üzerinden, bir danışma merkezi oluşturma çalışmamız var. İntihar edenlerin tümünün psikolojik sorunları olduğunu söylemek mümkün değil, yani kaba anlamıyla bunlar akılsız insanlar değil. Bir anlık öfke olarak da açıklanamaz. İntiharlar, insanların yaşadıkları sorunlar karşısındaki çö-

zümsüzlüğün bir birikimi. O yüzden insanların yaşadığı sorunlara çözüm bulmak, toplumsal üretime katılımı sağlamak lazım.

ÇATOM'lara kursiyer olarak gelen insanların sayısı 40-50'yi geçmez. Oysa ekonomik, sosyal sorunlar içerisinde boğulan insan sayısı çok fazla. Batman'ın 256 binlik nüfusunun 125 binini köyden kente göç eden, kent yaşamına ayak uyduramayan, geçimini tütüncülük, tarım ve hayvancılıkla sağlayan, köylerine dönüş yapamayan, şehirlerde de iş imkânı bulamayan insanlar oluşturuyor. İntihar edenlerin içinde orta halli insan sayısı çok az.

Geniş bir kitleye hitap eden toplum eğitim merkezi kurmak gerekiyor. Toplumsal eğitimi sağlama noktasında TV, radyo yayınlarını geliştirmek lazım. Bununla bağlantılı olarak, gençliğin sosyal-kültürel faaliyetlerde bulunabileceği alanlar yaratmak lazım.

İntihar bir sonuçtur. Ve her intihar bir protesto bildirgesidir. Aileye, sisteme, topluma. Bir kişiye yönelik bir tepki değil bu. Bir insan ekonomik sorunlar nedeniyle intihar ediyorsa, bu biraz da düzene karşı bir protestodur.

Diyanet'in çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kimse "ben intihar ediyorum" diye bir yerleri aramaz. Ama toplumsal eğitim kurumlarından biri de, kabul edelim etmeyelim camidir. Dolayısıyla, camilerde bu yönlü aile reislerine yönelik İslami bakış açısıyla fetvalar verilmesi olumludur. En azından ailelerin çocuklarına yaklaşımındaki tavırlarını, yanlışlarını ortaya koyması, onlarla bire bir ilgili olması konusunda etkili olabilir.

HADEP'li olup da intiharı deneyen var mı?

Hiç rastlamadık. İntihar edenlerin büyük kısmı yoksul, partimizle ilişkileri olmayan kesimler, kendi halinde yaşayan, bugüne kadar hiçbir yerden destek almayan, yalnız bırakılan insanlar. Bu konuda hassas davranıyoruz. İntiharlar şimdilerde biraz durulduysa, bunda bizim çalışmalarımızın etkili olduğunu söyleyebilirim. Geride bıraktığımız üç-dört aylık süre içinde 1000'in üzerinde ev toplantıları yaptık ve bu toplantılara 50-60 genç kadının katılımı sağlandı.

GAP kapsamında oluşturulan Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM), Batmanlı kızlara da yeni iş olanakları sağlıyor. ÇATOM'un dikiş atölyesinde çalışan birçok kız, daha önce intihar girişiminde bulunmuş ya da bunu aklından geçirmiş.

18 yaşındaki Menife, üç yıldır ÇATOM'a devam ediyor. Sağlık ve ev ekonomisi eğitiminden sonra, şimdi dikiş eğitimi alıyor. Orta halli bir ailenin kızı Menife. Ve söylediğine göre hayatından memnun. İntihar etmeyi hiç aklından geçirmemiş. İntihar edenlerin "özel meseleleri" olduğu için intihar ettiği görüşünde. Yaşıtlarının yanlış ilişkiler sonucu intihar ettiğine canı gönülden inanıyor: "Bence gönül işlerinden intihar ettiler."

Ama aile baskısını da unutmuyor. "Benim ailem de bana baskı yapıyordu, ama Allaha şükür düzeldi. ÇATOM'a gelmeme izin vermiyorlardı, ama mücadele ettim ve kabul ettirdim," diye anlatıyor. İntiharı düşünenlere de mücadele etmeyi öneriyor Menife. Ona göre intihar etmek kolaycılığa kaçmak: "Ben de bunalıma giriyorum bazen. O zaman hemen hocalarıma koşuyorum."

ÇATOM'a geldiği için hakkında dedikodular çıktığını ve bu dedikoduların onu bunalttığını anlatırken, aslında kendisinin de o çözümsüzlüğü zaman zaman yaşadığını itiraf ediyor: "Ben de dertlerimi içime atıyordum. Hocam kafama takmamamı söyledi, bana uzun uzun anlattı, ben de onu dinledim, pişman olmadım. Açılınca rahatladım."

"Çünkü Problemler Çözümsüz"

17 yaşındaki Sariye Durmaz da yaklaşık üç yıldır ÇATOM'lu. Nakış, dikiş, sağlık eğitimi almış Menife gibi. Artık öğrendiklerini pa-

raya çevirebildiğini, para kazanabildiğini söylüyor. Yakın çevresinde intihar eden kimse olmamış, "Biz de gazetelerden öğrendik," diyor. Ona göre intiharların sebebi aile baskısı ve arkadaşsızlık. Batman'daki kızların güvenecek kimse bulamadıklarını ve bu yüzden intihar ettiklerini düşünüyor.

16 yaşındaki Aynur, ayda 200 milyon lira kazandığı için intihar düşüncesini bırakmış. Ailesine bakmanın, taksitle çeyiz alınanın, hayal kurmanın mutluluğunu yaşıyor.

Aysel ise sekiz gün süren bir açlık grevi yapmış. Kız Teknik Lisesi'nde okumak istiyormuş. Babası inatla reddetmiş. Çözümü ölümüne açlıkta bulmuş. Sekizinci gün babaannesi duruma el koymuş. Oysa babası, "Canın cehenneme. Ölümünle mi korkutacaksın beni?" demiş. Sonunda kazanan Aysel olmuş. İntiharı düşünmese de intihar edenlere hak veriyor. "Batmanlı kız gururludur," diyor. "İstediği hayatı seçemiyorsa ölümü seçiyor. Hak veriyorum, destekliyorum. Çünkü problemler çözümsüz." Aysel, Batmanlı kızların evden kaçıp kadınlığını kullanmayacak kadar gururlu olduğunu düşünüyor. "Ailesi desteklemiyorsa ne yapsın başka?"

Hacer, 16 yaşında. ÇATOM'daki atölyede sünnet kıyafeti dikiyor. Biriktirdiği parayla renkli televizyon alacağı günü sabırla bekliyor. İş bulmadan önce intiharı o kadar çok düşünmüş, kurmuş ki. Komşusu Fatma'yı rahmetle anıyor. Geçen yıl kendisini evin bodrumunda asmış. "Yeni evliydi. Üstüne kuma gelmişti. Çok gençti, çok mutsuzdu." Hacer, komşusunun ölümünden sonra intiharı daha sık düşünmeye başlamış. "Ailevi baskı, maddi sıkıntı... İnsan bunalıyor. Tek çare ölüm oluyor. Dışarı çıkamazsa, anne ve babasıyla konuşamazsa..." Hacer işsiz ve eve kapandığı günlerde televizyon olmadığına seviniyor. "İyi ki o hayatları seyretmedim, imrenmedim. Televizyonda örnek alınacak bir şey yok," diyor. Hacer, intihar isteğini geride bıraktı. Ama evlilik üstüne hiç hayal kurmamakta kararlı. Kendi işini kurmaktan başka düşüncesi yok.

Eşikten Dönen ÇATOM Öğretmeni

Batman'ın Site semtinde oturan ve dört yıldır ÇATOM'larda öğretmenlik yapan Şükran Öztürk ile Batman Valisi İsa Parlak'ın izniyle görüştük. "İntihar" sözcüğünün yasak olduğu bu söyleşide, genç öğretmen Şükran Öztürk kendi intihar girişimi deneyimini kolay-

lıkla anlattı. Verdiğimiz sözden ötürü, Öztürk'ün yaşadığı deneyimin ayrıntılarını aktarmadık. Öğretmenlerin bile intiharın eşiğine geldiği ÇATOM'larda, öğrencilerin hangi rehabilitasyon yöntemleriyle intihar fikrinden vazgeçtiği ise bizim için muamma olarak kaldı:

ÇATOM'da neler öğretiyorsunuz?

ŞÜKRAN ÖZTÜRK: ÇATOM'da üç amacımız var. Gelir getirici programlar, sağlık programları ve sosyal programlar. Programlarımız, 14 yaş ve üstü genç kız ve kadınlara yönelik. Programlarımızın tamamı, kırsal kesimi kalkındırma amacını taşıyor. Başlangıç olarak okuma-yazma bilmeyenlere okuma-yazma öğretiyoruz. Daha sonra da istedikleri programlara devam ediyorlar. Benim sorumlusu olduğum ÇATOM'da 11 programımız var, öte yandan poliklinik hizmetleri de veriyoruz. Yaygın olarak; biçki, dikiş, makine nakışları, el sanatları, oltu taşı, kilim, sağlık eğitimi, anne eğitimi, çocuk bakımı kurslarımız ilgi görüyor. Şu anda Batman'daki ÇATOM'lara 220 öğrenci devam ediyor. Eğitimini tamamlayan kursiyerlerimizi dikiş atölyelerinde, yani üretimin içinde değerlendiriyoruz. Çok yoksul genç kızlarımıza evlerde iş buluyoruz. Örneğin geçtiğimiz günlerde, çok yoksul olan 15 kadına evlerde temizlik işi ayarladık. Böylece hem bir gelirleri oluyor, hem de kendilerine olan güvenleri artıyor. ÇATOM'un olduğu 9 mahallede hiç intihar vakası olmadı.

Yani ÇATOM'larda intiharı düşünen insanlar hiç olmadı mı size göre?

Oldu tabii, hem de çok. Ailesine sinirlenenler, arkadaşları gibi giyinemeyenler, sevgilisiyle sorun yaşayanlar çok oldu ve hepsi de intihara eğilimliydi. Ancak biz onları bunun doğru olmadığına ikna ettik. Bu genç kızları, her şeyin çalışmaktan ve çaba göstermekten geçtiğine inandırdık.

Ne tür sorunlar yaşıyorlardı?

Ailesinin istediği bir şeyi almaması, dışarı çıkmasına izin vermemesi, çıktığı zaman takip ettirmesi, yani kısaca kızlarına güvenme-

mesiydi esas sorunları. Batman'da genç kızlar istediği gibi giyinemiyor, gezip dolaşamıyor. Herkesin farklı sorunları vardı. Ben bile düşündüm intihar etmeyi. (Öğretmen Şükran Hanım, bir süre önce intiharın eşiğinden döndüğünü teybimizi kapattırarak anlattı. Son anda bir psikolog arkadaşını arayarak, intihar etmekten vazgeçmiş.)

Bu bölgede yaşanan şiddet ortamının etkisi nedir sizce?

Bunun bir etkisinin olduğunu düşünmüyorum. Ben 4 yıldır ÇATOM'da çalışıyorum ve bunun terörle ilgisi olduğunu sanmıyorum. İntihara eğilimli öğrencilerimiz, sorunlarını bizlerle paylaşınca bu düşüncelerinden vazgeçtiler, ama bence intihar edenler yani artık hayatta olamayanların konuşacak kimseleri yoktu.

"Dört Duvara İsyan"

Batman'da son yıllardaki intiharlara yönelik en derli toplu araştırmayı yapan Batman Barosu Başkanı Av. Sabih Ataç, atadan dededen Batmanlı. Ataç'a göre, göçler nedeniyle varoşlarda büyüyen Batman, ekonomik ve sosyal çelişkilerin altında ezilen bir kent. Batman'ın köylülükten ve geleneklerden bir türlü kopamadığını söyleyen Ataç, buna rağmen modern dünyanın sunduğu bütün gerçeklerin televizyon ekranlarından her kesimin evine girdiğini anımsattı. Gazete ve televizyonlarda, tanık oldukları özgür kadın yaşamlarını kendi hayatlarında da pratiğe döken kadınların, ilk defa bireyselliği talep ettiklerini, ancak bu gerçekleşmeyince yaşanan kişilik parçalanmalarının intiharla sonuçlandığını belirtti.

Erkeklerin sıkıntılarını kahve köşelerinde ya da diğer alanlarda giderdiğini, ancak kadınların "dört duvar" arasında kaldığını söyleyen Ataç'a göre, intihar vakalarının birçoğunun varoşlarda yaşanmasının nedeni de bu.

İki yıl öncesine kadar bu gençlerin ailelerinin farklı inançlara, farklı siyasi tercihlere angaje olduğunu anlatan Av. Ataç, bu ailelerden kiminin şeriatı, kiminin de Kürdistan'ı kurma hayalleriyle yaşadığını söyledi. Ancak bu hayallerin hiçbirinin gerçekleşmediğini hatırlatan Ataç, bu tip ailelerin hâlâ yaşadıkları sorunları resmi makamlar yerine, kendilerine yakın buldukları örgütlere giderek çözmeye çalıştıklarını belirtti. Çatışma yıllarında ertelenen özel hayatların bugün yaşanmak istendiğini, "barış" ortamının beklenen refahı sağlayamadığını, yaşananın çifte hayalkırıklığı olduğunu öne süren Ataç, değişmeyen geleneklerin genç kızlara yönelik "Ya benim istediğim gibi yaşarsın, ya da Batman'ı terk eder-

sin" şeklinde bir tehdide dönüştüğünün altını çizdi. Bu yüzden de, Batman'da intiharı başaramayanların Siirt gibi komşu illere gidip intihar ettiğini anımsattı.

Varoşlara yerleşen köy çocuklarının, şehrin acımasız koşullarıyla tanıştığını ve değişime kapalı ailesiyle kültür çatışması yaşadığını dile getiren Ataç, başkaldırının baskı altındaki kız çocuklarını isyanın eşiğine getirdiğini söylerken ilginç de bir saptama yaptı. Bütün evlerde istisnasız baba baskısı olduğunu söyleyen Ataç, yaşananın "dört duvar arasında sıkışıp kalan yaşama bir başkaldırı" olduğu konusunda ısrarlı. Bazı genç kızların aradığı özgürlüğü evliliğe sığınarak bulmaya çalıştığını, ama bunların büyük kısmının da ekonomik sorunlar nedeniyle özgür olamadığını belirten Ataç, bu genç kız ve kadınlar için özgürlüğün bir türlü dış kapıdan içeri giremediğini vurguladı. Evlenmeyi tercih edenlerin, yeni gittikleri evin sahibi değil, hizmetçisi olduklarını anlattı.

Astsubay ve polislerle gezen, bekâretini yitiren ve sahiplenilmeyen ortaokul mezunu kızların varlığını da kabul eden Ataç, bürosuna gelip ağlayan bir kadının, birlikte olduğu polisin resmi nikâh yapmadığını ve kadının ailesine de dönemediğine dair yaşanmış bir örnek verdi. Batman Barosu Başkanı Av. Sabih Ataç, kentteki intiharlara ilişkin sorularımızı şöyle yanıtladı:

Yaptığınız araştırmada ne tür sonuçlara ulaştınız? Kentinizde genç kız ve kadınların yaygın olarak intihara yönelmesinin nedenleri neler?

SABİH ATAÇ: Tek neden olsa çok rahat söylerim. Birçok neden var. Onun için doğru tahliller yapmakta yarar var. Son intihar olaylarının gerçekleştiği aileler, Batman'a belli bir süre önce göç etmiş aileler. Batman'ın tarihinde iki tür göç yaşandı. 1985 öncesi yaşanan ekonomik sebepli göç, bir de 1985 sonrası zorunlu göç. Ekonomik nedenlerle göç edenler, Batman'a isteyerek geldiler ve buraya adapte olma fikrine hazırdılar. Gelirlerken çeşitli zorluklar da yaşasalar, kenttekilerle beraber yaşama iradesi içinde olduklarından, hem onlardan aldılar, hem de kendilerinden verdiler. Ve bir müddet sonra uyum sağlandı.

Ama 1985'ten sonra gelenler, isteyerek gelmediler. Üstelik gelirlerken çok zor ekonomik koşullarla geldiler. Şehrin kenar mahal-

lelerine yerleştiler ve akrabalar birbirlerini buldu. Akrabaların birbirlerini bulması, eski yaşamlarının olduğu gibi devam etmesi sonucunu doğurdu. Eski kültürlerini, değerlerini olduğu gibi taşıdılar ve buradaki yaşamı içlerine sindiremediler. Kent yaşamına uyumlu olmaya hazır değillerdi, ayrıca böyle bir arzuları da yoktu. Bu ciddi bir çatışma doğurdu. Belirginleşen bu farklılık, toplumun diğer kesimleriyle bu aileler arasında da uçurumların doğmasına sebep oldu. Ancak erkekler bundan daha az mağdur oldular. Çünkü erkek istese de, istemese de hayatın içinde, sokakta diğer insanlarla beraber. Ama bu yaşam kadın için çok zordu, nihayet sonuçları da acı oldu. Çünkü kadın sürekli evinde, mahallesinde ve hep aynı çevrede. Daha ileriye gidebilme, bu sınırları kırma çok istisnai durumlarda yaşanır oldu. Kadın olduğu gibi, o kapalı hayatla baş başa yaşadı. Bütün bu verilerin yanı sıra, bir de inkâr edilemez bir teknolojik ilerleme var. O teknolojik ilerleme, kadınların dışarıda fiilen yaşayamadığı sirkülasyonu, evlerinin içine taşıdı. Burada herkesin evinde başta Medya TV olmak üzere, bütün TV kanalları izleniyor. Ve o TV kanallarında, yaşanamayan özgürlüklerin var olduğuna dair izler görülüyor. Bu en önemli neden bence.

İkinci önemli nokta da, bu insanların inançları ve siyasal düşünceleri. Kimi zaman inancı siyasal düşünceye, kimi zaman da siyasal düşünceyi inanca dönüştürdü buradaki insanlar. Ve bu inançların gelecekte vaat ettikleri o güzellik hiç gerçekleşmedi. O vaatlerin yaşam bulmaması ise, insanların yeni bir çatışma içine girmelerine neden oldu. Bu çatışmalardan, altyapısı sağlam olan insanlar sağlıklı bir geçiş yaparak sonuçlar çıkarabildi. Ama biz burada çok sert, çok kanlı, çok çatışmalı bir ortam yaşadık. Ve o ortam birden bıçakla kesilmiş gibi durdu. Çatışırken insanların inançları vardı ve o inançların gerçekleşmesi için bir duruş gerekiyordu. Ama o duruşlar da, hayalleri gerçekleştirmeyince, tek tek bireylerde ve tabii ki toplumda bir bunalım hali başladı.

Kadınlar bunları gördüler. Evde hep bir otorite vardı kadınlar için, ama çatışma yıllarında o otorite evdeki yaşamları ertelemişti. Şimdi ise, baba dışarıda özgürlüğü savunsa da, kendisi ve oğlu için savunuyor. Kızlara özgürlük tanımıyoruz, böyle bir özelliğimiz, böyle bir kültürümüz yok bizim. Ve ne yapıyor genç kızlar, kendisine tanınmayan özgürlüğe kavuşmak için, o otoriteden kurtulmanın yollarını arıyor. Otoriteden kurtulmanın yolları eskiden vardı,

görüştüğümüz bir genç kız, "Geçmişte olsaydı dağa giderdim, bugün o da yok," diyerek, geçmişe duyduğu özlemi çekinmeden anlatmıştı. Çatışma yılları buranın özgür yıllarıydı. Yani geçmişte tepkilerini dağa çıkarak gösterebiliyorlardı, şimdi o yol tıkandı ve bunalıma girdi gençler, özellikle genç kızlar. Geriye bu genç kızlar için tek yol kalıyor: Evlenmek.

Sizce aileler de artık kızlarının dağa gidemeyeceğinin bilinciyle daha baskıcı olmayı tercih ediyor olabilir mi?

Olabilir. Aileler de, "Eskiden yapsaydım dağa giderdi, şimdi daha rahatım," diye düşünüyorlardır. Bunları hep beraber değerlendirmek gerekiyor. Dediğim gibi dağa çıkabilecek kadar isyanın eşiğinde olan bu genç kızlara tek çıkar yol kalıyor: Evlenerek kurtulmak. Çözümü evlilikte buluyorlar. Ama Batman'da evlilikler de farklı yaşanıyor. Burada evlilikler, çok büyük oranda görücü usulüyle gerçekleşiyor hâlâ. Evleneceğiniz insanla görüşme, konuşma, buluşma olanağınız yok. Genç kızın sadece kendisini istemeye gelenler arasında "yazı-tura" gibi tercih yapma hakkı var. Yani otoriteleri yıkıp özgürlük için evlenme düşünde olan genç kız, bu düşü belki de hayatında ilk kez gördüğü biriyle gerçekleştirme dışında başka bir şansa sahip değil. Evlilikler doğal olarak aynı ekonomik, sosyal ve kültürel çevreler arasında gerçekleşiyor. Daha önce, anne-baba-ağabey-amca ile çatışan genç kız, artık genç kadın kimliğiyle bu kez koca-kaynana-kayınpeder ve görümcelerle çatışmaya başlıyor. Ve evin hizmetçisi olma dışında başka bir konumu olamıyor. Yani özgürlük isterken, bu sefer başka bir ağanın kölesi oluyor.

Mutlu olmak için evlenmeyi tercih ediyor genç kız, âşık olmak, eşinin elinden tutmak, gezmek için. Ama Batman'da bunların hiçbirini yaşama şansı tanınmıyor. Çünkü iki odalı bir eve gelin gidiyor. Ve kimbilir belki de kocasıyla yatarken bile yanında başkaları oluyor. Bu genç kızların hiçbirinin ekonomik özgürlüğü yok. Üstüne üstlük, "beyaz atlı prens" sandıkları kocaları da ya çok cüzi bir gelire sahipler ya da işsizler. Bunların hepsi bir bunalım, parçalanmışlık, bölünmüş kişilikler getiriyor. Ve genç kız-kadın bu çok farklı kişilikleri bünyesinde uyumlu yaşatamadığında, ölüm noktası çok da uzak olmuyor.

Batman'dan kurtulma gibi istekler var mı?

Bu istek daha çok erkekler için var. Bu yüzden erkek intihar oranları daha az. Erkekler çalışma bahanesiyle metropollere gidebiliyor ve orada deşarj olabiliyor. Ama bu şans kadınlar için hiç yok.

Kadınların Batman'dan kurtulmak için kamu kesiminde çalışan memurlarla ve özellikle polis-askerlerle ilişkiye girdikleri iddiası ise çok doğru çıkmadı. Biz bütün ölümlerin otopsi raporlarını inceledik. Bekâr olup da bakire olmayan iki vakaya rastladık. Bunlardan bir tanesi, küçükken düşme sonucu bekâretini yitiren bir genç kızdı. Yıllarca bakire olmamanın ezikliğiyle yaşamış ve evlenme yaşına gelince bunu kaldıramayıp intihar etmişti. Diğeri de, ilişki sonucu bakireliğini yitirmiş. Babasıyla bu konuda tartışmış ve intihar etmişti. Otopside bakire olmadığı görüldü. Ama bu vakanın da polis ya da askerlerle gerçekleştirildiğine kanıt yok, sadece iddialar var. Bizim çalışmalarımız bunu doğrulamadı.

Ancak intihara teşebbüs eden ve halen hayatta olanlarla ilgili böyle iddialar daha doğru. Onlar da kendi rızalarıyla polis ya da askerlerle birlikte olduklarını ve buna zorlanmadıklarını söylüyorlar. Âşık olduklarını anlatıyorlar. Yani basına yansıyan iddialar çok da doğru değil. Ben bu tür durumların Batman'a özel değil, Türkiye'nin her yerinde görülebileceğini düşünüyorum.

İntihar vakaları basına yansıyınca Batman'da nasıl bir etki uyandırdı?

Çok olumsuz bir etki yarattı. Bence basın bu konuda çok sorumlu davranmadı. İşin reklamıyla, satışıyla, pazarıyla uğraştı. İnsan unsurunu ihmal etti. Ve basın olayla böyle ilgilendiği sürece, her gün yeni intiharlar olmaya başladı. Medya kendi trendini yükseltmek için kullandı ölümleri. Son zamanlarda biz Batmanlılar olarak bunu fark ettik ve mümkün mertebe bilimsel bir tartışmanın yapılmadığı bir basına yansıtmanın sağlıklı olmadığına kanaat getirdik. Medyayla görüşmemeye çalıştık. Çünkü çıkan her haber, intihara yakın ve yatkın olan insanımızı özendirdi. Hayatlarına son vererek iz bırakmak istedi kimileri. Bunun nedenini bizden daha sağlıklı olarak, psikologlar ve sosyologlar söyleyecektir. Ancak intihara zaten hazır olan insanlar, bu haberler aracılığıyla son mesajı vermek istediler. Ve medya bunun vebalinin altında kaldı.

İntihar etme yöntemlerinde bir belirginlik var mı?

Belirgin yöntem asıdır, yani kendisini asarak hayatına son vermedir. Ancak ateşli silah kullanımı da çok yaygın. Bu iki yöntem, intihar etme kararlılığında olanların kullandığı yöntemler. Bunlardan kurtuluş hemen hemen hiç olmadı. Ancak ilaçla intihara teşebbüs edildiğinde, büyük çoğunluğunun kurtulduğunu fark ettik. İlaçla intihar girişimi, daha çok topluma ya da otoriteye yönelik bir ihtar, bir mesaj. Ancak gözden kaçırılmaması gereken önemli bir nokta var: İlaç içip intihar girişiminde bulunan ve halen hayatta olanların büyük kısmı, hâlâ potansiyel intihar eğilimi taşıyor. Nitekim öyle vakalar da görüldü. Birkaç kez ilaç içerek mesaj vermeye çalışanların, daha sonra kararlı bir şekilde kendilerini astıklarını da tespit ettik. Anlaşılan mesajları yerini bulmamıştı. Biz bundan şu sonucu çıkardık: İlaç yöntemini kullanan insanlara mutlaka el uzatılması, yardım edilmesi gerekiyor. Denedi, kurtuldu, bir daha yapmaz diye düşünmemek gerekiyor.

Yaygın intiharlar duyulduktan sonra Batman'a yönelik hizmetlerde bir değişiklik oldu mu? Neler yapıldı?

Değişen hiçbir şey olmadı Batman'da. Hiçbir kurum, hiçbir birey kılını bile kıpırdatmadı diyebiliriz. Bu devlet için de, belediye için de, sivil toplum örgütleri için de geçerli. Çünkü biz çok slogancı bir toplumuz. Devlet de slogancı, sivil toplum örgütleri de, yerel yetkililer de. Söz bazında hepimiz büyük görevler yaptığımıza inanırız, ama aslında bu kocaman bir yalandır. Yalan değilse herkes beni yanıltsın. Ama bu intihar vakalarının üzerinde önemle durmak gerekiyor. Kurumlar, bireyler, devlet, sivil toplum... Herkesin oturup ne yapmalıyız demesi gerekiyor.

Başbakanlık bir çalışma grubu oluşturdu, geldiler, insanlarla görüştüler, veriler topladılar ve bir araştırma yayımladılar. Bunun ötesinde, bir hizmet yok.

Bir de Batman Müftülüğü çalıştı. Başlı başına çok korkunç bir çalışmaydı. Bir telefon hattı oluşturdular ve adını "Alo İntihar Hattı" koydular. Hattın adı bile bende intiharı çağrıştırıyor. Sağlıklı biri bile acaba arayıp intihar mı etsem diye düşünüyordur. Bu iş duayla, muskayla olacak iş değil. Devletin yaklaşım tarzı duacı, muskacı bir tarz oldu.

Bundan sonra kurumsal anlamda çalışmak lazım. Kadınevlerine çok ciddi bir ihtiyaç var. Örneğin her beş mahallede bir kadınevi oluşturulsun. Kadının gidip oturduğu, çayını içtiği, atölyesinde bir şeyler dokuduğu, kimi zaman sohbet ettiği böyle evler yaratmak çok zor değil. Ve o evlerde bağımsız uzmanlar istihdam edilsin. Bu uzmanların seçiminde düşünce ve ideoloji ayrımı yapılmamalı. Bu uzmanların, kadını, kişiyi düşünce anlamında kendi rengine sokma çabası içinde olmak yerine, bilimsel-psikolojik-sosyolojik anlamda yardım etme bilincinde olması lazım. Biz acilen bunun yapılmasını istiyoruz.

Böyle bir kurumsallaşma yaratıldığı zaman, bizim gibi örgütler de sivil anlamda daha rahat hizmetler verebilir. Kadınların hukuki sorunlarını çözmek için ücretsiz bir şekilde haftada bir ya da iki gün Baro üyesi hukukçuları görevlendirmeye hazırız.

Ama bu mekânların sadece kadına ait olması ve gizli kalması lazım. Ne örgütler, ne biz, ne de devlet oraya dokunamamalı. Adına ne derseniz deyin, sığınma evi mi, mahalle kadın evi mi ne derseniz deyin.

Bu kurumsallaşma sağlanırken, bölge insanının akıl bireyleri değil, inanç bireyleri olduğu gerçeğini hiçbir şekilde göz ardı etmemek gerekiyor. İnsanları akılcılığa davet edecek, çalıştıracak bir usule ihtiyaç var. Bu usul de ancak toplumsal araçların yaygınlaşmasıyla hayat bulabilir. Sinema, tiyatro, kültür merkezleri ve birlikte rahatça olunabilecek alanlar gibi. Bu alanlarda en kenar mahalledeki kadın bile kendisini rahatça ifade edebilmeli. Entelektüellerin de olduğu ve onların da ukalalık yapmadan rahatça insanlarla birlikte olabileceği alanlardan bahsediyorum. Bunun için de ihtiyaç duyulan tek olgu, güven olgusu. İnsanlarımızın başta devlet olmak üzere, yerel otoritelere, sivil toplum örgütlerine ve bireylere güven duymaya ihtiyacı var, buna susamış durumdalar. İnsanı merkez alan bir birlikteliğe ihtiyacımız var.

Bu tür hizmetlerin ve kurumların kısa sürede kurulmasını dayatmıyoruz. Kimsenin elinde sihirli değnek olmadığını biliyoruz. Ama bence namuslu bir emeğin, namuslu bir değerin ortaya konulması gerekiyor artık. Kim başlatır bilemem, ama biz yapmaya çalıştık. Sadece kadın sorunlarının tartışıldığı iki tane konferans düzenledik. Ama kenar mahalledeki o bunalan kadına ulaşamadık haliyle. O kadınlara nasıl ulaşabilirizin yollarını aramamız gerekiyor.

Müftülüğün çalışmalarını yetersiz buldunuz, ama basında camilerin dolup taştığı söylendi.

Vallahi ben o kadınlardan caminin dolduğunu hiç duymadım. Bu vaazla olacak iş değil. Buna inanmıyorum. Bir anne, kızının abdest alıp, daha sonra da intihar ettiğini anlattı bize. Bu çok kutsayan bir şey. Burada inanç sorunu yaşanmıyor ki, mantık sorunu yaşıyoruz biz.

Bu bir bakış açısı olabilir, ama ben bunun çok yararlı olacağını sanmıyorum. İntiharın kendisi zaten bir inançtır, dogmadır. Kişiyi oradan uzaklaştırıp, akılcı yapmak lazım.

Batman'da PKK'nın karşısına Hizbullah diye başka bir güç çıkarıldı. Bunun gençlik üzerinde bir etkisi oldu mu?

Doğrudur. Burası var oldu olalı bir şiddet yaşanıyor. Yani toplumsal sorunlara akılcı çözümler aramak yerine, inanç düzeyinde ve ideolojik bir baskı kuruluyor. Aynı birey kimi zaman çok kısa bir mesafede çok zıt kişilikteki bireylere dönüştü Batman'da. Yani bir dönem PKK'lı oldu, bir dönem Hizbullahçı oldu, bir dönem de devletten taraf oldu. Ne olduğunu anlayamadı. Temel sorun burada zaten. Yani siz şiddeti metod olarak topluma dayatmışsınız, ama bir müddet sonra hayır diyorsunuz bu şiddet aslında çözüm değildir, çözüm de olmayacak. Ve insanların inançları sarsılıyor. Sizin akılcı bir metodunuz varsa, bünyenizi bu değişen koşullara uydurabiliyorsunuz. Ama değilse, sarsılıyorsunuz ve kendinize gelemiyorsunuz. Örneğin yaşlı bir adam, Abdullah Öcalan gözaltına alındıktan sonra bunalıma giriyor. Daha önce de gözaltına alınmış ve bu bunalım sonucu intihar ettiği söyleniyor. Yaşanmış şiddetlerin ve sonradan pat diye geçilen yeni ortamın, insanların dengesinde mutlak bir sarsıntı yarattığına inanıyorum.

Göçün etkilerinden bahsettiniz. Sağlıklı bir köye dönüş intiharlara çözüm olabilir mi?

"Hepiniz geri dönün" diye bir çözüm, "çözüm" olamaz. Tek seçeneğimiz var: Gelen insanların bu topluma uyum sağlayabilecekleri olanakları ve koşulları hazırlamak, o insanları artık burada yaşadık-

ları düşüncesine ikna etmek. Ama kendi istekleriyle de geri dönmek istiyorlarsa, dönecekleri yeri en uygun bir şekilde hazırlamak.

Geri dönüş sağlıklı olmaz diye düşünüyorum. Çünkü bu insanlar öyle ya da böyle kenti yaşadılar, onları geri dönmeye zorlamak yeni bunalımlara neden olacaktır. Bu ciddi bir araştırma gerektiriyor. İnsanların isteklerini, arzularını bizzat onlara sorarak tespit etmek ve ona göre çözümler üretmek gerekiyor. Çünkü insanlar çok farklı. Uyumlu olmaya hazır olanlar var, koşulları hazırlanmadığı için uyum sağlayamayanlar var ve ne yaparsanız yapın uyum sağlayamayacaklar var.

İntihar edenler daha çok yoksul kesimlerden değil mi?

Evet, bizzat Batman'ın kent olarak neden olduğu intihar vakaları daha çok kenar mahallelerde ve ekonomik düzeyi oldukça kötü olan ailelerde gerçekleşti. Batman'ın birinci sınıf dediğimiz ekonomik, kültürel sorununu nispeten halletmiş mahallelerde 2-3 intihar vakası var. Ama bunlar tipik, diğer yerlerde de görülebilecek nedenlerle intihar etmiş. Örneğin genç bir kadın, bebeğini kaybettiği için, bir diğeri âşık olduğu kişiyle evlenemediği için intihar ediyor.

Üç Ayrı Batman

Baro, araştırmasında Batman'ı yerleşim yerlerine göre üçe ayırıyor.

1. Bölge'de Site, Belde, GAP, Fatih, Kültür, 206 Evler, Bahçelievler mahalleleri yer alıyor. Bu mahallelerin ortak özellikleri şunlar: 1960'lı yılların başında TPAO'da çalışan işçilerin ilk yerleştikleri yerler. Türkiye'nin değişik yerlerinden sakinleri var. Çoğunluğu köy kökenli olsa da, değişik yerlerden farklı kültürlerle gelen insanlar, aynı ekonomik koşullara sahip. O dönemlerde nüfusun az olması iç içe geçişi ve her türlü alışverişi kolaylaştırmış. Ekonomik nedenlerle göç eden bu yerleşim yerlerinin sakinleri, kısa sürede arzuladıkları yaşamı yaratmış, ev sahibi olmuş ve çocuklarını okutma olanağı bulmuşlar. Bugün emekliye ayrılmış bu ilk işçilerin hatırı sayılır bir kısmının çocukları eğitimlerini tamamlamış ya da iş bulma fırsatını yakalamış. Bu kesim, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeye paralel olarak, eski evlerini bırakarak, altyapısı düzgün, merkeze yakın modern mahalleler kurmuş. Bu mahallelerde cadde ve sokaklar düzenli, binalar planlı, apartmanlar genellikle kaloriferli. Buralarda oturanlar şehirli olma özelliklerini en çok taşıyan kesim. Daha mutlu, uyumlu ve akılcı oldukları belirtiliyor.

2. Bölge'de şu mahalleler yer alıyor: Şirinevler, Cumhuriyet, Merkez, Çarşı, Meydan, Ziya Gökalp, Sağlık, Kısmet, Raman, Yeni Mahalle, Beşevler. Bu mahallelerde 1. Bölge'de oturanlarla aynı dönemlerde Batman'a gelen, ancak onların gösterdiği ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeyi sağlayamayanların oturduğu öne sürülüyor. 1. Bölge'de yaşayanların sonradan boşalttıkları evlerde oturan bu bölge sakinlerinin oturdukları cadde ve sokaklar dar ve dü-

zensiz. İlk yapıldıklarında tek katlı olan evlerin üstüne daha sonra kat çıkılmış. Evler daha çok oturma ihtiyacını karşılamaya yönelik ve çoğunlukla sobalı. Günlük yaşamdaki duruşları, şehirli-köylü ile modern-eski arası bir yerlerde. 1. Bölge'de yaşayanlara göre daha alt bir tabakayı oluşturan bu kesimin, yoğun duygusal çatışma yaşamasına rağmen kendini daha rahat ifade edebildiği, geldikleri yerlere oranla mutlu, ideal şehir yaşamına göre ise mutsuz oldukları vurgulanıyor.

Göç Gerçeği

3. Bölge ise en son göç dalgasının oluşturduğu mahalleleri kapsıyor: İpragaz, Petrol, Petrolkent, Yeşiltepe, Hürriyet, Seyitler, Huzur, Bağlar, Hilal, Aydınlıkevler, 19 Mayıs, Karşıyaka ve Pazaryeri. 1985-95 arasındaki göç dalgasının şehre attığı kesim, adı geçen mahallelere yerleşmiş. Bu kesimlerde göçü oluşturan temel güdü, kırsal kesimde yaşanan çatışmalar, şiddet örgütleri arasında tercih dayatmaları ile can güvenliği olmuş. Çatışmaların yoğunluğu ile göç her gün artmış, gelenler şehrin kenar mahallelerine kurdukları sığınak tipi gecekondularda barınmayı seçmişler. Bu şekilde gelenlerin büyük kısmı, akrabalarının bulunduğu gecekondu bölgelerine yerleşerek köylerini Batman'a taşımış. 3. Bölge'de cadde ve sokakların görünümü gelişigüzel ve düzensiz, yollar ise genellikle stabilize ve toprak. Kanalizasyon ve diğer altyapı hizmetlerinin tamamlanmadığı bölgede, oturulan yerler barınma amaçlı. Evlerin mimarisi plansız ve araziye gelişigüzel oturtulmuş gibi. Çoğunluğu iki odalı olan evlerin bir odası banyo için ayrılmış. Bu mahallelerin sakinlerinin çoğu işsiz ya da şehrin gündelik işlerinde çalışan akraba toplulukları. Çocuklar okula gönderilmemekte ya da eğitim yarıda kesilmekte. Sağlıksız sokaklar çocuklarla dolup taşmakta. Şehrin hiçbir nimetinden yararlanamayan bu insanlar, şehrin yaşayanı değil, izleyicisi konumunda. Suskun, küskün, aşırı duygusal ve içine kapanık kişilik özellikleri belirgin olarak göze çarpıyor. Yaşama sevinci, üretkenlik, yaratıcılık, mutluluk gibi olumlu duyguların yerini her geçen gün, ümitsizlik, öfke, çabuk sinirlenme, çaresizlik, düşmanlık ve huzursuzluk gibi duygular almış.

Bu bölgede köy yaşantısının tıpatıp benzeri, özellikle orta kuşak ve yaşlılar tarafından gençlere dayatılmaktadır. Bireyler arasın-

daki uyumsuzluk, sadece kuşaklar arasında değil, bir-iki yaş farkı olan kişiler arasında bile gözlemlenmektedir. Gençler iç dünyalarında yaşlılardan çok farklı olmalarına rağmen, dış dünyalarında, davranışta, görünüşte uyumlu görünmektedirler. Çatışma iç dünyada bir başına yaşanmaktadır.

Çocuk sayısı çok fazladır. Ancak ekonomik koşullar çocuk sayısı ile tezat teşkil eden bir görünüm çizmektedir. Büyükler sevgi ve ilgilerini en küçüklere göstermekte, sokağa çıkabilecek kadar büyüyen çocuklar yalnız bırakılmaktadır. Bu bölgelerde yaşayan nüfusun çoğunluğu gençtir.

Tek Tip Yaşam

Bu mahallelerde yaşam tek tiptir. Hemen herkes aynı değerlere inanmakta, toplumsal sorunlara aynı çözümleri üretmektedir. Katı inanç ve dogmatik düşünce, farklı bir düşünceyi barındırmamaktadır. İnançlar doğrultusunda hayali kurulan veya ulaşılmak istenen hedeflere varılamayınca, bireylerde boşluk hızla oluşmakta ve bu boşluğu dolduracak değerler üretilememektedir. Bu evlerin neredeyse tamamında aile üyelerinden birinde farkında olunmayan ya da önemsenmeyen psikolojik sorunlar gözlemlenmiştir. Bu bölgelerde intihara teşebbüs vakaları gizli tutulmakta ya da başka bir şekilde yansıtılmaktadır.

Rakamlarla İntihar

Baro'nun raporunda Batman bölgelere ayrılarak analiz edildikten sonra birtakım istatistiki veriler de oluşturulmuş. Birlikte inceleyelim:

1999 yılında 19 intihar ölümle sonuçlanmış. Bunların 11'i kadın, 8'i erkek. Kadınların 5'i evli, 6'sı bekâr. Erkeklerin ise 3'ü evli, 5'i bekâr. Bu 19 kişinin 7'si kendisini asarak, 1'i yüksek yerden atlayarak, 3'ü ilaç içerek intihar etmiş. 1'i şüpheli ölüm olarak gösterilirken, 7 kişinin hayatına hangi yöntemle son verdiği öğrenilememiş.

1999 yılında ölümle sonuçlanan intiharların yaş ortalamalarına bakıldığında ise her yaştan kadının yaşamına son verdiği göze çarpıyor. 1949 ile 1985 üstü doğumlu olan 7 kadın hayatına son ver-

miş. Erkeklerde ise, yoğunluğun 1970 ile 1985 arası doğumlularda olduğu göze çarpıyor. Sadece 1946 doğumlu bir erkek, 1999'da intihar etmiş.

1999'un aylara göre intihar tablosu ise şöyle:

Ocak: 1 erkek
Şubat: 3 erkek
Mart: 2 kadın, 1 erkek
Nisan: 1 kadın
Mayıs: 1 erkek, 1 kadın
Haziran: Ölümle sonuçlanan intihar yok
Temmuz: 1 erkek
Ağustos: 1 kadın
Eylül: 2 kadın
Ekim: 1 kadın, 1 erkek
Kasım: Ölümle sonuçlanan intihar yok
Aralık: 2 kadın, 1 erkek

1999'da intiharlar şu bölgelerde gerçekleşmiş:

4 kadın köyde, 1 kadın 1. Bölge'de, 2 kadın 2. Bölge'de, 3 kadın 3. Bölge'de intihar etmiş. Erkeklerde ise tablo şu: 1 erkek köyde, 4 erkek 2. Bölge'de, 1 erkek ise cezaevinde intihar etmiş. 3 kişinin intihar yeri hakkında ise bilgi alınamamış.

1999'da ölümle sonuçlanan intiharlardan çok, intihar girişimleri var. Söz konusu yıl içinde, 22 kadın, 12 erkek intihara teşebbüs etmiş. Kadınların 5'i evli, 15'i bekâr, 1'i nişanlı, 1'i ise dul. Erkeklerin ise 3'ü evli, 9'u bekâr.

Yöntemler

İntihar etmek için kullanılan yöntemlerde, ilaç içme ilk sırayı alıyor. Toplam 30 kişi ilaçla hayatına son vermek istemiş. Bunların 19'u kadın, 11'i erkek. Diğer yöntemler ise bir kadın tarafından denenen yüksek yerden atlama, bir erkek tarafından denenen ateşli silahla yaşamına son verme girişimi.

İntihara teşebbüs eden kadınların 11'i 1980-85 doğumlu, 4'ü 1975-80 doğumlu, 2'si 1970-75 doğumlu, 1'i 1968, 1'i 1969 ve 1'i de 1965 doğumlu.

İntihara teşebbüs eden erkeklerin 4'ü 1980-85 doğumlu, 4'ü

1975-80 doğumlu, 2'si 1970-75 doğumlu. 1'i 1968, 1'i 1966 ve 1'i de 1964 doğumlu.

İntihar girişimleri 1999'da aylara göre şöyle bir seyir izlemiş:

Ocak: İntihar girişimi yok
Şubat: 2 kadın, 2 erkek
Mart: 4 kadın, 1 erkek
Nisan: 1 kadın
Mayıs: 3 kadın, 2 erkek
Haziran: İntihar girişimi yok
Temmuz: 3 erkek
Ağustos: 4 kadın, 1 erkek
Eylül: 1 kadın
Ekim: 1 kadın, 1 erkek
Kasım: 3 kadın, 1 erkek
Aralık: 3 kadın, 1 erkek

Kadınların intihar girişimlerinden 7'si 1. Bölge'de, 7'si 2. Bölge'de, 6'sı 3. Bölge'de ve 1'i de köyde gerçekleşmiş.

Erkeklerin intihar girişimlerinden 5'i 2. Bölge'de, 3'ü 1. Bölge'de, 2'si 3. Bölge'de ve 1'i de cezaevinde gerçekleşmiş. 1 kişinin intihar yeri hakkında bilgi alınamamış.

2000 Yılı Rakamları

2000 yılında intiharlar artmış. Baro'nun raporuna göre –ki oldukça eksik– 23 ölümle sonuçlanan intihar olayı var. Bunların 16'sı kadın, 7'si erkek. Kadınların 6'sı evli, 10'u bekâr. Erkeklerin ise 1'i evli, 6'sı bekâr.

8 kadın kendisini asarak, 3 kadın yüksek yerden atlayarak, 2 kadın ateşli silah kullanarak, 3 kadın ise ilaçla yaşamına son vermiş.

2 erkek kendisini asarak, 1 erkek yüksek yerden atlayarak, 3 erkek de ateşli silahla yaşamını son vermiş. Ateşli silah kullanan erkeklerin 3'ü de asker.

2000 yılında intihar sonucu yaşamını yitiren kadınların sadece bir tanesi 1950 doğumlu. Geri kalan 13 kadın, 1970 ila 1985 ve üstü yıllar arasında doğmuş. Buna göre, 2 kadın 1970-75 doğumlu, 2 kadın 1975-80 doğumlu, 7 kadın 1980-85 doğumlu ve 2 kadın da 1985 ve üstü yıllarda doğmuş.

Aynı yaş ortalaması erkekler için de geçerli. Geçtiğimiz yıl içinde intihar eden sadece bir erkek 1947 doğumlu. Diğerlerinin yaş ortalaması ise şöyle: 3 erkek 1975-80 doğumlu, 2 erkek 1980-85 doğumlu ve 1 erkek 1985 ve üstü yıllarda doğmuş.

2000 yılında intiharların aylara göre dağılımı ise şöyle:

Ocak: 1 erkek
Şubat: 1 kadın
Mart: Ölümle sonuçlanan intihar girişimi yok
Nisan: 2 erkek, 1 kadın
Mayıs: 1 erkek
Haziran: 1 kadın
Temmuz: 1 erkek
Ağustos: 2 kadın
Eylül: 2 kadın
Ekim: 2 kadın, 1 erkek
Kasım: 2 kadın, 1 erkek
Aralık: 3 kadın, 1 erkek

2000 yılındaki intiharların Batman'ın üç bölgesine dağılımı ise şöyle:

Kadınların 6'sı 3. Bölge'de, 2'si 1. Bölge'de, 2'si de 1. Bölge'de intihar etmiş. 2 kadın ise köyde yaşamına son vermiş.

Köyde yaşanan 3 erkek intiharının tamamını askerler oluşturuyor. Erkeklerin 1'i 3. Bölge'de, 1'i ise cezaevinde intihar etmiş.

5 kişinin intihar yeri hakkında bilgi alınamamış.

Batman Barosu verilerine göre, 2000 yılında intiharın 2 katından fazla intihar girişimi yaşanmış. Tam 59 kişi intihara teşebbüs etmiş. Bunların 49'u kadın, 10'u erkek.

İntihar girişiminde bulunan kadınların 39'u bekâr, 13'ü evli, 1'i nişanlı ve 1'i de dul.

Erkeklerin ise 3'ü bekâr, 5'i evli. Diğer 2'si ile ilgili bu tür bir kayıt yok.

İntihar girişimlerinde kullanılan yöntemlerde 42 kadın ve 8 erkek ilaç yöntemini denemiş. 2 kadın kendini asarak, 1 kadın yüksek yerden atlayarak, 1 kadın kesici alet kullanarak yaşamına son vermeyi denerken; 3 kadın ve 2 erkeğin hangi yöntemle intihara teşebbüs ettikleri öğrenilememiş.

İntihar girişiminde bulunanların yaş ortalamaları, ölümle sonuçlanan intihar vakalarındakine benzer. 1'i 1950, 1'i 1955 doğum-

lu iki kadının dışında, erkeklerde ve kadınlarda intihar girişimleri 1970 ila 1985 üstü doğumlularda yoğun olarak yaşanmış. Buna göre, 1980-85 doğumlu 19 kadın, 1985 ve üstü doğumlu 11 kadın, 1975-80 doğumlu 10 kadın ve 1970-75 doğumlu 7 kadın intihar girişiminde bulunmuş.

Yine intihar girişimlerinde erkeklerin yaş ortalaması ise şöyle: 1980-85 doğumlu 5 erkek, 1975-80 doğumlu 3 erkek ve 1970-75 doğumlu 2 erkek.

2000 yılında kayıtlara geçen intihar girişimlerinin aylara göre dağılımı ise şöyle tespit edilmiş:

Ocak: 2 kadın
Şubat: 2 kadın, 1 erkek
Mart: 1 erkek
Nisan: 3 kadın
Mayıs: 6 kadın, 1 erkek
Haziran: 3 kadın, 3 erkek
Temmuz: 4 kadın, 2 erkek
Ağustos: 6 kadın
Eylül: 4 kadın
Ekim: 8 kadın
Kasım: 5 kadın
Aralık: 6 kadın, 2 erkek

İntihar girişimlerinin gerçekleştiği olay yerleri ise şöyle bir seyir izlemiş:

Kadınlarda 23 intihar girişimiyle 3. Bölge ilk sırada. Onu 14 intihar girişimiyle 2. Bölge, 5 intihar girişimiyle 1. Bölge ve 4 intihar girişimiyle köyler izlemiş.

Erkeklerde ise 2 intihar girişimi 1. Bölge'de, 1'er intihar girişimi ise Cezaevi, 2. ve 3. Bölge'de yaşanmış.

6 kişinin intihar yeri hakkında bilgi alınamamış.

Bilanço

Batman Barosu kısıtlı ve sınırlı araştırma yöntemleriyle yaptığı araştırmanın sonucunda toplam bir tablo çıkarmış. Baro araştırmasına göre, Batman'da 1999-2000 yılları içinde toplam 135 intihar ve intihar girişimi yaşanmış. Bunların 42'si ölümle sonuçlanırken, 93'ü teşebbüs düzeyinde kalmış. Ölenlerin yüzde 64.3'ünü kadın-

lar, yüzde 35.7'sini ise erkekler oluşturmuş. Ölen kadınların 16'sı bekâr, 11'i evli. Ölen erkeklerin ise 11'i bekâr, 4'ü evli.

İntihar girişimlerinde yüzde 76'lık oranı kadınlar teşkil ederken, erkeklerin oranı yüzde 24. İntihar girişiminde bulunan kadınların 48'i bekâr, 18'i evli. İntihar girişiminde bulunan erkeklerin ise 14'ü bekâr, 6'sı evli.

Değerlendirme

Baro'nun raporunda şu uzun değerlendirme yer alıyor:

"Batman'daki intihar vakalarının bilinen saptama ve istatistiklerden ayrılan çarpıcı yönü; intihar edenlerin yüzde 75'ni genç kadınların oluşturmasıdır. Oysa intiharlarla ilgili dünya geneli için yapılan istatistiklerde, kadınlar vakaların yalnızca yüzde 25'ini oluşturmaktadır. İntihar eden veya intihar teşebbüsünde bulunanların büyük çoğunluğu, kentin 1985 yılından sonra göç alan gecekondu, mahalle/köy özelliğinde ve 3. Bölge olarak nitelendirdiğimiz semtlerinde yaşayan kişiler arasında gerçekleşmiştir. 2. Bölge'de daha az, 1. Bölge'de yok denecek kadar azdır. (1. Bölge'de meydana gelen iki olayın özneleri, kısa bir müddet önce 2. Bölge'den taşınmış kişilerdir.)

1. Bölge'de yaşanan intihar olayları; her yerde rastlanabilen tipik nedenli intiharlardır. 3. Bölge olarak belirtilen yerlerde yaşayanların büyük çoğunluğu; köy kökenli olup, geldikleri köye ait tüm özellikleri üzerlerinde taşımaktadırlar. Köy kökenli tüm bu değerler, şehirde, olduğu gibi yaşanabilir zemin bulmaktadır. Çoğu zaman bu değerler, şehir değerleri ile çatışmaktadır. Zorunlu göçler nedeni ile gelinen şehir, arzulanan/istenen yer olmadığından, uyum sağlama arzusu/çabası, ön planda değildir.

Geldiği köyünde dar çerçevede de olsa, bireyin kendine ait bir yaşamı vardır. Kendi için emek harcamakta, üretmekte, yaşam çerçevesini özgürce belirleyebilmekte; mutluluk hissetmektedir. Şehirde; istemesine rağmen, emek/enerji harcayamamakta, çalışamamakta, üretememektedir. Yaşamını anlamlandıran ilişkiler kuramamakta ve bu nedenle mutsuzluğu yoğun hissetmektedir. Yaşam aktif halinden pasif-atıl haline dönüşmektedir.

Mahalle ve çevre, yakın akrabalardan oluşmaktadır. Eski otorite olduğu gibi şehre taşınmıştır. Dışarıdaki gelenek otoritesi, ev içe-

risindeki mutlak baba otoritesi, yoğun bir biçimde hissedilmektedir.

Ev içinde otorite olan baba, ev dışı şehirde, sokakta özgürlük savunmaktadır. Ancak, aynı savunmayı evinde yapmamaktadır. Zira evin içerisinde, eşi ve kızı bulunmakta, sokakta ise kendisi ve oğlu kalmaktadır. Savunulan özgürlük, erkek için olmakta, kadın için özgürlükten söz edilmemektedir.

Şehir yaşamının doğal sonucu olan özgürlük, kendini yaşama, yaşama katılma arzusu, otoritelerin tepkisi ve baskısı altında ezilmekte; kendini yaşayamayan, ifade edemeyen birey bunalıma girmektedir.

Şehirde bir süre yaşamış gençler, iç dünyalarında çok kültürlü yaşamaktadırlar. Aile, çevre ve devlet, biçimlerini ayrı ayrı bireylere dayatmakta; birey bunları hazımda zorluk çekmektedir.

Bu güçler yaşamda uzlaşmadıkları/uzlaşmayı bilmedikleri için, birey kişiliğinde taşıdığı bu farklılıkları barıştıramamakta, iç dünyasında çatışma halinde yaşamaktadır.

Şehir, farklı kesimleri birlikte yaşatıp uzlaştıracak, kaynaştıracak altyapıya, yeterli sosyal, kültürel kuruma sahip değildir. Şehirde sinema, tiyatro dahi bulunmamaktadır. Erkek gençlerin deşarj alanları futbol sahaları ve internet kafelerdir. Genç kızlar ortak yaşama yönelik hiçbir olanağa sahip değildir. Bunlar için yaşam, renkli dünyada dört duvar arasında, siyah beyazdır.

Otoritelerin bu baskılarından kurtulmak için, genç bireyler kendilerini dışarı atmak istemektedirler. Genç erkekler, çalışma bahanesi/isteği ile büyük şehirlere gitmekle rahatlamaktadır. Genç kızların tek seçeneği ise evlilik olmaktadır. Aile içi otoriteden kurtulmak için evlenen genç kız, çoğu zaman aynı özellikli bir aileye gelin gitmekte, kayınbaba/valide, görümce ve kayınlarla oturmaktadır. Burada kendisine yabancı bu kitlenin tamamına hizmetçilik etmekte, özgürlüğüne müdahale edenlerin sayısı artmaktadır. Eğitimsiz olan bu genç kızlar, evlilik talebiyle gelenlerden birine razı olmaktadırlar. Bu evlilik çoğu zaman, gerçekte arzuladığı, düşünü kurduğu evlilik olmayabilmektedir.

Bireye yüklenen ağır sorunlar karşısında, erkek, her zaman her yerde bir başkası ile konuşabilme, tartışabilme, gerektiğinde bulunduğu yeri terk etme olanağına sahipken; aynı sosyal katman içerisindeki kadın, bu olanaklara sahip olmayıp, kendi başına sorunu yoğun yaşama durumu ile karşı karşıyadır.

Erkek intihar olaylarında ekonomik sorun ve iş bulamama ön plana çıkarken, kadınlarda durum farklı görülmektedir. Otorite kadının çalışmasına olumlu bakmadığı için, ekonomik sorun iş bulamama olarak değil de, yoksulluk içinde-tekdüze yaşam biçiminde gözlenmektedir.

Şiddete maruz kalan, iffetsizlikle suçlanan kadındır. Kadın, devlet ve erkeğin namusu olarak görülmekte, kadının kendisine ait bir namusu olduğu anlayışı kabul edilmemektedir.

Günümüz çok hızlı bir teknolojik gelişmeyi yaşamakta, bu sayede farklı yaşamlara tanık olunmaktadır. Bireyler çağın teknolojik iletişim ilerlemeleri sayesinde, kendisinden uzak, farklı sosyal yaşamları izlerken, kendisine ait somut bir yaşamın içinde bulunduğu kültürel ve sosyal yapının geriliği, ciddi bir çatışma yaratmaktadır.

Toplumsal projeler, yerleşik-muhalif güçler tarafından şiddet metodu ile sunulmuştur. Demokratik metodu kullanma kültürünün dışlanması ile dayatılan şiddet, sorgulama yerine dogmaları, inançları egemen kılmıştır. Böylesi bir kültür egemenliğinde toplum, şiddet ortamından sakin bir ortama geçiş yapmıştır. Bu geçiş, bireyin iç dünyasında hızlı bir sorgulama nedeni olmuştur.

Hayatın sorunlarını, dogma ve inançlarla çözümlemek uzun süre hayat bulmuşken, gerçek olarak gelmeyen çözüm, insanları akılcı olmaya zorlamakta, akılcı yöntemi kullanmaya alışkın olmayan bireylerde ciddi bir bunalım yaratmaktadır.

'Birey kendisine, aileler sokağa, Batman da dışarıya kapalıdır' cümlesi intihar sonucu ölen birinin acılı yakınının değerlendirmesidir.

Ası ya da ateşli silah kullanımı, çok az istisna dışında, ölüm sonucunun gerçekleştiği yöntem olmuştur. İlaç kullanımında bireyin kurtarılabildiği görülmektedir. Silah ve ip, ölmeye karar verenlerin, ilaç 'canıma kıyarım' tehdidinde bulunanların yöntemidir. Tüm teşebbüsler dikkatle gözlemlenmelidir."

Öneriler

Batman Barosu raporunda sorunun çözümü için şu öneriler sıralanıyor:

"Zorunlu göçler, şiddetin yaşam biçimine dönüşmesi, şiddetler arasında tercih dayatmaları; ekonomik, kültürel ve sosyal yaşa-

mın gelişmesini imkânsızlaştırma; öğrenme, bilgilenme hakkından, her tür özgürlükten yoksunluk, bireyi cılız ve korumasız bırakmaktadır.

Karmaşık bir sürecin, öznel yaşam koşullarının yol açtığı elverişsizlik, düzensizlik ve parçalanmışlığın büyük bir pay sahibi olduğu açık olan intihar olaylarının çözümü de ciddi ve sistematik bir planlamayı, çalışmayı, bir bütün olarak toplumsal emeği gerektirmektedir. Bu yönüyle devlete, ilgili kamu/sivil kurumlarına, ailelere ciddi sorumluluk düşmektedir.

İntihar edenler aramızdan ayrılmış iseler de, kalan binlerce insan aynı koşullar altında ve aynı havayı solumaktadır. Her yandan sıkıştırılan hayatına son veren birey, küçük bir çıkış yolu ya da umutta, yaşama sarılacaktır. Çıkış yolunu göstermeyen, umut doğurmayan bizler, azıcık payla intiharların sorumlusuyuz.

Çözüm üretmesi gereken, merkezi yönetimin teşkilatları ile yerel yönetim ve güçler, olaya ilgili olmalıdırlar. Olayın açıkça tartışılması sakıncalı görülebilir; ama irdelenip, tartışılmadan sorunu anlamak, çözümü üretmek mümkün değildir. İntiharların önlenmesi uzun vadeli, geniş alanlı, medyatik yaklaşımlardan uzak, uzmanların öncülüğünde, bilimsel, ekonomik, sosyal ve kültürel bir çalışmayı gerektirmektedir.

Devlet kurumları, "bir birey" için, bu yoğunlukta çalışma yapacak, eleman ve proje gerekliliğine sahip değildirler. Belediyeler ve yerel sivil toplum örgütleri, devletten çözüm beklerken, konunun muhatapları olarak kendilerini de görmeli, yerel sosyal ihtiyaçlar konularında etkin hale gelmeli, hizmet üretmelidirler. Kamu-sivil kurumlar arası işbirliğine dayalı, yerelin gerçekliğine uygun projeler hayata geçirilmelidir.

Zorunlu göçle kent merkezine yerleşen ve uyumsuzlukta direnen aile/bireylerin sosyalleşmeleri, kent kültürüne uyum sağlamaları ya da eski yerlerine dönmelerinin koşulları hazırlanmalıdır.

"Birey" esas kabul edilmeli, özneli ile tanınmalı, maddi ve manevi varlığını geliştirmesine olanak sağlanmalı, var olan merkezi ve yerel baskılar sorgulanmalı, etkileri azaltılmalı ve kaldırılmalıdır.

Sorun iç çatışma olarak karşımıza çıktığından, iç dünyayı çözümleyici çalışmalar yapan kurumlar (psikolojik danışma merkezleri, kadın merkezleri gibi) kurulmalı, bu kurumlarda bağımsız, öz-

gür uzmanların çalışmaları sağlanmalıdır.

Bireyin farklılıklarının, kendisine ait özel bir dünyasının olduğu kabul edilerek her durumda kendini özgürce ifade etmesine olanak sağlanmalı; yaşamını devam ettirecek uygun bir iş/gelir ve kendini geliştirebilecek, iç dengesini sağlayacak kültürel gelişme olanağı tanınmalıdır.

Sosyal ve kültürel farklı kümeler arasında sirkülasyon koşulları sağlanmalı, ekonomik farklılığa rağmen, yaşamın güzelliklerinde küme bireyleri buluşturulmalıdır. İl merkezinde sinema, tiyatro ve benzeri kültürel etkinliklerin yapılması, yapılanların sayılarının artırılması için, altyapı ve destek sağlanmalıdır.

Kadının yaşama özgür ve üretken bir birey olarak katılması gerektiği düşüncesi yaygınlaştırılmalı, egemen kılınmalıdır. Kadının somut olarak ortaya çıkmasına olanak tanınmalı, bu konudaki kadın mücadelesi desteklenmeli, yaygınlaştırılmalıdır.

İntihar eğiliminde olan kişiler; intihara teşebbüs etmiş, intihar etmiş bireylerin aileleri ile yakın ilişkiler kurulmalı, bugüne kadar sunulamayan istihdam, eğitim, sosyal ve rehberlik hizmetleri, insana güven temelinde sunulmalıdır.

Aile-birey ilişkisinin sağlıklı ve uygar bir perspektife oturtulması için çalışmalar yapılmalı; aile ve bireyler çocukların psikolojik gelişim evreleri ve kız-erkek eşitliği konularında bilgilendirilmeli, bireylere istihdam olanağı sağlanana dek, eğitim, sağlık konularında zorunlu giderlerini karşılayabilecek bir sosyal güvence sağlanmalıdır."

Aile Kurumu Batman'da

İldeki intihar vakalarının artması üzerine Batman Valisi İsa Parlak tarafından 9 Ağustos 2000'de Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'na başvuruda bulunularak, konunun araştırılması istendi. Parlak, başvurusunda, intihar edenlerin çoğunun kadın olduğunu söylüyordu. Bu başvuruyla birlikte, Batman'da görevli Sosyal Hizmet Uzmanı Lütfullah Aksoy'un intihar vakalarını irdelediği raporu da Bakanlığa sunuldu. Aksoy'un raporu, konuyla ilgili yapılan ilk ciddi araştırmaydı.

Raporun ayrıntılarına geçmeden önce, birer önerme niteliği taşıyan görüşlerini özetleyelim: Batman'da toplumsal yapının hızla değiştiğine dikkat çekilen raporda; PKK, Hizbullah gibi örgütlerin bölgedeki eylemlerinin toplumsal psikolojiyi olumsuz yönde etkilediği belirtiliyor. Halkın, çok fazla cinayete tanıklık etmesi sonucu, bölgede toplumsal paranoya yaşandığı ve teknolojik yapı hızla değiştiği halde kültürel ve sosyal yapının aynı hızla değişmediğine dikkat çekiliyor. İşsizliğin ve gelir dağılımındaki dengesizliğin Batman'da oldukça belirgin olduğuna vurgu yapılan raporda, intihar vakalarındaki "namus" kavramı ve genç kızların çaresizlikleri şöyle anlatılıyor: "Yörenin genç kızları Batman'dan kurtulmanın bir yolu olarak gördükleri için kamu görevlileri ile ilişkiye giriyor, eğer evlilik gerçekleşmezse, bakire olmadıklarını gizlemek için ve "namus" ile ilgili aile infazlarına karşı tek seçenek olarak intiharı görüyorlar."

Resmi Öneriler

Raporda diğer sonuçlar şöyle sıralanıyor: "Özellikle kadınlarda psikosomatik rahatsızlıklar yaygın. Aile içi şiddet yaşanıyor. Yöre-

ye gönderilen kamu görevlileri ya tecrübesiz ya da sürgün amacı taşıdığından, gönderilen kişilere halk güvenmiyor. TPAO, TÜPRAŞ, BOTAŞ'ın içinde bulunduğu güvenlik çemberindeki bölge ile diğer yerleşim yerleri arasında sosyo-kültürel açıdan ciddi uçurum var, halk bu bölgeye tepkili. Köyden kente hızlı göçle birlikte gençler kültür şoku yaşıyor. Hızla artan internet kafeler yüzünden gençler, kendi yaşamları ile çelişen bir kültürle karşı karşıya. Gençler özellikle televizyonda gördükleri yaşamla kendi yaşamlarını uzlaştıramıyor. Annelerin aile içinde söz hakkı olmadığından, kızlar annelerine ihtiyaç duyduğunda destek bulamıyor. Bazı intihar teşebbüslerinde, aile toplumsal baskı hissettiği için intihara teşebbüs eden kişiyi suçluyor."

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun oluşturduğu ekip, yukarıdaki saptamalardan sonra önerilerini ise şöyle sıraladı: "Kriz Müdahale Merkezi kurulmalı. Bölgede araştırmalar yapılmalı. Tüm kamu kuruluşları proje geliştirmeli. Aile seminerleri düzenlenmeli, uzman kadroların istihdamı sağlanmalı. Bölgenin durumuna göre TV programları yapılmalı, sinema, tiyatro salonları açılmalı."

Rapordaki İstatistikler

Gelelim raporun istatistiki ayrıntılarına:

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun raporuna göre, intiharlarda en büyük oranı yüzde 42.9 ile okuryazar olmayanlar, yüzde 33'ü ile de ilkokul mezunları oluşturdu. İlkokul mezunu, okuryazar ve okuryazar olmayanların oranı ise, toplam içinde yüzde 80.9 gibi bir oranda. Aile Araştırma Kurumu bu verileri şöyle yorumladı: "İntihar edenlerin yaşlarının genç olmasına karşın, eğitim düzeyinin düşük olması, ilimizde ve bölgemizde özellikle de kırsal kesimde eğitim olanaklarının yetersizliğini, bölge olaylarının buna etkisini, ailelerin eğitime yeterli önemi vermediğini, eğitime olan önyargıları ve cinsiyet ayrımıyla bunun da belirginleştiği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır."

Bölgede yaşamını sürdüren katı geleneklerin, eğitim düzeyiyle doğru orantılı olduğuna vurgu yapılan araştırmada, özellikle Batman'a sonradan yerleşen ebeveynler ile yeni kuşak gençlerin değişim isteklerinin, sürekli bir çatışma ortamı doğurduğuna işaret

edildi. Lise mezunlarında görülen intiharların bu şekilde gerekçelendirildiği raporda, "aldıkları eğitimle artan değişme olgusu ve beklentilerin katı geleneksel yapı ile çatışması"nın, yakın ilgi ve özel bir psikolojik yaklaşım bekleyen genç kuşakta derin hayal kırıklıklarına neden olduğu da belirtildi.

Araştırmaya göre, intihar edenlerin yüzde 85.9'u sürekli ve yeterli gelir getirici bir işte çalışmıyor. Ve tam da bu noktada, intihar edenlerin yüzde 80.9'unun kadın olduğu hatırlatılarak, bölgede kadının tarımsal alan dışında çalışma koşullarının sınırlılığına dikkat çekildi. Bölgede kadınların ekonomik olarak bağımlı oldukları ve bunun kadının "dayanabileceği son nokta"yı hızlandırdığı ise raporda şu şekilde anlatıldı: "Özellikle bayanların ekonomik bağımsızlığını elde edememesi, sürekli ailesine-eşine-eşinin ailesine bağımlı olmasını gerektirmektedir. Katı geleneklerin bayanlar üzerinde devam etmesi ve zorunlu olarak da erkeğin hâkimiyetinin sürmesi, bayanların dayanma noktasına kadar sessiz kalmalarına neden olmaktadır. Geleneklere uymayan bekâr ve evli bayanlar için katı kurallar vardır. Özellikle kırsal kesimlerde bekâr kızın bir erkekle görülmesi, kıyafetlerinde ebeveynin isteklerine uymaması, ailesinin uygun gördüğü kişi ile evlenmemesi, evli bayanın eşine kızarak baba evine dönmesi, evli bayan için basit bir söylentinin çıkması, eşinin ikinci evliliğine olumsuz bakması gibi daha birçok davranışın karşılığında çok katı kurallar uygulanmaktadır. Bu ortamdaki bayanlar dayanabilecekleri son noktaya kadar kendilerini zorlamaktadır. Bayanların bu katı kurallara boyun eğmelerinde, gelenekler kadar, ekonomik bağımsızlıklarının olmaması da etkilidir."

Ekonomik Nedenler

İntihar edenlerin ailelerinin gelir kaynaklarının da önemli bir veri olduğu gerçeğinin de altı çizildi. Buna göre, ailelerin temel geçim kaynakları yüzde 57.1 oranında tarım ve hayvancılık, yüzde 14.3 oranında hiçbir gelir kaynağı bulunmayan, yüzde 14.3 oranında işçi-memur, yüzde 9.5 oranında geçici köy korucusu ve yüzde 4.8 oranında gündelikçilerden oluşuyor. Bu veriler raporda şöyle yorumlandı: "İntihar edenlerin daha çok düzenli ve sabit geliri olmayan aile grupları/aileler içerisinde yer aldıkları görülmektedir. Batman'daki intihar olayları incelendiğinde ekonomik yetersizliğin ki-

minde doğrudan etkili olduğu görülürken, çoğunlukla da dolaylı etkide bulunduğu kendini göstermektedir."

Raporda ayrıca, ülkedeki gelir dağılımının yüksek gelir grubu tepede olmak üzere, geniş tabanlı bir piramit özelliği gösterdiği, bu tablonun ekonomik-siyasal aşiretçiliğin devam ettiği Güneydoğu'da daha belirgin bir şekilde gözlendiği yorumları yapıldı. Nitekim Batman'daki intihar olaylarının sadece 3'ü dışında, ailelerin hiçbirinin kendi kendine yeterli olmadıkları da raporda vurgulanan bir başka gerçek.

Kadınların ekonomik bağımlılığı, ailelerin ekonomik durumlarının yetersizliği ve geleneksel yapının ağırlığının, medyadan yansıyan "hayal dünyası" ile çeliştiğine dikkat çekilen raporda, gazete ve TV'lerde izlenen yaşamların, asla ulaşılmayacak özlemlerin, kişideki yaşam arzusunu giderek sonlandırdığı belirtildi.

Sağlık Durumları

Rapor, intihar edenlerin sağlık ve özür durumlarına da yer verdi. Ve ortaya çıkan yüzde 81 oranında "sağlıklı ve özürsüz" gerçeği, yaşamı bitirme isteğinin daha çok dış etkenlerle ilişkili olduğunu bir kez daha söyletti araştırmacılara. İntiharla sonlanan depresif ruh halinin, daha çok son zamanlarda karşılaşılan şok durumlar ile içerisinde bulunulan sosyal-kültürel ve ekonomik yapı olduğu şeklinde yorumlandı. Rapora göre, evliler daha çok ekonomik nedenlerle intihara yönelirken, henüz evlenmemiş kişilerin intihara yönelme nedeni daha çok sosyal ve kültürel.

İntiharların göç olgusuyla ilişkisi intihar edenlerin yüzde 57.2'sinin yerleşik, yüzde 23.8'inin ise 16 yıl veya daha uzun süredir aynı yerlerde ikamet ediyor olmasıyla açıklandı. Bu veriler de şu şekilde yorumlandı: "Bu da ilimizdeki intihar olaylarında, ani yerleşim yeri değiştirme (güvenlik nedeniyle göç) olgusundan çok, beklentilerin gerçekleşmemesi ve karşılaşılan sorunların daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır."

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun ön raporunda, intihar vakalarının aylara göre dağılımında, "yaz mevsimi" öne çıktı. İntiharların yüzde 61.9'u Haziran-Temmuz-Ağustos aylarında gerçekleşti. Bu veriden sonra başa dönerek yapılan çapraz yorum ise şu: "Yoğunlukla bir işyerinde çalışmayan, geçim kaynakları tarım ve

hayvancılık olan, 15-25 yaş arası gençler (özellikle de bayanlar) için Haziran-Temmuz-Ağustos ayları arasında intihar eğilimi artmaktadır."

Yaz aylarında artan yoğunlaşmanın yorumu ise, bireylerin tarımsal alanda zor koşullarda çalışmasına, çalışmak için il dışına çıkılmasına, yaz aylarında gelenek-töre açısından sosyal yaşamların daha fazla kısıtlanmasına, evliliklerin daha çok yaz aylarında olmasına, üniversite sınav sonuçları gibi hayal dünyasına ait beklentilerin gerçekleşmemesine bağlandı. Bu yüzden şöyle de bir uyarı yapıldı: "İntihara yönelik alınabilecek önlemlerde, eğilimin arttığı aylar dikkate alınmalıdır."

Yöntemler

Batman'da genç kızlar en çok kendini asarak yaşamına son verdi, oran yüzde 38.1. Rapordaki intihar etme şekilleri grafiğine göre bunu ikinci olarak yüzde 23.8 ile ateşli silah kullanımı izledi. Daha sonra ise, yüzde 19.1 ile ilaç kullanma ve yüzde 14.3 ile yüksek yerden atlama geldi. "Kendini asma" yöntemine ilişkin yorumun atlandığı raporda, ateşli silah kullanım oranının fazlalığı ruhsatlı-ruhsatsız silah sayısının fazlalığına dayandırıldı. Öte yandan, görsel ve yazılı medyanın intiharın biçimine önemli derecede yol gösterdiği de raporda vurgulanan bir başka nokta. Buna göre, "intihar olaylarının gerçekleşme şeklinin ayrıntısına kadar verilmesi, reyting amaçlı canlı intihar yayınlarının sunulması" yoğun depresyon yaşayan kişiler için önemli oranda "yol gösterici".

İntihar nedenleri üzerine raporun en ilgi çekici bölümlerinden biri de, önde gelen intihar nedenleri arasında, yüzde 66.7 oranıyla toplumun geleneksel yapısı ve aile ilişkilerinin gösterilmesi oldu. İncelenen 21 intihardan 14'ünün kaynağının bu olduğu belirtilen raporda, intiharların daha çok kent merkezinde ve ilçelerde görüldüğü vurgulandı. Ve intiharın yaşanmadığı tek ilçe olarak Hasankeyf gösterildi. Toplumsal sebeplerle intihar eden 14 kişinin 13'ünün bekâr ve evli kadınlar olduğu belirtildi. Yine bu 14 intiharın 12'sinin 13-25 yaş arasında yani genç kuşakta görüldüğüne dikkat çekildi.

İncelenen 21 intiharın 3'ünün (yüzde 14.3) ekonomik sorunlardan kaynaklandığı tespit edildi. Ancak ekonomik sorunların diğer

intiharlara dolaylı etki yaptığı da kaydedildi. Yine bu 21 intiharın 3'ünün, intihar eden kişinin bedensel ve ruhsal rahatsızlıkları ile ilgili olduğu anlatıldı.

Araştırmanın Sonuç Özeti

Aile Kurumu'nun araştırması şöyle sonuçlanıyordu: "İntihar en kısa tanımıyla, bireyin istemli olarak yaşamına son verme eğilimidir. Kimi zaman düşünce, kimi zaman istek, kimi zaman da bir eyleme dönüşmüş haliyle karşımıza çıkar.

Batman'da bir süredir gündemde olan ve mahalli basında sıkça yer alan intiharlar için yapılan ön inceleme, intiharlarda geçen yıla oranla sayısal bir artış olduğu ve demografik açıdan benzer özellikler gösterdiği izlenimini doğurmuş ve yapılması planlanan araştırmaya temel oluşturmuştur.

1999 yılında Batman'da 17 gerçekleşmiş intihar vakası bulunurken, 1.1.2000 ile 15.8.2000 tarihleri arasında 19'u gerçekleşmiş ve 2 tanesi de teşebbüs olmak üzere toplam 21 intihar vakası bulunmaktadır. (Ayrıca belirlenen zaman dilimi dışında araştırma sonuçlandırılıncaya kadar da Batman'da 3 intihar vakası daha gerçekleşmiştir. Bunlar araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.)

Batman'daki intihar olaylarının nedenlerini araştırabilmek için intiharın gerçekleştiği hedef kitlenin tespit edilmesi ve Batman'ın sorunlarıyla birlikte ele alınması gerekmektedir.

Verilerin hazırlanmasında resmi veriler, ilgililerden alınan resmi-sözlü bilgiler, bilgi formları, bir kısmıyla yapılan doğrudan görüşmeler dikkate alınmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda ulaşılan istatistiki bilgiler ve ulaşılan yorumlar aşağıda çıkarılmıştır:

Batman'da görülen 21 intihar vakasından 16'sı (yüzde 76.2) 13-25 yaş arası genç kuşakta gerçekleşmiştir.

Bu intiharların 17'si bayanlarda (yüzde 80.9), kalan 4'ü ise (19.1) erkeklerde gerçekleşmiştir.

İntiharların 11'i evlilerde (yüzde 52.3) ve 10'u bekârlarda (yüzde 47.77) gerçekleşmiştir. Bu 11 evliden 9'u bayandır. 9 evli bayandan 6'sı 13-25 yaş arasındaki evlilerdir.

İntiharların yarısından fazlası ilçe ve kırsal kesimde ortaya çıkmıştır. Batman merkezindeki 9 intiharın 6'sının sosyo-ekonomik yönden geri kalmış mahallelerde gerçekleştiği tespit edilmiştir.

İntihar edenler içerisinde bekâr bayanlar ile 25 yaş altındaki yeni evli bayanlar yüzde 66.6 oranıyla en üst grupta yer almaktadırlar. İl genelindeki intiharlardan yüzde 80.9'unu bayanların oluşturduğu bilindiğinden, Batman'daki intiharların en belirgin demografik özellikleri ortaya çıkmaktadır. Bayanlar –bekâr bayanlar– genç ve yeni evli bayanlar...

İlimizde ve bölgemizde gelir getirici bir işte çalışmak öncelikle erkeğin görevi sayılmaktadır. Yerleşik aile yapısında bayanların çalışma hayatına girmesi (tarım-hayvancılık dışında) nadir olarak görülmektedir. Yani Türkiye'nin diğer bölgelerinde daha çok ekonomik sıkıntı nedeniyle gerçekleşen intiharların Batman'da farklı bir seyir izlediği görülmektedir. Çünkü incelenen intiharlar içerisinde bayanların oldukça yüksek bir oranda bulunması ve daha çok genç yaştakileri kapsaması, intiharlarda ekonomik nedenlerin dışında başka nedenlerin ön plana çıktığını göstermektedir. Bu bağlamda ilimizde yaşayan insanlar içerisinde intiharların yaygın olarak bekâr bayanlar ile genç evli bayanlarda yoğunlaşması, bu kesime yönelik toplumdaki sosyo-kültürel özellikler ve geleneksel yapıyı öne çıkarmaktadır.

Temel eğitimde devam eğilimindeki cinsiyet ayrımı, erken yaşta evlilik, erkeğin birden fazla eşle evlenmesi, kızların kendisinden çok büyük kişilerle evlendirilmeleri, özellikle kızlara karşı cinsiyet ayrımının belirgin olarak görülmesi, kızların dış çevreye açılamaması, kızların miras hakkını kullanamaması, kızların eş seçiminde eşlerin karar vermesi, sosyal-kültürel etkinliklerin yoksunluğu, kent ortamında kırsal kültürün hâkimiyeti, yaygın batıl inançlar, akraba evliliğinin yaygın olması, resmi nikâhın zamanında ya da hiç yapılmaması, nüfus kaydının zamanında ve doğru yapılmaması, evlilikte kuma uygulamasının devam etmesi gibi sorunlar bekâr bayanlar ve genç evli bayanların karşılaştıkları sorunlar olmaya devam etmektedir. Bu sorunlar özellikle kırsal kesim ile Batman'ın büyük bir kısmında hâlâ görülmektedir.

İntiharların yüzde 42.9'unun okuryazar olmayanlarda, yüzde 33.3'ünün ilkokul mezunlarında gerçekleştiği görülmektedir. İlkokul mezunu, okuryazar ve okuryazar olmayanlar yüzde 80.9 gibi yüksek bir oran göstermektedir. İntihar edenlerin yaşları genç olmasına karşın, eğitim düzeyinin düşük olması, ilimizde ve bölgemizde özellikle de kırsal kesimde eğitim olanaklarının yetersizliği-

ni, bölge olaylarının buna etkisini, ailelerin eğitime yeterli önemi vermediğini, eğitime karşı önyargıları ve cinsiyet ayrımıyla bunun daha da belirginleştiği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

Elde edilen bulgular ilimize has olarak intihar olaylarının cinsiyetle ilişkili ve eğitimle ters orantılı olduğunu açıklamaktadır.

Bölgemizde özellikle lise mezunlarında görülen intiharlar, aldıkları eğitimle artan değişme olgusu ve beklentilerinin katı geleneksel yapı ile çatışmasından kaynaklandığını göstermektedir.

Genç kuşak sürekli kendini yenilemek, değiştirmek istemekte ancak geleneksel yapı da bir o kadar direnç göstermektedir. Bu durum özellikle yakın ilgi ve özel bir psikolojik yaklaşım bekleyen genç kuşakta derin hayal kırıklıklarına neden olmaktadır.

İntihar eden 21 kişinin 18'nin (yüzde 85.9) sürekli ve yeterli gelir getirici bir işte çalışmadıkları saptanmıştır. Ancak intihar edenlerin çoğunlukla bayan olması ve bayanların da bölgemizde iş hayatında yer almaması nedeniyle, intihar edenlerin ailelerinin gelir kaynakları da araştırılmıştır. İntihar edenlerin ailelerinin temel geçim kaynakları; yüzde 57.1 oranında tarım ve hayvancılık, yüzde 14.3 oranında hiçbir gelir kaynağı bulunmayan, yüzde 14.3 oranında işçi-memur, yüzde 9.5 oranında geçici köy korucusu ve yüzde 4.8 oranında da gündelikçilerden oluşmaktadır. Batman'daki intihar olayları incelendiğinde, ekonomik yetersizliğin kiminde doğrudan etkili olduğu görülürken, çoğunlukla da dolaylı etkide bulunduğu kendini göstermektedir.

Ülkemizdeki gelir dağılımının yüksek gelir grubu tepede olmak üzere geniş tabanlı bir piramit özelliği göstermesi, bu tablonun ekonomik-siyasal aşiretçiliğin devam ettiği bölgemizde daha belirgin olarak gözlenmesi, intihar olaylarındaki etkisini de ortaya koymaktadır. Nitekim ilimizdeki intihar olayları incelendiğinde, ailelerin üçü dışında ekonomik yönden tam anlamıyla kendi kendine yeterli olmadıkları görülmektedir.

İşsizlik, bayanların istihdamda yer almaması, tarımsal alanda bayanların karşılaştıkları ağır iş koşulları, geleneksel yapının ağırlığı, bireylerin "yaşanan dünyasını" oluşturmaktadır. Ne ekonomik yönde, ne de davranış-düşünce aşamasında bu iki dünya birbirine yaklaşamamaktadır. Bu ikisi arasında oluşan derin uçurum, bireylerde ve belirgin olarak genç kuşak bayanlarda hayal kırıklığı oluşturmaktadır.

Bayanların ekonomik bağımsızlığını elde edememesi, sürekli ailesine –eşine– eşinin ailesine bağımlı olmasını gerektirmektedir. Katı geleneklerin bayanlar üzerinde devam etmesi ve zorunlu olarak da erkeğin hâkimiyetinin sürmesi, bayanların dayanma noktasına kadar sessiz kalmalarına neden olmaktadır. Geleneklere uymayan bekâr ve evli bayanlar için katı kurallar vardır: Özellikle kırsal kesimlerde bekâr kızın bir erkekle görülmesi, kıyafetlerinde ebeveynin isteklerine uymaması, ailesinin uygun gördüğü kişi ile evlenmemesi, evli bayanın eşine kızarak baba evine dönmesi, evli bayan için basit bir söylentinin çıkması, eşinin ikinci evliliğine olumsuz bakması gibi daha birçok davranışın karşılığında çok katı kurallar uygulanmaktadır. Bu ortamdaki bayanlar dayanabilecekleri son noktaya kadar kendilerini zorlamaktadırlar. Bayanların bu katı kurallara boyun eğmelerinde, gelenekler kadar, ekonomik bağımsızlıklarının olmaması da etkilidir.

İntihar edenlerin yüzde 81'inde doğuştan gelen ve süreklilik gösteren bir rahatsızlık bulunmamaktadır. İntihar eden bireylerden devamlı bir rahatsızlığı olanların oranının düşük olması, intihar nedenlerinin daha çok dış etkenlerden kaynaklandığını ortaya koymaktadır.

İntihar edenlerin yüzde 57.2'si yerleşik yaşayan bireylerde ve yüzde 23.8'i de 16 yıl veya daha uzun süredir aynı ikamet yerlerinde yaşayanlarda görülmüştür. İntihar edenlerin büyük kısmının 6 yıl ve daha fazla süredir ikamet adreslerinde yaşayanlarla, yerleşik yaşayanlar oldukları anlaşılmaktadır. Son ikamet yerlerine yakın zamanda göç edenlerin oranı düşüktür. Bu da ilimizdeki intihar olaylarında, ani yerleşim yeri değiştirme (güvenlik nedeniyle göç) olgusundan çok, beklentilerin gerçekleşmemesi ve karşılaşılan sorunların daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

İlimizdeki intiharların yüzde 61.9'unun Haziran-Temmuz-Ağustos aylarında gerçekleştiği görülmektedir. Yoğunlukla bir işyerinde çalışmayan, geçim kaynakları tarım ve hayvancılık olan, 15-25 yaş arası gençler (özellikle de bayanlar) için yaz ayları olan Haziran-Temmuz-Ağustos aylarında intihar eğilimi artmaktadır. Çerçevesi çizilen hedef kitle için yaz ayları bazı zorlukları çağrıştırmaktadır. Bireylerin tarımsal alanda zor koşullarda çalışması, yaz aylarında gelenek-töre açısından sosyal yaşamlarının daha fazla kısıtlanması, evliliklerin daha çok yaz aylarında olması, üniver-

site sınav sonuçları, hayal dünyasına ait beklentilerin gerçekleşememesi vs. özetlenebilir.

İntihar etme şekilleri dikkate alındığında daha çok kendini asma (yüzde 38.1), ateşli silah kullanma (yüzde 23.8), ilaç kullanma (yüzde 19.1), yüksek yerden atlama (yüzde 14.3) yoluyla gerçekleştiği görülmektedir.

Batman'daki intiharlar nedenleri açısından ele alındığında, incelenen 21 intiharın 14'ünün toplumun geleneksel yapısı-yaşam tarzı-kültür-aile ilişkilerinden kaynaklandığı görülmektedir (yüzde 66.7). Bu 14 intiharın 13'ü bekâr ve evli bayanlarda görülmüş olup, tamamına yakınını genç kuşak (13-25 yaş) oluşturmaktadır.

21 intiharın 3'ü ekonomik sorunlardan kaynaklanmaktadır (yüzde 14.3). Ancak ekonomik sorunların diğer intiharlara da dolaylı etkisi vardır. Kalan üç intiharda ise bireyin devamlı rahatsızlıkları (bedensel-ruhsal) ön plana çıkmıştır (yüzde 14.3). Bir intiharın nedeni ile ilgili yorum yapılamamıştır. İlimizde siyasi nedenli intihar bulunmamaktadır.

Sonuç olarak Batman'da görülen intiharların büyük çoğunluğu genç yaştaki bekâr ve evli bayanlarda görülmüş olup, sayısal olarak artış gösterdiği tespit edilmiştir. Genellikle toplumun geleneksel yapısı-yaşam tarzı-aile ilişkilerinden kaynaklanan intiharlar, hem kent merkezi hem de kırsal alanda ortaya çıkmaktadır."

İntihar haberleri, gazetelere 2000 yılının Eylül ayında yansımaya başladı. Genç ölümler, uzun süre gazete sayfalarında yer buldu. Bu dönemde Batman Müftüsü Yüksel Kaymak, Diyanet Vakfı'nın çabalarıyla intiharları araştırmak için çalışmalara başlandığını anlatıyordu. Müftü Kaymak gazetecilere, intihar nedenlerini şöyle tespit ettiklerini söylüyordu: "Burada yaşayan insanların intihar etmelerinin nedenleri bizim tespitlerimize göre, hayat şartlarının zorluğu, örf ve âdetlerdeki katı tutum, bazı dini fetvaların yanlış yorumlanması ve ailelerin baskıcı olması gibi faktörler. Biz bu yanlışlıkların ortadan kaldırılması için mücadele ediyoruz. Bu intihar olayları genellikle manevi boşluktan kaynaklanmaktadır. Manevi boşluk içerisinde bulunan insanlar, kader konusunda da bir boşluk yaşıyorlar. Sağlam bir inanca sahip olan bir kişi asla intihar etmez. Manevi yönden güçlü olmayan insanlar ise, karşılaşmış oldukları problemlerin karşısında intihara kalkışmaktadır. Oysa ki intihar hiçbir zaman problemlerden kaçış yolu değildir. İntihar etmek dinimizce de büyük günahlardandır. Bunun yanında anneler ve babalar baskıcı olmaktan kaçınmalı. Gençleri, kendi istedikleriyle değil de, gençlerin istedikleri ile evlendirsinler."

Müftü Kaymak, "Kadınların da vaaza ihtiyaçları var. Bu nedenle, kadınlara her hafta veya 15 günde bir vaaz vermek için birtakım düşüncelerimiz bulunmaktadır. Bunun için çalışıyoruz," diyordu (*Zaman*, 3 Eylül 2000).

Bu dönemde Batman Valiliği ve Batman Müftülüğü'nün işbirliği sonucu 10 bin adet kitap bastırıldı. İntihar olaylarının İslamiyet'teki yerini anlatan fetva mahiyetinde "Allah'ın Şaheseri İnsan" adlı cep boyundaki kitapçık Batmanlılara ücretsiz dağıtılmaya baş-

landı. Kur'an–ı Kerim ve sünnet ışığında hazırlandığı söylenen kitapta şu görüşlere yer veriliyordu: "Günümüzde fen, teknoloji, sanayi çok ilerlediği halde, insanlarda huzursuzluk, sıkıntı artmaktadır. Bunun temelinde de dinimizin müsamahakâr, sevindirici, müjdeleyici güzelliklerinden uzaklaşarak, manevi çöküntüye düşmemiz yatmaktadır. Hatta intiharların temelinde, imansızlık yatmaktadır. İntihar, kurtuluş çaresi değildir. İntihar küfre yakın bir günahtır. İntihar edenler dünyadaki geçici olan sıkıntılardan kurtulacaklarını zannederler. Halbuki ahirette sonsuz acılara maruz kalacaklarını düşünmezler. Dünyadaki acılar ve sıkıntıların sonucu beklenirse mutlaka son bulur. Aklı başında bir Müslüman ne kendi canına ne de bir başkasının canına kıyar."

Buna ek olarak intihar etmek isteyenleri rahatlatmak için müftülük tarafından 213 27 95 numaralı "Alo Bunalım Hattı" devreye sokuldu.

Vaaz Günleri

Batman Valisi İsa Parlak'ın çağrısı üzerine 27 Eylül 2000 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından görevlendirilerek kente gelen üç kişilik ekip, kentin ilk konukları arasındaydı. İntihar olaylarını araştırmak için Batman'a gelen Diyanet Vakfı Kadın Kolları Başkanı Ayşe Sucu kente gelişlerini "başsağlığı dilemek ve moral vermek" olarak açıklıyor ve şunları söylüyordu: "Burada sıkıntı içerisinde bulunan bayanların hem dinsel hem de psikolojik açıdan dertlerine derman olmak amacıyla çalışmalarımız olacaktır. Böyle bir çalışma ilk defa Batman'da yapılmaktadır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre uygulama durumumuz olacaktır."

Diyanet ekibinin gelişiyle Batman'da vaazlar başladı. O günlerde Batman Şevket Başak Camii'nde kadınlarla bir araya gelen ekip, yaklaşık bin kişiye hitaben şunları söylüyordu: "Bir sosyolog, bir eğitimci ve bir ilahiyatçı olarak kadınlarımıza ve genç kızlarımıza hem dini, hem de sosyo-psikoloji açısından yardımcı olmak ve sorunlarını çözmek amacıyla Diyanet Vakfı tarafından buraya gönderildik. Burada yaşanan intihar olaylarını araştırmak ve bu konuda bir rapor hazırlamak amacıyla geldik. Her türlü konuda bizden yardım isteyebilirsiniz."

Batman Müftülüğü, bu dönemde kadınlara ve genç kızlara yö-

nelik eğitici programları aralıksız devam ettirme kararı aldı. Bu programa göre, her hafta Çarşamba günü Şevket Başak Camii'nde merkezi sistemli vaaz hattından kadınlara vaaz verilmeye başlandı. Ve vaazla terapi, 1 Kasım 2000'den itibaren haftada dört güne çıkarıldı.

Diyanet Vakfı görevlileri, o günlerde düzenledikleri basın toplantısıyla, intiharın nedenlerini şöyle sıraladılar:

1- Psikolojik, ruhi bunalım.
2- İşini kaybedenlerin bunalıma girmesi.
3- Üniversite sınavına girip de kazanamama.
4- Gençleri kendi istedikleri ile evlendirmeme.
5- Baskıcı tutum.
6- Maddi sıkıntılar.
7- Çaresiz hastalıklardan kurtulma düşüncesi.
8- Psikolojik tedavinin bölgede benimsenmemesi.
9- Eğitimsizlik.
10- Televizyondaki görüntülere özenti.
11- Ergenlik bunalımı.
12- Mezhep taassubu.
13- İnanç zayıflığı.
14- Aile baskısı.
15- Kız çocuklarının mirastan mahrum edilmesi.
16- Umursamazlık.
17- Erkeklerin, eşlerine kötü ve kaba güç kullanması.
18- Fazla çocuk yapılması.
19- Feodal yapının günümüzle çatışması.
20- Kızların eğitimsiz olması.
21- Kızların bazı imkânlardan faydalanamaması.

Diyanet Raporu

Tüm bu çalışmalar Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz'ın 5 Ekim 2000 tarihinde düzenlediği basın toplantısında açıkladığı raporla kamuoyuna sunuldu. Basın toplantısında Yılmaz, Batman'daki intihar olaylarını şöyle değerlendirdi: "Bir yörede 40 kadın canına kıymaya teşebbüs ediyor ve bunların 27'si hayatını kaybediyorsa orada çok önemli sosyal, ekonomik, kültürel ve dini

problemler yaşanıyor demektir. Bu yüksek intihar oranı, ciddi olarak araştırılması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmıştır."

Devlet kurumlarının bu ciddi sorun karşısında gerekli duyarlılığı göstermeleri ve işbirliğine gitmelerinin esas olduğunu söyleyen Yılmaz, Diyanet'in çalışmaları hakkında bilgi verdikten sonra, görevlendirilen ekibin yaptığı araştırmanın sonuçlarını da sıra-ladı. Başkan, yerel makamlarla işbirliği halinde yürütülen bir dizi çalışmanın sonucunda hazırlanan rapora göre; Batman'da patlak veren intiharların arkasında "siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik sebepler" bulunduğunu belirtti.

Raporda sebepler şöyle sıralanmıştı:

"A. Siyasi sebepler:

Bilindiği gibi Batman, geçmişte PKK'nın güçlü olduğu, Hizbullah'ın kurulduğu ve yönetildiği bir ilimizdir. İnsanlar maalesef bu iki terör örgütünün kıskacında kalmış, ne yapacaklarını şaşırmışlardır. Her iki örgütün vaat ettiklerinin de bir ütopya olduğu ortaya çıkınca, insanlar güvensizlik ve ümitsizlik psikolojisine kapılmışlardır.

B. Ekonomik sebepler:

Bölgede işsizlik ve mesleksizliğin yüksek oranda ve aile başına düşen çocuk sayısının yoğun olduğu bilinmektedir. Bunun tabii sonucu olarak aileler geçim sıkıntısı çekmektedir. Diğer yandan; gelir dağılımındaki dengesizlikler toplumu bütün olarak etkilemektedir. Televizyonlarda genç kızlarımız bazı kesimlerin büyülü yaşamlarını ve lüks hayatlarını izlemekte, bunu kendisinin içinde bulunduğu kaçışı olmayan, adeta kurtuluşu bulunmayan, değişme olasılığı gözükmeyen hayatıyla karşılaştırmakta, netice itibarıyla da bunalıma sürüklenmektedirler. Bu, ayrıca halkın bir bölümünde diğer kesime karşı ya özentiyi ya da öfkeyi doğurmaktadır.

C. Sosyal ve kültürel sebepler:

İfade ettiğimiz gibi intihar olaylarının çeşitli nedenleri vardır. Bunların içinden en önemli olanı sosyal ve kültürel nitelikli olanlardır. Batman iliyle ilgili elde edilen bulgular da bunu teyit etmektedir. Sosyal ve kültürel sebeplerden bazılarını şöylece sıralamak mümkündür:

1-Hızlı Değişim: İlin son elli yılda yaşadığı hızlı değişim ve gelişimi, köyden kente göçler sonucu insanların özellikle gençlerin yaşadığı kültür şoku, onları farklı kimlik arayışlarına sevk etmiş ve uyumsuzlukları doğurmuştur. Neticede bu hızlı değişim kuşak çatışmasına neden olmuştur. Bir sonraki nesil bir önceki neslin kıymet hükümlerine yabancılaşmış ve bunun sonucu olarak iletişimsizlik sorunu ortaya çıkmıştır.

2- Eğitimsizlik: Bölgede insanımızın eğitim seviyesi oldukça düşüktür. Özellikle kız çocukları ilköğretim hakkından bile yararlanamamaktadır. Mevcut eğitim seviyeleriyle yüksek eğitime yönelmelerinin imkânsız olduğu gerçeğinin farkına varmaları, genç kızları büyük oranda hayal kırıklığı ve bunalıma sevk etmektedir.

3- Aşırı baskılar: Bölgede, kısmen de olsa, gençlerin üzerine aşırı baskılar uygulanmakta, küçük yaşta istemeden kendilerinden büyüklerle evliliklere zorlanmakta, yapılan bu tür evlilikler çoğu zaman hukuki güvence altında olmamaktadır.

4- Düzensiz ve bozuk aile yaşantısı ve aile-içi şiddet: Altyapısı hazırlanmadan ve ruhen ve bedenen hazır olmadan gerçekleştirilen evliliklerin sonucu, eşler birbirlerine değer vermemekte, aile-içi iletişimsizlik yaşanmaktadır. Bu tür aile yapıları içinde özellikle kadınlar istismar edilmekte, dövülmekte, temel hak ve hürriyetlerinden mahrum bırakılmaktadırlar. Ayrıca eğitimsizlikleri ve acizlikleri istismar edilerek kız çocukları çokeşli evlilikleri kabule zorlanmaktadırlar. Kadınların aile içinde şiddete maruz kalmaları da oldukça yaygın görülen hadiseler arasında zikredilmektedir.

5-Hurafe ve batıl inançların yaygınlığı: Bu yöremizde, dini bilgilerin yetersizliği ve yanlış dini inançlar sebebiyle, falcılara ve kendilerini şeyh diye takdim eden ehil olmayan kişilere aşırı ilgi duyulmakta, tabiatıyla bu kişilerden alınan bilgilerden müspet yönde istifade edilememektedir. Problemler azalacağı yerde daha da artmakta ve ağırlaşmaktadır. Hâkim geleneklerin etkisiyle kadınların ve genç kızların doktora gitmesine, özellikle psikiyatriste ya da psikoloğa gitmesine sıcak bakılmamakta, hatta bu ayıp karşılanmaktadır.

6- Sosyal kurumların yetersizliği: Gençlere ve özellikle ergenlik çağında olanlara sosyal rehberlik hizmeti verecek kurumların bulunmayışı intiharların artmasının önemli nedenleri arasında gösterilmektedir.

D-Psikolojik sebepler:

Kadınlar sık ve çok doğumdan dolayı ciddi ruhsal problemler yaşamaktadırlar. Aynı şekilde gençlerde bölge sorunlarıyla birlikte ergenlik dönemi problemlerinin de arttığı görülmektedir. İnsanlar, bölgedeki terör olaylarının bir sonucu olarak ölüm korkusu, depresyon ve psikozlar geçirmektedir."

Dini İrşad

Bölgede kadınlara yönelik vaaz ve irşad faaliyetini artıracaklarını söyleyen Yılmaz, kurumunun özelde Batman'a, genelde Güneydoğu'ya ilişkin projesini şöyle açıklıyordu: "Aile ve kadınlara yönelik yardım komiteleri kurulacak, hanımlara yönelik seminerler, konferanslar ve benzeri etkinlikler düzenlenecektir. İslami açıdan insanın değeri, kadın hakları, aile bireylerinin sorumluluk ve yükümlülükleri ve çocukların eğitimi vb. konularda halkın bilgilendirilmesi ve eğitilmesi çalışmaları yoğun bir şekilde yürütülecek, insanımızın davranışlarını derinden etkileyen kültürel kodların değiştirilmesine yönelik özel bir gayret gösterilecektir. Ayrıca bölge insanını din konusunda yeterli bilgi birikimine sahip olmayan liyakatsız kişilerin menfi etkisinden kurtarmak için bölgedeki müftü, vaiz, din hizmetleri uzmanı ve diğer kadroların boş tutulmamasına önem verilecektir. Bunun yanı sıra Batman ilimize ve bölgenin diğer illerine, zaman zaman, uzman kişilerden müteşekkil özel ekipler gönderilecek ve bu yolla halka rehberlik hizmetinde bulunulacaktır. Diğer taraftan bölgede görev yapan din görevlilerimiz cami dersleri ve meslek içi eğitim kursları yoluyla eğitilecek, ülke geneline yaygınlaştırılan cami dersleri ile halkımız aydınlatılacaktır."

Kendi hizmetlerine paralel olarak, devletin de bölgedeki yatırımlarını artırarak işsizlik oranını azaltması, eğitim şartlarını geliştirmesi, bölgenin özel yapısını dikkate alarak kız liseleri ve kız meslek liselerini yaygınlaştırması gerektiğini söyleyen Yılmaz, basın toplantısında devlete önerilerde bulunmaya devam ediyordu: "Nüfusa kayıtlı olmadığı için okula gidemeyen çocukların tespiti yapılarak en azından zorunlu eğitime tabi tutmalı, okullara yeterli sayıda rehberlik uzmanları tayin etmeli, bölge illerinde ruh sağlığı ve rehabilitasyon merkezleri açmalıdır."

Kuran'da, Enam Suresi'nde "Allah'ın dokunulmaz kıldığı cana

haksız yere kıymayın," dediğini anımsatan Diyanet İşleri Başkanı Yılmaz, cana kıymanın Allah'ın verdiği güzel nimeti ortadan kaldırma anlamına geldiğini söylüyordu. Bu nimete son verme hakkının ancak onu verene ait olduğunu belirten Yılmaz, bölgedeki yaygın dinsel inanışı görmezden gelerek sözlerini şöyle sürdürüyordu: "Bu anlayışın gönüllere nakşedilmesinin intihar olaylarını yok denecek kadar azaltacağına inanıyorum."

Yılmaz, basın toplantısını Batmanlı genç kızlara seslenerek bitiriyordu: "Hiçbir şey sizin hayatınızdan daha önemli ve kıymetli olamaz. Ümitsizliğe düşmeyin. Zamanın halledemeyeceği hiçbir güçlük yoktur. Çözülmez gibi gördüğünüz sorunlarınız zaman içinde mutlaka çözüme kavuşacaktır. Allah her zorluk için kolaylık yaratmıştır."

Sonsöz Yerine

"Kardeşlerim ölüyor kalbimin doğusunda," demişti Murathan Mungan. Batman'a ilk kez savaş koşullarında gitmiştim. Tank ve cemse tekerlekleri altında harap olan Diyarbakır-Batman karayolundan gözlerimi ayırmadan varmıştım kente. Orada kaldığım sayılı saatlerde, aklımda kalan tek anı savaşa inat Sason'dan getirilen ekşimsi elmaları ısıran insanlar olmuştu. Gözaltına almaları, kayıpları, faili meçhulleri elma ısırıkları arasında anlatan insanların ölümü kanıksadıklarına ilk o zaman tanık olmuştum.

Batman'dan uzak kaldığım dönemde savaş bitmişti. Artık "barış" zamanı diyordu taraflardan biri. Bir kardeşin PKK'lı, diğerinin Hizbullahçı olduğu günler geride kalmıştı. Sokaklardaki kan izleri dikkatli gözlerden kaçmasa da, huzura aç insanlar yeni dönemi baş tacı etmişlerdi.

İkinci gidişim bundan üç yıl sonra oldu. Artık Batman'ın bir havaalanı vardı. Çıkışında jandarmalar bekleyen Batman Havaalanı'ndan konuk olacağım eve doğru yola çıktığımda, bölgenin coğrafyası hep yaptığı gibi çoktan büyülemişti beni. Çok değil bundan birkaç saat ötede başka bir kentte doğmuştum, ömrümün ilk 15 yılını o kentin küçük bir kasabasında geçirmiştim. Sülalemdeki ilk üniversite mezunu kız olarak şanslıydım. Batman'a "şanssız" hemcinslerimin öykülerini araştırmak üzere gelen bir kadın gazeteci kimliğindeydim artık.

Konuk olacağım ev, İstanbul'da yaşayan bir arkadaşımın yeni evli kız kardeşinin eviydi. Otelde kalmamayı özellikle tercih etmiş, kentteki gerçek yaşamı ancak doğal zamanlarda gözleyebileceğimi düşünmüştüm. Genç ev sahiplerim, evliliklerinin dokuzuncu ayına henüz girmişti. Genç kadın Batman'ın köklü aşiretlerinden birine mensuptu. Şehir merkezinde büyümüştü. Ailesi, Kürt muhalefet

hareketi içinde en başından beri yer alan ve bu yolda bedeller ödeyen bir aile olarak tanınıyordu. Kocası ise, Kozluk'un bir köyünde büyümüş, evlendikten sonra karısının isteğini kıramayarak Batman'a yerleşmişti.

Daha ilk günden emrime amadeydiler. Ablalarının arkadaşıydım ve onlar için yeni bir abla adayıydım. Saygıda kusur etmek Kürtlere zaten yakışmazdı. Beni rahat ettirmek için birbirleriyle yarışıyorlardı. Araştırdığım konu ikisinin de ilgisini çekti. Bütün tanıdıklarını seferber ettiler. Onlar için İstanbul'dan gelen bir gazetecinin evlerinde kalması yeterince onur vericiydi, madem onları seçmiştim, ellerinden gelenin âlâsını yapmalıydılar. Nitekim öyle de oldu. Genç kadın, sabahın erken saatinde benimle sokağa çıkıyor, bütün randevularımda bana rehberlik ediyor, Kürtçe konuşmaları anlamakta zorluk çektiğim zaman, hemen gönüllü tercümanlığımı üstleniyordu. Bunu yaparken, duyduğu abartılı mutluluk dikkatimi çektiyse de, "misafirperverliğe" yorduğumu itiraf etmeliyim. Randevulara koştururken, bir yandan da isabetli bir tercih yapmış olduğum için seviniyordum.

Batman'da ilk kez tanıştığım insanların evinde değil, İstanbul'da bir dostumun evinde gibiydim. Randevudan randevuya koşturduğumuz gündüz saatlerini, akşam hep beraber yediğimiz yemekler tamamlıyordu. Günün muhasebesini yaparken konu konuyu açıyor, politikadan, kadın haklarından, eski Batman'dan, Hizbullah'tan, PKK'dan bahsetmelerini ilgiyle dinliyordum. Aynı dili konuşuyor olabilmenin rahatlığı içimi ısıtmıştı. Gündüz soluduğum intihar psikolojisi, bu genç insanlarda gördüğüm coşku ile ancak dengelenebiliyordu.

Kitap okuyan ve her konuda söyleyecek sözü olan insanlardı ev sahiplerim. Genç adam karısına duyduğu sonsuz güvenle konuşuyor gibiydi, karısı ise kocasına duyduğu sonsuz sevgiyle dinliyordu konuşmaları ve birbirlerini tamamlamak, bir yandan da İstanbul'dan gelen gazeteci ablalarının gözüne girmek için yarışıyorlardı.

Derken günler hızla geçmeye başladı. Batman'daki son gecelerimden biriydi. Hep beraber yine intiharlarla ilgili bir görüşmeden dönüyorduk. Batmanlı genç adam, misafirini taksilerle taşıtmayacak kadar sahipleniyordu, o yüzden yanımızdan ayrılmıyordu – bu konuda yanılmış olduğumu sonradan anlayacaktım. Gittiğimiz ev-

de küçük bir tartışma yaşanmış ve bu durum genç adamı çok öfkelendirmişti. Az önce döndüğümüz evin sahiplerine ana-avrat küfretmeye başladı. O evde yaşanan tartışmanın tatsız olduğu doğruydu, ama tepkisini benim yanımda, üstelik bu şekilde göstermesine şaşırdım.

Eşinin tepkisi ise beni ikinci kez şaşırttı. Genç kadın pek de kibar sayılmayacak bir üslupla, küfretmemesi yönünde uyardı kocasını. Bu üslup, genç adamı daha da öfkelendirmekten başka bir işe yaramadı, küfürler bu kez karısına yöneldi: "Senin arkadaşlarından, senin akrabalarından da ancak böyle adamlar çıkar."

Eşi, hiç de altta kalmaya niyetli değildi: "Sen önce kendi arkadaş çevrene, akrabalarına bak." Sakinleştirme çabalarım hiçbir işe yaramıyordu. Eşine susmasını telkin ederken, adama da, "Haklısın, ama şu an çok öfkelisin," demekten öteye gidemiyordum. Derken olanlar oldu. Benim çiçeği burnunda, Batman'ın "en modern, en âşık, en mutlu çifti" saydığım ev sahiplerim değil 9 aylık birliktelikliklerinde, 90 yılda bile zor biriktirebilecekleri bütün öfkelerini bir bir çarpmaya başladılar birbirlerinin suratına: "Sen zaten benden önce başkasına âşıkmışsın," diye başladı genç adam. Eşi reddetti.

"Benim istediğim gibi yaşamıyorsun." Bu cümleye ben karşılık vermek zorunda kaldım: "Daha nasıl yaşayacak? Bütün gün dört duvar arasında, senin işten dönmeni bekliyor." Yanıt kesin ve sertti: "Hayır o biliyor ne istediğimi, ya benim istediğim gibi yaşar, ya da bu iş burada biter."

Tanık olduklarım, son birkaç gündür gözlediğim mutluluğun ne kadar aldatıcı olduğunu bütün açıklığıyla gözler önüne sermişti. Gecelerimin gündüzlerimden çok da farklı olmadığını anlamıştım. Aklıma, öyküsünü birkaç saat önce dinlediğim R.T. geldi. 13 yıllık korkunç evliliğini, üç kez ölümü denediğini, hapsedildiği evde yaşadığı işkenceleri anımsadım.

Hatırladıklarım; genç kadının tepkisini daha kolay anlamamı sağlamıştı. Az önce döndüğümüz evin sahiplerini cansiperane bir şekilde sahiplenmesi, aslında sınırlı özgürlüğünü koruma çabasından başka bir şey değildi. O ev, kocasının izniyle gidebildiği tek evdi. Şimdi oraya gitmesi de engellenmeye çalışıyordu. Bahane ise hazırdı, az önceki gerginlik. Genç kadının varlığımdan güç aldığını hissetmiştim.

Ardından cepte tutulan bütün kozlar bir bir serildi ortaya. Artık

misafire saygı, bir yabancının yanında korunması gereken mahremiyet de kalmamıştı. "Sen lise mezunusun, ben ilkokul mezunuyum diye beni aşağılıyorsun," dedi genç adam. Karısının böyle bir şey yaptığı yoktu, doğal olarak reddetti bu suçlamayı.

"Ben senin babandan daha HADEP'liyim," dedi genç adam, karısı ağlayarak karşılık verdi bu söze. Uzun uzun ağladı önce. Şaşkındım, arada lafa girmeye çalışıyordum, ama benim aynı dili konuştuğumu sandığım insanların söylediklerimden tek bir kelime bile anlamadıklarını acıyla fark ettim. Aynı dil bir yana, aynı dünyada bile yaşamıyor gibiydik.

Sözü genç kadın aldı. Yalanın perdesi yırtılmıştı ve içine sindiremediği o kadar çok şey vardı ki. Kocasının çapkınlıklarından, alkolik arkadaş çevresinden, gerici ailesinden uzun uzun söz etti. Yakasını sıyırarak vücudundaki dayak izlerini gösterdi. Evliliğinin ilk günlerinde tanışmıştı koca dayağıyla, cinsel şiddetle. Benim "âşık" evsahiplerim, bu arada birbirlerini hiç sevmediklerini de itiraf ettiler. Adam kendisini aylarca reddeden bu kızla evlenmeyi gurur meselesi haline getirdiğini ve bu yüzden evlendiğini söyledi. Kadın ise, ailesinin ısrarı yüzünden...

Ardından kavga giderek patolojik bir hal almaya başladı. Koca en önemli silahını kuşandı, "boşanma" kılıcını. O kadar emindi ki, artık "kız" olmayan, bekâretini yitiren bir kadının Batman'da yaşayamayacağından ve bir "orospu" olarak anılacağından. Defalarca yineledi boşanma tehdidini. "Benim istediğim gibi yaşamazsan boşarım seni." "Çalışmak istersen boşarım seni." "Daha önce biriyle gezip dolaştığını öğrenirsem boşarım seni." "O eteği giyersen boşarım seni." "HADEP'e gidersen boşarım seni." "Tanımadığım biri telefonunu çaldırırsa boşarım seni." "Benim telefonumu kurcalarsan boşarım seni..."

İlk ölüm lafı o sırada telaffuz edildi. "Hayır, hayır seni boşayarak kurtaracağımı mı sanıyorsun. Benim dediklerimi yapmazsan, önce seni vururum, sonra kendimi."

Tehditler benim bile canımı acıtmaya başladı. İşte Batman gerçeği çıplak bir şekilde gözümün önündeydi. Bu bir şans mıydı, yoksa şanssızlık mı? Bilemiyordum. Birkaç sokak ötede bakire olmadığı için reddedilen genç kız da canına kıymayı düşünürken, bekâretini kocasına sunmuş olan genç kadın da aynı kaderle yüz yüzeydi.

Boşanma tehdidi işe yaramıştı. Genç kadın, görücü usulüyle evlendiği ve belli ki hiç sevmediği bu adamdan boşanmayı aklına bile getirmek istemiyordu. Çünkü "kirliydi" artık. Hatayı evlenerek en baştan yaptığını düşünüyordu. Bu hatanın cezası, mutsuz bir evliliğe ömür boyu mahkûm olmaktı. Yalvardı, bütün sözlerini geri aldı. Ama kocası, "Söyledin bir kere o sözleri," diyor, geri adım atmıyordu.

Üstelik, eşi kaç gündür bir "sürtük" gibi ortalıkta geziyordu. Bu noktada bana gösterilen sonsuz ilginin ve yardımın ardında yatan niyet de ortaya çıkmıştı: "Bugün Eğitim-Sen'de onca erkeğin arasında oturmaya utanmadın mı?" derken, bu kez ben öfkelendim: "Onca erkeğin ortasında oturan bendim, eşin sadece bana refakat ediyordu. Üstelik onca erkeğin arasında oturmaktan ne çıkar sanıyorsun?"

Adam bir yandan, "Abla sen üzerine alınma, sen ile o bir misiniz, beş para etmez insanlarla kendini bir tutma," diye beni yanında tutmaya çalışırken, bir yandan da kadına nasıl baktığını ortaya koyuyordu.

Düşündükçe, yaşadığım hayal kırıklığını anlatacak kelimeleri hâlâ bulamıyorum. O noktada yapmam gereken tek şey, genç adamı boşanma kararından vazgeçirmekti. Kendime ihanet ettiğimi bile bile saatlerce bunun için uğraştım. Batman'da olmak, Batmanlı olmak böyle bir şey olmalı diye düşünüyordum. En doğrusunun "boşanma" olduğunu bile bile, karşımdaki kişiyi aksine ikna etmeye çalışmak. Saat sabahın beşini gösterirken, ben üçüncü sigara paketini açmaya uğraşıyordum. O saatlerde Batman'ın kaç evinde benzer tartışmalar yaşanıyordu acaba?

Sabaha karşı altı sularında genç adamla odada yalnız kaldık. Eşinin banyoya ya da tuvalete gittiğini düşündüm. Kadının odaya gelme süresi uzadıkça, endişelenmeye başladım. Kocasına, "Git bak ne yapıyor, hem biraz gönlünü al," dedim. Adamın yanıtı, "Bana ne?" olunca, iş başa düştü. Bütün evi aradım, yoktu, genç ev sahibemi bulamıyordum. Dış kapıyı da açarak bahçe kapısına yöneldim, giyinmiş, çantasını da omzuna asmış bir halde, hüngür hüngür ağlarken buldum onu. Evden çıkmaya hazırlanıyordu. "Nereye gidiyorsun" diye sordum, "Abla bu ev benim evim değil, görmüyor musun? Ben gidiyorum, biraz yalnız kalıp düşünmem lazım. Sonra gelirim," diye karşılık verdi. "Hayır, hiçbir yere gidemezsin. Bekle,

ben de geliyorum," dedim.

O sırada gözlerinde okuduğum şey, o kadar tanıdıktı ki. Günlerdir bütün kadınların gözlerinde gördüğüm ışıksızlık, umutsuzluk ve çaresizlik. Batman'da mevsimin en soğuk günleri yaşanıyordu ve hava ayaza kesmişti. Ben üstümde pijamalarımla, dakikalarca genç kadını içeri girmesi için ikna etmeye çalıştım. Üşümüyordum, çünkü onu engelleyememenin sonuçları, daha dondurucuydu. Aklımdaki tek şey, yalnız kalmaması gerektiğiydi. En sonunda, "Ben senin misafirinim. Senin ablanın arkadaşıyım, sen gidersen ben de giderim. Kocan benim için bir yabancı. Bekle birlikte çıkıyoruz," sözleriyle ikna oldu. Gerçek bir ilgiye, önemsenmeye ve ısrara o kadar hazırdı ki.

O gecenin sabahına döndüğümde, genç kadını kapıda yakalayamama olasılığını düşünmek bile istemiyorum. Çok büyük bir olasılıkla onu o dakika kapıda görmeseydim, benim tatlı ev sahibem hayatta olmayacaktı bugünlerde. O geceden bir hafta sonra, genç kadının daha önce bir intihar girişimi olduğunu öğrendiğimde, onun için bir şans olan dakikliğimden bir kez daha mutlu oldum.

Artık uyumak için vakit de kalmamıştı ve benim birkaç saat sonra yetişmem gereken bir randevum vardı. Genç adamı uzun bir konuşmanın sonrasında, boşanma konusunda bir kez daha düşünmesi için ikna ettim. Daha sonra genç kadınla, Batman'daki son özgür gününü yaşamak üzere dışarı çıktık. O abartılı mutluluğunun nedeni artık belliydi. Ben Batman'a gitmeden önce, sokaklar ona da yasaktı. Geceki konuşmalarımız sırasında, kuaföre bile kocasıyla gidip döndüğünü öğrenmiştim. Alışverişi zaten kocası yapıyordu. Gidebildiği iki ev vardı: Aylardır İstanbul'da olan ailesinin evi ile gece birlikte döndüğümüz ve gitmesine artık izin verilmeyen tanıdıklarının evi.

Genç kadınla yalnız kaldığım ilk anda, "Tanımadığın bir insanla evlenerek hayatının hatasını yaptığını biliyorsun değil mi? Boşanmak senin için bir son değil, bir başlangıç olabilir," dedim. Saygıyla dinlese de, bu gerçeği anlamaktan çok uzaktı. Karşısında boşanmış bir kadın vardı, o kadına özeniyor, onun gibi olmak istiyordu ama bir koca hep olmalıydı. Ona tek önerim, "Lütfen bir süre daha çocuk yapma," oldu. "Çünkü bir çocuğun olursa, kopman daha güç olur." "Tamam," dedi, söz verdi. Ve benim de ona bir söz

vermemi istedi, tanık olduklarımı kimseye anlatmayacaktım. Bu sözü tutamayacağımı biliyordu, yine de duymak istediği sözcüğü söyledim: "Peki."

Sözümü tutmadım, yakın arkadaşım olan ve sağduyusuna sonsuz bir şekilde güven duyduğum ablasına her şeyi anlattım. Bu satırları da ablasının isteği üzerine yazıp, kitabın son bölümü yapmaya karar verdim. Çünkü o güzel ama güçsüz kadın, birkaç ay sonra canına kıysaydı, bunun vicdan azabını asla kaldıramazdım. Onun bütün sırlarını bilen tek insandım. Kocasının tecavüze varan cinsel şiddetini, vücudunda izleri hâlâ görünür olan dayağını, evdeki kölelik derecesine varan hizmetçiliğini. Asıl bu gerçeği kendimde saklı tutarsam, ona daha fazla zarar vereceğimi biliyordum.

Sonradan öğrendim, beni yalanlamış, önce her şeyi inkâr etmiş. Sonra da, "Kabul, ama her şey düzeldi, bir daha olmayacak, kocam söz verdi," demiş. Ailesinin "Boşan, biz sana sahip çıkarız," güvencelerine rağmen.

"Kendisini sevmeyen, döven, tecavüz eden" kocasından bir çocuk beklediğini ise yeni öğrendim. Sevinemedim. Umarım kocası verdiği sözü gerçekten tutar.

—

BATMAN'DA KADINLAR ÖLÜYOR

Batman Lisesi'nin en başarılı öğrencilerinden **L.**, istediği gibi giyinebilen, istediği kişiyle görüşebilen bir genç kızdı. 19 yaşında ölümü seçti. Babası "Neydi bizim suçumuz?" diye sordu. Kız kardeşi **B.** ise "İntihar sadece ölüm müdür?" diye sordu ve ekledi: "Bir genç kızın kafasını oynatması da, hiçbir işe yaramaması da intihardır." **B.** ikinci çocukları da intihar etti dedirtmemek ve babasını hepten yıkmamak için kendi intiharını erteledi. Ama **Batman'da** genç kız ve kadınlar ölüme yönelmeyi sürdürüyorlar. Bir zamanlar faili meçhul cinayetlerin başkenti olarak ünlenen bu kent, artık dünya ve Türkiye ortalamasının çok üstünde rakamlara ulaşan kadın intiharlarıyla anılıyor.

Medya, birçok olayda olduğu gibi bu konuda da, insani olanı arka plana itip reyting ve satış kaygısıyla hareket ediyor. Sorunu anlama ve çözüm önerilerini tartışmaya açma yerine tüm Batman'ı ve kadınları rencide ediyor.

Batman'da Kadınlar Ölüyor ise öncelikle "Neden Batman?", "Neden kadınlar?" ve "Neden şimdi?" sorularını soruyor. Gazeteci **Müjgân Halis**, intihar girişiminden sağ kurtulmuş olan kadınlarla ve hayatlarını kaybedenlerin yakınlarıyla yaptığı yüz yüze görüşmelerde bu soruların cevaplarını arıyor. Ardından sözü, valilikten belediyeye, barodan HADEP'e ve Diyanet'e kadar, ilgili ve yetkililere veriyor. Kitapta Dicle Üniversitesi ile söz konusu kuruluşlardan bazıları tarafından hazırlanan beş ayrı raporun önemli bölümlerine de yer veriliyor.

Metis Siyahbeyaz
ISBN 975-342-314-4

9 789753 423144

Metis Yayınları, İpek Sokak 9, 80060 Beyoğlu, İstanbul